

รายงานผลการวิจัย

เรื่อง การศึกษาวิกฤติแรงงานภาคการเกษตร กรณีศึกษาลำไย

Study on Agricultural Labor Force Crises: The Case of Langan

ได้รับการจัดสรรงบประมาณวิจัย

ประจำปี 2554

จำนวน 199,100 บาท

หัวหน้าโครงการ

ดร.สายสกุล ฟองมูล

ผู้ร่วมโครงการ

นางบังอร เมฆะ

งานวิจัยเสร็จสิ้นสมบูรณ์

28 / กันยายน / 2555

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยเรื่อง การศึกษาวิกฤติแรงงานภาคเกษตร: กรณีศึกษาลำไย (Study on Agricultural Labor Force Crises: The Case of Langan) ได้สำเร็จลุล่วง โดยได้รับการสนับสนุนทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักวิจัยและส่งเสริมวิชาการการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ประจำปีงบประมาณ 2554 คณะผู้วิจัยขอขอบคุณ สำนักวิจัยและส่งเสริมวิชาการการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ที่เห็นความสำคัญและสนับสนุนทุนวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์พาวิน มะโนชัย ที่ปรึกษาโครงการวิจัยที่ได้ให้คำแนะนำปรึกษา และขอขอบคุณบุคคลผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน ที่ให้ความร่วมมือและอนุเคราะห์ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ และมีคุณค่าต่อการวิจัยในครั้งนี้ให้เสร็จสมบูรณ์ลุล่วงด้วยดี

คณะผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
สารบัญตาราง	ข
สารบัญภาพ	ค
บทคัดย่อ	1
Abstract	2
บทที่ 1 บทนำ	4
ความสำคัญของปัญหา	4
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	7
ขอบเขตของการวิจัย	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
คำนิยามศัพท์	9
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	10
แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
กรอบแนวคิดของการวิจัย	23
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	24
ประชากร	24
กลุ่มตัวอย่าง	24
เครื่องมือในการวิจัย	25
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	25
การวิเคราะห์ข้อมูล	26
บทที่ 4 ผลการวิจัย	28
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	67
สรุปผลการวิจัย	67
อภิปรายผล	75
ข้อเสนอแนะ	76
เอกสารอ้างอิง	77
ภาคผนวก	78

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1	31
เปรียบเทียบเนื้อที่เพาะปลูก ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ของลำไย ภาคเหนือตอนบน รายจังหวัด ปี 2553 กับผลพยากรณ์การผลิต ปี 2554	
ตารางที่ 2	32
พื้นที่เพาะปลูกลำไยที่สำคัญในจังหวัดเชียงใหม่ ปีการผลิต 2552/2553	
ตารางที่ 3	33
ราคาสินค้าลำไยเฉลี่ยของจังหวัดเชียงใหม่	
ตารางที่ 4	34
ข้อมูลพื้นที่ปลูกลำไยของจังหวัดเชียงใหม่ ปี 2553 – 2554	
ตารางที่ 5	36
ข้อมูลพืชเศรษฐกิจ (ลำไย) ปี 2550/51 อำเภอจอมทองจังหวัดเชียงใหม่	
ตารางที่ 6	40
ข้อมูลสถานการณ์การผลิตลำไยของจังหวัดลำพูน ปี 2550	
ตารางที่ 7	41
ข้อมูลสถานการณ์การตลาดลำไยของจังหวัดลำพูน ปี 2550	
ตารางที่ 8	43
สถิติเนื้อที่ขึ้นต้น – เนื้อที่เก็บเกี่ยวลำไยพันธุ์ดอ จังหวัดลำพูน ปี 2551	
ตารางที่ 9	43
สถิติเนื้อที่ขึ้นต้น – เนื้อที่เก็บเกี่ยวลำไยพันธุ์ดอ จังหวัดลำพูน ปี 2552	
ตารางที่ 10	45
ข้อมูลลำไย ปี 2552 แยกเป็นรายตำบลของอำเภอเมือง จังหวัดลำพูน	
ตารางที่ 11	45
ข้อมูลสถานการณ์ลำไยอำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ปี 2554	
ตารางที่ 12	49
โครงสร้างประชากร และข้อมูลพื้นฐานของประชากร	
ตารางที่ 13	54
ข้อมูลพื้นที่ของเกษตรกรชาวสวนลำไย	
ตารางที่ 14	58
ข้อมูลการจ้างแรงงานของเกษตรกรชาวสวนลำไย	
ตารางที่ 15	61
ข้อมูลการอพยพย้ายถิ่นของคนหนุ่มสาวในพื้นที่	
ตารางที่ 16	61
ข้อมูลทักษะแรงงานในการดูแลรักษาและการเก็บเกี่ยวผลผลิตลำไย	
ตารางที่ 17	63
ข้อมูลปัญหาที่เกิดจากแรงงานภาคการเกษตรในเขตอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่	
ตารางที่ 18	64
ข้อมูลปัญหาที่เกิดจากแรงงานภาคการเกษตรในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำพูน	
ตารางที่ 19	65
ข้อมูลปัญหาที่เกิดจากแรงงานภาคการเกษตรในเขตอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน	

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 แผนภูมิแสดงพื้นที่ปลูกลำไยทุกอำเภอ จังหวัดเชียงใหม่	32
ภาพที่ 2 แผนภูมิแสดงพื้นที่ปลูกลำไยอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่	35
ภาพที่ 3 แผนภูมิแสดงพื้นที่เพาะปลูกลำไยทุกตำบล อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่	36

การศึกษาวิกฤติแรงงานภาคการเกษตร: กรณีศึกษาลำไย

Study on Agricultural Labor Force Crises: The Case of Longan

สายสกุล ฟองมูล¹ และ บังอร เมฆะ¹

Saisakul Fongmul¹ and Bangon Maeka¹

¹สาขาวิชาส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จ.เชียงใหม่ 50290

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิกฤติแรงงานภาคการเกษตร: กรณีศึกษาลำไย” มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 3 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาถึงสถานการณ์แรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย 2) เพื่อศึกษาถึงการปรับตัวของเกษตรกรชาวสวนลำไยภายใต้สถานการณ์การขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย และ 3) เพื่อหาแนวทางและมาตรการในการแก้ไขปัญหาด้านการขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไยโดยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบไปด้วย การจัดหาข้อมูลสถิติประชากรเกษตรกรชาวสวนลำไย การทำแบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตการณ์ในขณะที่ทำกิจกรรมร่วมกัน ในด้านของการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจะทำการวิเคราะห์โดยอาศัย โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ใช้วิเคราะห์ทางสถิติ การบรรยายเชิงพรรณนาร่วมกับการเปรียบเทียบอัตราร้อยละ และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จะทำการวิเคราะห์เนื้อหาในแต่ละประเด็นที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาพบว่า จำนวนและสัดส่วนประชากรแรงงานภาคการเกษตรในเขตพื้นที่อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ อำเภอบ้านโฮ่ง และอำเภอเมืองจังหวัดลำพูน ปัจจุบันมีแนวโน้มที่ลดจำนวนลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย ซึ่งพบว่าแรงงานภาคการเกษตรส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ และมีการอพยพย้ายถิ่นของคนหนุ่มสาวเป็นจำนวนมากขึ้น ซึ่งสาเหตุนี้มาจากการออกไปเรียนต่อนอกชุมชน การไปทำงานในโรงงานของคนวัยแรงงาน และประกอบอาชีพอื่นๆ ส่งผลให้เกิดปัญหาขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตรและมีแนวโน้มวิกฤติมากขึ้น โดยการศึกษาข้อมูลการปรับตัวของเกษตรกรชาวสวนลำไยภายใต้สถานการณ์การขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีการจ้างแรงงานในช่วงการปลูกและการเก็บเกี่ยวผลผลิต โดยส่วนใหญ่เป็นการจ้างแรงงานในพื้นที่ และพื้นที่

ใกล้เคียง ส่วนใหญ่เป็นแรงงานในครัวเรือน ญาติพี่น้อง หรือแรงงานรับจ้างทั่วไปในชุมชน ซึ่งแรงงานในกลุ่มนี้จะเป็นแรงงานที่มีทักษะในการดูแลรักษาและการเก็บเกี่ยวผลผลิตลำไย และอีกส่วนหนึ่งมาจากการจ้างเหมาแรงงานผ่านตัวแทนจัดหาแรงงานภายในชุมชน ซึ่งมักเป็นแรงงานจากที่สูง ได้แก่ ปาเกอญอ (กะเหรี่ยง) ลาหู่ (มูเซอ) หรือแรงงานต่างด้าว (พม่า) มาทดแทน แต่ส่วนใหญ่เป็นแรงงานไม่มีทักษะ ทำให้ผลผลิตเสียหาย เป็นแรงงานที่ไม่มีใบอนุญาต หรือเป็นแรงงานที่อาจก่อให้เกิดปัญหาสังคมได้ ดังนั้นแนวทางและมาตรการในการแก้ไขปัญหาด้านการขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไยคือ หน่วยงานภาครัฐ หรือนักวิชาการที่เกี่ยวข้องควรเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาฝีมือแรงงานภาคการเกษตร หรือการสร้างเครื่องมือหรือนวัตกรรมใหม่ๆ ที่สามารถใช้ได้จริงและเหมาะสมกับพื้นที่ และมีจัดสรรแรงงานอย่างเป็นระบบ รวมไปถึงการพัฒนาศักยภาพแรงงานเพื่อเตรียมความพร้อม และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

คำสำคัญ: วิฤต แรงงาน ลำไย

Abstract

The research, "*Study on Agricultural Labor Crises: The Case of Longan*," has three objectives: 1) to study the agricultural labor conditions of farmers in longan plantations, 2) to study how the longan farmers adjust to the longan farm labor crises, and 3) to seek the direction and standards in solving the problems of the shortage of laborers in longan farms. Compiling statistical data of longan farmers, collecting data using questionnaire, conducting in-depth interview and recording observations of joint activities are the research methods. Data analyses are done by SPSS/PC program, descriptive statistics, comparing percentages, qualitative analyses of each topic involved.

Results of the study show that the number and proportion of the agricultural labor in Chomthong district, Chiang Mai province; Ban Hong district, and Muang district, Lamphun province are decreasing at present especially agricultural laborers in longan farms since it is found that majority of the agricultural labor are senior citizens. And also there is increasing migration of young labors to other areas for continuing their education, working in factories and practicing other jobs. These result to shortage of labors in the agricultural sector and increasing labor force crises. By studying the data on adjustments of longan farmers or labors under the labor crises conditions, it shows that majority of the longan farmers labors in the localities and nearby areas is

hired during the planting and harvesting seasons. Majority of these labors is household members, relatives, or hired laborers in the communities that are skillful in cultivation and harvesting longan. On the other hand, another part of the labors is contract labors through job placement unit or section of the community who came from the highlands such as Paka-kuayo (Karen), Lahu, (Moser), or labors from Myanmar as substitute labor. These unskilled labors or labor without ID card or work permit bring about damages or losses in the longan produce and social problems. Therefore, the direction and standard in solving problems in labor shortage in longan farms is through the role participation of the government sector or extension workers who should develop the skills of the laborers in agriculture or develop a tool or new culture that can be applied in the community. In addition they should also create a systematic labor organization, and develop the potential of the labors in preparing and adjusting them to changes in the present conditions.

Key words: Crises, Labor Force, Longan

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

จากข้อมูลประชากรวัยแรงงานจากการประมวลผลข้อมูลการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร พบว่า ประชากรวัยแรงงานมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 58.23 ของประชากรทั้งหมด ในปี 2529 ร้อยละ 66.82 ในปี 2549 และคาดว่าประชากรวัยแรงงานยังคงเพิ่มขึ้นต่อเนื่องโดยจะเพิ่มขึ้นสูงสุดถึงร้อยละ 65.70 ในปี 2559 ซึ่งเป็นผลมาจากประชากรกลุ่มนี้เป็นประชากรที่เกิดในช่วงมีอัตราเจริญพันธุ์สูง ต่อมาภายหลังจากความสำเร็จของโครงการวางแผนครอบครัวแห่งชาติที่สามารถชะลอการเกิดได้ในระยะเวลาอันสั้นทำให้ประชากรวัยเด็กเริ่มลดลงจึงส่งผลให้ประชากรวัยแรงงานในอนาคตจะมีแนวโน้มลดลง ซึ่งเห็นได้จากข้อมูลการคาดประมาณประชากรวัยแรงงานหลังจากปี 2559 จะลดลงเหลือร้อยละ 63.82 ในปี 2564 และร้อยละ 62.06 ในปี 2568 ในขณะที่ประชากรสูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาการขาดแคลนแรงงานที่อยู่ในวัยแรงงาน (อายุ 15-59 ปี) (กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน, 2550)

รองผู้จัดการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เผยผลวิจัยแรงงานนอกระบบว่า ประเทศไทยมีกลุ่มแรงงานนอกระบบ 22.54 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 62 ของจำนวนแรงงานทั้งหมด 36.3 ล้านคน ซึ่งถือเป็นแรงงานหลักของประเทศ แรงงานส่วนใหญ่มีรายได้น้อย การศึกษาน้อย และประกอบอาชีพที่ขาดความมั่นคง อาทิ แรงงานภาคเกษตรกรรม จะเป็นกลุ่มแรงงานชั่วคราว หรือเกษตรกรพันธะสัญญา แรงงานภาคบริการ อาทิ คู่มือ ขนส่งแท็กซี่ (มติชน, 2549)

สำหรับแรงงานภาคการเกษตร สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคเหนือ (สกาพัฒนา) รายงานการศึกษารายการเปลี่ยนแปลงแรงงานเกษตรภาคเหนือตอนบน พบในช่วงสองทศวรรษมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนหนุ่มคนสาวต่างถิ่นที่จะเข้าสู่อาชีพการเกษตร กลายเป็นประเด็นปัญหาท้าทายภาคเหนือที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง ขณะเดียวกันปัจจุบันเกษตรกรจำเป็นต้องจ้างแรงงานในช่วงการปลูกและการเก็บเกี่ยวผลผลิต โดยส่วนใหญ่เป็นการจ้างเหมาแรงงานผ่านตัวแทนจัดหาแรงงานในหมู่บ้าน ซึ่งมีการกำหนดวันจัดคิวงานที่แน่นอนและต้องจูงล่อหน้า ซึ่งมักเป็นแรงงานจากที่สูงหรือแรงงานต่างด้าว โดยมาทำงานเป็นกลุ่มครั้งละประมาณ 15 – 20 คน ครัวเรือนรับจ้างใช้แรงงานเกษตรทั่วภาคเหนือตอนบน ปัญหาขาดแคลนแรงงานภาคเกษตรจะมีแนวโน้มวิกฤติมากขึ้นในอนาคต คนรุ่นใหม่ที่มีความรู้ สนใจสืบทอดอาชีพการเกษตร

น้อยลงเรื่อยๆ ซึ่งถือเป็นข้อจำกัดต่อการพัฒนาการเกษตรในอนาคตที่ต้องใช้วิทยาการและเทคโนโลยีในการเพิ่มผลผลิต และเมื่อถึงแนวโน้มนโยบายโครงสร้างประชากรภาคเหนือในปี 2563 จะมีสัดส่วนประชากรวัยสูงอายุมากขึ้นเป็นร้อยละ 20.6 ก่อปรกับประชากรวัยแรงงานรุ่นใหม่ไม่สนใจทำงานในภาคเกษตร จะทำให้เกิดช่องว่างด้านแรงงานมากขึ้นในระยะ 10 ปีนับจากปัจจุบัน ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพแรงงาน ซึ่งนับเป็นจุดอ่อนในการพัฒนาศักยภาพด้านการเกษตร และยังพบว่าเกษตรกรมีความจำเป็นต้องใช้แรงงานรับจ้าง โดยเฉพาะแรงงานชาวเขาและแรงงานพม่า เนื่องจากข้อจำกัดด้านแรงงานไทยพื้นราบ (สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคเหนือ, 2548) นอกจากนี้จากการวิจัยเรื่องการเปลี่ยนแปลงประชากรผู้สูงอายุต่อการจัดการแรงงานภาคการเกษตร กรณีศึกษา ตำบลแม่แฝก อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ปัญหาที่เกิดจากแรงงานภาคเกษตรของผู้สูงอายุได้แก่ ปัญหาการไปทำงานในโรงงานนอกเขตชุมชนของคนวัยแรงงานในหมู่บ้าน ปัญหาการประกอบอาชีพอื่นๆ นอกเขตชุมชน เช่น ค้าขาย ก่อสร้าง ธุรกิจส่วนตัวของคนวัยแรงงานในหมู่บ้าน เป็นต้น (สายสกุล, 2551 ข้อมูลอยู่ในระหว่างดำเนินการ)

สำหรับลำไยเป็นไม้ผลที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจอันดับหนึ่งของภาคเหนือคิดเป็นมูลค่าประมาณปีละ 5,000 ล้านบาท พื้นที่ปลูกส่วนมากอยู่ในเขตภาคเหนือของประเทศไทย จังหวัดที่มีพื้นที่ปลูกลำไยมากที่สุด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน เชียงราย แพร่ น่าน พะเยา ลำปาง ปัจจุบันลำไย มีพื้นที่ปลูกทั่วประเทศประมาณ 1,000,000 ไร่ และมีพื้นที่ปลูกในภาคเหนือประมาณ 870,000 ไร่ ซึ่งการผลิตลำไยกำลังประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงานในการเก็บเกี่ยว อันเนื่องมาจากปัจจุบันมีสวนลำไยหลายๆ แห่ง โดยเฉพาะในแหล่งปลูกลำไยดั้งเดิมของจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน มีต้นลำไยทรงพุ่มสูงใหญ่ เนื่องจากต้นลำไยดังกล่าวมีอายุมากและความสูงของต้นลำไยทำให้ค่าแรงในการเก็บเกี่ยวผลเพิ่มขึ้น ผศ.พาวัน มะโนชัย กล่าวว่า ต้นลำไยที่มีทรงพุ่มสูงใหญ่แม้จะให้ผลผลิตต่อต้นสูง แต่ก็ทำให้มีต้นทุนการผลิตสูงตามไปด้วย ทั้งยังไม่สะดวกต่อการดูแลรักษา เนื่องจากต้องใช้แรงงานที่มีความชำนาญในการเก็บเกี่ยว และการปรับปรุงผลผลิตให้ได้คุณภาพทำได้ยากกว่าลำไยทรงต้นเตี้ย ประโยชน์ที่เกษตรกรได้รับจากการตัดแต่งกิ่งลำไยที่ขนาดความสูง 2 เมตรก็คือ ต้นทุนการผลิตที่ลดลงถึง 50% เนื่องจากสะดวกต่อการดูแลรักษาและเก็บเกี่ยวผลผลิตซึ่งจะแก้ไขปัญหาด้านแรงงานเก็บเกี่ยวและยังง่ายต่อการปรับปรุงคุณภาพผลผลิตให้เป็นที่ต้องการของตลาด (พาวัน และคณะ, 2549) ซึ่งลักษณะของการใช้แรงงานโดยทั่วไปจะมีอยู่ 2 ประเภท คือ 1. การใช้แรงงานในการดูแลรักษา 2. การใช้แรงงานในการเก็บเกี่ยว ได้แก่ แรงงานเก็บเกี่ยว แรงงานคัดเกรด และแรงงานบรรจุลำไยลงตะกร้า ซึ่งทั้ง 3 ขั้นตอนในการเก็บเกี่ยวต้องการแรงงานที่มีทักษะและความชำนาญในการเก็บเกี่ยว นอกจากนี้ศูนย์วิจัย ร.ก.ส. ได้จัดเสวนาวิชาการร่วมกับทุกภาคส่วน เรื่อง “ทิศทางการลำไยไทย” โดยที่ประชุมเห็นร่วมกันถึงสภาพปัญหาลำไยว่าเกิด

จาก ปัญหาด้านการผลิต คือการขาดแคลนแรงงานที่เชี่ยวชาญในการเก็บเกี่ยว และแรงงานคัดบรรจุ ลำไยลงตะกร้าโดยเฉพาะในช่วงเดือนกรกฎาคม ถึงสิงหาคม ซึ่งมีปริมาณผลผลิตมาก ส่งผลกระทบต่อคุณภาพของการคัดเกรด บรรจุ และการขนส่ง ส่งผลให้เกษตรกรขายได้ราคาต่ำ (ศูนย์วิจัย ธ.ก.ส. , 2552)

จากสถานการณ์ดังกล่าวจะเห็นได้ว่าปัญหาการขาดแคลนแรงงานเก็บเกี่ยวผลผลิตลำไย กำลังเป็นปัญหาที่สำคัญที่ควรพิจารณาดำเนินการแก้ไขอย่างเร่งด่วน สืบเนื่องจากการขาดแคลนแรงงานทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพส่งผลต่อคุณภาพของแรงงานและมีผลต่อดัชนีทุนการผลิต ซึ่งผลจากการวิจัยจะทำให้ทราบถึงแนวโน้มในอนาคต การปรับตัวของเกษตรกรชาวสวนลำไยต่อวิกฤติแรงงานที่เกิดขึ้น เช่นการปรับสภาพของฟาร์มให้เข้ากับสถานการณ์ที่ขาดแคลนแรงงาน หรือเพิ่มจำนวนแรงงานโดยการส่งเสริมทักษะและพัฒนาฝีมือแรงงานซึ่งจะเป็นข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาอุตสาหกรรมลำไยทั้งระบบ

นอกจากนี้การวิจัยในครั้งนี่ยังมีความสอดคล้องในเชิงยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ (พ.ศ. 2551-2554) ดังนี้คือ ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 2 การสร้างศักยภาพและความสามารถในการพัฒนาทางสังคม ในกลยุทธการวิจัยที่ 8 ส่งเสริมความเข้มแข็งและการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันของท้องถิ่นและสังคม ในแผนงานการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพของแรงงานในสาขาต่างๆ และสอดคล้องกับกลุ่มงานวิจัยที่มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ให้ความสำคัญเป็นกรณีพิเศษ คือกลุ่มเรื่องที่ 2 ด้านลำไย สืบเนื่องจากผลงานการวิจัยด้านลำไยที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่างานวิจัยส่วนใหญ่มุ่งเน้นการวิจัยในด้านการผลิต เช่น การเจริญเติบโตและผลผลิต การขยายพันธุ์และการจัดจำแนกพันธุ์ ระบบการผลิตและการตลาด อุปกรณ์และเครื่องจักรกลในการผลิตลำไย ในขณะที่การศึกษาเรื่องแรงงานจะพบว่าการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับแรงงานจะศึกษาในภาพรวมของแรงงาน ด้านการว่างงาน ด้านสวัสดิการ โดยจะเน้นแรงงานภาคอุตสาหกรรมและการบริการเป็นหลัก ซึ่งการศึกษาวิจัยแรงงานภาคการเกษตรมีค่อนข้างน้อย ซึ่งมีผลจากการวิจัยบางชิ้นได้กล่าวถึงปัญหาการขาดแคลนแรงงานกรเก็บเกี่ยวผลผลิตลำไย แต่ยังไม่มีการศึกษาในรายละเอียดให้มากขึ้น รู้ว่าเป็นปัญหาแต่ยังไม่มีการแก้ไข และยังไม่มีมีการทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องแรงงานภาคการเกษตรในกรณีศึกษาลำไยอย่างจริงจัง ซึ่งปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาที่น่าสนใจและมีแนวโน้มที่วิกฤตมากขึ้นต่อไปในอนาคต ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาในประเด็นทางด้านวิกฤตแรงงานภาคการเกษตรกรณีศึกษาลำไย ในด้านสถานการณ์แรงงาน การปรับตัวของเกษตรกรชาวสวนลำไย และแนวทางและมาตรการในการแก้ไขปัญหาด้านการขาดแคลนแรงงาน ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้เปรียบเสมือนจุดเริ่มต้นของฐานข้อมูลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแรงงานภาคการเกษตรทางด้านลำไยต่อไปในอนาคต อีกทั้ง

ศูนย์วิจัยและพัฒนาลำไยแม่โจ้ให้ความสำคัญและได้หยิบยกโจทย์ในเรื่องแรงงานมาเป็นประเด็นปัญหาและมีการกำหนดหัวข้อแรงงานเป็นหัวข้อที่ควรนำมาทำวิจัยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงสถานการณ์แรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย
2. เพื่อศึกษาถึงการปรับตัวของเกษตรกรชาวสวนลำไยภายใต้สถานการณ์การขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย
3. เพื่อหาแนวทางและมาตรการในการแก้ไขปัญหาด้านการขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้จะทำการศึกษาโดยใช้ขอบเขตพื้นที่ในอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอเมือง อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

ขอบเขตด้านประชากร

ศึกษาและเก็บข้อมูลจากประชากรเกษตรกรผู้ปลูกลำไยในเขตพื้นที่ในอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอเมือง อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาการศึกษามุ่งเน้นทำการศึกษาวិถุติแรงงานภาคการเกษตร กรณีศึกษาลำไย โดยได้แบ่งเนื้อหาการศึกษาออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1. สถานการณ์แรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย
 - โครงสร้างประชากรของเกษตรกรชาวสวนลำไยในอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอเมือง อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน
 - ข้อมูลพื้นที่ของเกษตรกรชาวสวนลำไยในอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอเมือง อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน
 - ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรชาวสวนลำไยในอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอเมือง อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

2. การปรับตัวของเกษตรกรชาวสวนลำไยภายใต้สถานการณ์การขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย

- การจ้างแรงงานของเกษตรกรชาวสวนลำไย
- การอพยพย้ายถิ่นของคนหนุ่มสาว
- ทักษะแรงงานในการดูแลรักษาและการเก็บเกี่ยวผลผลิตลำไย
- ทักษะคหกิจของเกษตรกรชาวสวนลำไยที่มีต่อสถานการณ์การขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตร
- ปัญหาที่เกิดจากแรงงานภาคการเกษตร

3. แนวทางและมาตรการในการแก้ไขปัญหาด้านการขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย

- แนวทางในการดำเนินงานที่เป็นอยู่ของเกษตรกรชาวสวนลำไย
- แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรชาวสวนลำไยต่อสถานการณ์ปัญหาด้านการขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตรที่เกิดขึ้น
- แนวทางหรือความต้องการในการแก้ปัญหาที่เกิดจากผลกระทบจากการขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงสถานการณ์ปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคตของการขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย

2. ทราบถึงแนวทางการปรับตัวของเกษตรกรชาวสวนลำไยภายใต้บริบทสถานการณ์การขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย ทราบถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย

3. ได้ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายโดยมีความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐด้วยกัน เช่นความร่วมมือในการสนองนโยบายของรัฐบาลโดยทำการลงนามข้อตกลง ร่วมกันระหว่างกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ร่วมกับกระทรวงแรงงาน โดยกรมการจัดหางานกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน และกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน จัดทำโครงการร่วมกันเป็นความร่วมมือในการสนองนโยบายของรัฐบาลเพื่อรองรับปัญหาการขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตร เช่น มีการพัฒนาฝีมือแรงงาน การจัดการแรงงาน อบรมแรงงาน รวมทั้งยังสามารถใช้เป็นข้อมูลของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และ กระทรวงแรงงาน

4. ทำให้ได้ผลงานวิชาการ ชื่อผลงาน “การศึกษาวิกฤติแรงงานภาคการเกษตร: กรณีศึกษา ลำไย” ซึ่งคาดว่าจะตีพิมพ์ในวารสารวิจัยและส่งเสริมการเกษตร (Journal of Agricultural Research and Extension) ของวารสารวิชาการของฝ่ายวิจัยสำนักวิจัยและ ส่งเสริมวิชาการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้

5. แก้ปัญหาในการดำเนินงานของหน่วยงานที่ทำการวิจัย

กลุ่มเป้าหมาย: คณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัยในสถาบันอุดมศึกษา นักวิชาการจาก ภาคราชการ นักวิจัยและพัฒนาขององค์กรพัฒนาเอกชน

6. เป็นองค์ความรู้ในการวิจัยต่อไป

กลุ่มเป้าหมาย: รัฐบาล ราชการ องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มองค์กรชุมชน และประชาชน

7. บริการความรู้แก่ประชาชน

กลุ่มเป้าหมาย: รัฐบาล ภาคราชการ องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

8. เป็นประโยชน์ต่อประชากรกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย: เกษตรกรชาวสวนลำไย

9. เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน และการพัฒนาหลักสูตร

กลุ่มเป้าหมาย: นักเรียน นักศึกษา คณาจารย์ด้านพัฒนาสังคม

คำนิยามศัพท์

วิกฤติ (Crises) หมายถึง สถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นซึ่งส่งผลทำให้เกิดปัญหา และจะต้องมีการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นอย่างเร่งด่วน

แรงงาน (Labor Force) หมายถึง ผู้ที่ประกอบอาชีพโดยใช้กำลังคนในการทำงาน

ลำไย (Longan) หมายถึง ไม้ยืนต้นที่ให้ผลลักษณะเป็นพวง หรือช่อ เป็นพืชไม้ผลเขตร้อนที่สำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศไทย

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาวิกฤติแรงงานภาคเกษตร: กรณีศึกษาลำไย โดยผู้ศึกษาได้
ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาครั้งนี้

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กระทรวงแรงงาน (2552) ได้จัดทำรายงานสถานการณ์แรงงานพบว่า สถานการณ์ด้าน
แรงงานไตรมาสที่ 1 ปี 2552 กำลังแรงงาน ประชากรในวันทำงาน หรืออายุ 15 ปีขึ้นไปมีจำนวน
52.56 ล้านคน เป็นผู้อยู่ในกำลังแรงงาน 37.58 ล้านคน ผู้มีงานทำ 36.67 ล้านคน ผู้ว่างงาน 7.15
แสนคน ผู้รอฤดูกาล 1.96 แสนคน

การมีงานทำ ผู้มีงานทำจำนวน 12.36 ล้านคน หรือร้อยละ 33.72 ทำงานในภาคเกษตร ผู้มี
งานทำจำนวน 24.31 ล้านคนหรือร้อยละ 66.28 ทำงานนอกภาคเกษตร โดยทำงานในสาขาการขาย
ส่ง การขายปลีก การซ่อมแซมยานยนต์ รถจักรยานยนต์มากที่สุด จำนวน 6.21 ล้านคน หรือร้อยละ
25.54 รองลงมาคือการผลิต จำนวน 6.02 ล้านคน หรือร้อยละ 24.78 และผู้มีงานทำส่วนใหญ่มี
การศึกษาดำรงว่าประถมศึกษา จำนวน 10.97 ล้านคน หรือร้อยละ 29.92

การว่างงาน ผู้ว่างงานทั่วประเทศมีประมาณ 7.15 แสนคน หรือมีอัตราการว่างงานร้อยละ
1.90 ภาคตะวันออกเฉียงเหนืออัตราการว่างงานสูงสุดคือร้อยละ 2.34 รองลงมาคือภาคเหนือร้อยละ
1.85 ภาคที่มีอัตราการว่างงานน้อยที่สุด คือภาคใต้ มีอัตราร้อยละ 1.42 และระดับการศึกษาที่มีผู้
ว่างงานสูงสุด คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 2.05 แสนคน หรือร้อยละ 28.62 ของผู้ว่างงาน
ทั้งหมด จากข้อมูลสถานการณ์ด้านแรงงานไตรมาสที่ 2 ปี 2552 การศึกษาอัตราการว่างงานในปีที่
ผ่านมาจะพบว่า อัตราว่างงานของประเทศไทยแต่ละไตรมาสจะปรับตัวสูงขึ้นและลดลงตามปัจจัย
ในเรื่องฤดูกาล เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ไตรมาส 1 เป็นช่วงฤดูแล้งนอกฤดู
การเกษตรหรือนอกฤดูเก็บเกี่ยว ส่งผลให้แรงงานในภาคเกษตรว่างงาน อัตราการว่างงานในไตร
มาส 1 จึงสูงและเริ่มลดลงในไตรมาส 2 เพราะเป็นช่วงเริ่มต้นเข้าสู่ฤดูการเกษตร สำหรับไตรมาส 3
เป็นช่วงฤดูการเกษตร ประกอบกับกำลังแรงงานใหม่สำเร็จการศึกษาเริ่มเข้าสู่ตลาดแรงงานจึงเป็น
ปัจจัยที่มีผลต่ออัตราการว่างงานที่ลดลงอย่างเห็นได้ชัดและอัตราการว่างงานจะเริ่มขยับตัวสูงขึ้นอีก
เล็กน้อยในไตรมาส 4 เนื่องจากไตรมาส 4 เป็นช่วงฤดูเก็บเกี่ยวยังต้องใช้แรงงานในภาค
เกษตรกรรมอยู่บ้าง กล่าวคือ แรงงานจะมีการเคลื่อนย้ายจากภาคเกษตรสู่ภาคอุตสาหกรรมใน

ไตรมาสที่พันธุเพาะปลูก พื้นที่การเกษตรจะมีอัตราว่างงานสูง ขณะที่พื้นที่ตั้งของอุตสาหกรรมจะมีอัตราว่างงานต่ำ แรงงานนอกระบบ จากข้อมูลล่าสุดปี 2550 มีผู้ทำงานอยู่ในแรงงานนอกระบบจำนวน 23.28 ล้านคน เพิ่มขึ้นจากปี 2549 ร้อยละ 6.70 โดยส่วนใหญ่จะอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และทำงานในภาคเกษตร จำนวน 14.39 ล้านคน หรือร้อยละ 61.79 นอกภาคเกษตร 8.89 ล้านคน หรือร้อยละ 38.21 โดยอุตสาหกรรมที่มีแรงงานนอกระบบสูงสุด คือ การขายส่ง ขายปลีก การซ่อมแซมยานยนต์ จำนวน 3.66 ล้านคน หรือร้อยละ 41.18 รองลงมาคือ โรงแรม และภัตตาคาร จำนวน 1.7 ล้านคน หรือร้อยละ 19.02 ส่วนอาชีพที่มีการทำงานนอกระบบสูงสุด คือ ผู้ปฏิบัติงานที่มีฝีมือด้านเกษตรและประมง จำนวน 13.37 ล้านคน หรือร้อยละ 57.44 สำหรับด้านการศึกษาแรงงานนอกระบบส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับต่ำกว่าประถมศึกษา จำนวน 9.77 ล้านคน หรือร้อยละ 41.97

แรงงานต่างด้าว ที่เข้าเมืองโดยถูกต้องตามกฎหมายคงเหลือ ข้อมูลเดือนมีนาคม 2552 มีจำนวน 237,345 คน โดยส่วนใหญ่เป็นประเภทชั่วคราว จำนวน 100,802 คน ร้อยละ 42.47 รองลงมาคือประเภทแรงงานต่างด้าวพิสูจน์สัญชาติ และได้รับใบอนุญาตทำงานจำนวน 72,965 คน ร้อยละ 30.74 และประเภทส่งเสริมการลงทุนจำนวน 28,336 คน ร้อยละ 11.94 และแรงงานต่างด้าวประเภทที่ได้รับอนุญาตทำงานตามข้อตกลง (MOU) 20,819 คน ร้อยละ 8.77 ส่วนประเภทตลอดชีพมีจำนวนน้อยที่สุด คือ 14,423 คน ร้อยละ 6.08 ของแรงงานต่างด้าวถูกกฎหมายทั้งหมด สำหรับแรงงานต่างด้าวที่ผิดกฎหมายที่ได้รับอนุญาตให้ทำงานมี 2 กลุ่มใหญ่คือ

1. ชนกลุ่มน้อย มีจำนวน 62,272 คน ร้อยละ 12.11
2. แรงงานต่างด้าวตามมติ ครม. 3 สัญชาติ คือ พม่า ลาว กัมพูชา ซึ่งได้รับอนุญาตให้ทำงานชั่วคราวเพื่อทดแทนการขาดแคลนแรงงานในประเทศไทยมีจำนวนคงเหลือทั้งสิ้น 452,090 คน ร้อยละ 87.89 จำแนกออกเป็น 4 กลุ่มย่อย คือ
 - 1.1 กลุ่มที่มีใบอนุญาตสิ้นสุด 28 กุมภาพันธ์ 2551 ซึ่งมีการต่ออายุแล้วจำนวน 79,025 คน
 - 1.2 กลุ่มที่มีใบ ทร. 38/1 ขอใบอนุญาตแล้ว 61,539 คน
 - 1.3 กลุ่มใบอนุญาตสิ้นสุด 30 มิถุนายน 2552 จำนวน 310,149 คน
 - 1.4 แรงงานต่างด้าวในเขตพัฒนาพิเศษใน 5 จังหวัดชายแดนใต้ต่ออายุแล้ว 1,377 คน โดยแรงงานต่างด้าวตามมติ ครม. 3 สัญชาติ มีจำนวนรวม 452,090 คน จำแนกเป็น สัญชาติพม่า 435,302 คน หรือ ร้อยละ 96.29 รองลงมา คือ ลาว 8,591 คน หรือร้อยละ 1.9 และ กัมพูชา 8,197 คน หรือร้อยละ 1.81

อัตราการทำงาน สรุปในภาพรวมจะพบว่าอัตราการทำงานหรือการมีส่วนร่วมในกำลังแรงงานของประเทศไทยจะมีลักษณะการเคลื่อนย้ายแรงงานแบบเป็นวัฏจักรหรือวงจร ทั้งนี้เพราะประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ประชากรซึ่งเป็นกำลังแรงงานของประเทศอาศัยอยู่ในภาคเกษตรกรรมเพื่อช่วยครัวเรือนในการทำการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ เมื่อหมดฤดูเก็บเกี่ยวผลผลิตก็จะเคลื่อนย้ายไปหางานทำในภาคอุตสาหกรรมและจะเคลื่อนย้ายกลับมาภาคเกษตรกรรมอีกครั้งในฤดูเพาะปลูกวนเวียนในลักษณะเช่นนี้อย่างเป็นวัฏจักรทุกปี จึงอาจส่งผลต่อการขาดแคลนแรงงานในบางฤดูกาล (สถานการณ์ด้านแรงงานไตรมาสที่ 2, 2552)

1. สถานการณ์การย้ายถิ่นในประเทศไทย: สภาพปัญหาผลกระทบ และแนวโน้ม (คณะอนุกรรมการสิทธิมนุษยชน, 2552)

การโยกย้ายถิ่นฐานเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในทุกภูมิภาคของโลก ทั้งการโยกย้าย ความมั่นคง ความปลอดภัย ในชีวิตและทรัพย์สิน การแสวงหางานทำ การโยกย้ายถิ่น สำหรับประเทศไทยมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการลงทุนอย่างรวดเร็วของประเทศเจริญเติบโต จนเกิดภาวะขาดแคลนแรงงาน โดยเฉพาะแรงงานไร้ฝีมือ

แรงงานข้ามชาติ หรือที่เรียกตามภาษาราชการว่า แรงงานต่างด้าว เป็นการเคลื่อนย้ายแรงงานจากประเทศหนึ่งสู่อีกประเทศหนึ่ง โดยมีลักษณะที่มีปฏิสัมพันธ์หรืออิทธิพลหนึ่งผ่านการจ้างแรงงาน ซึ่งการเคลื่อนย้ายลักษณะดังกล่าวนี้ตามภูมิของโลกโดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันที่การสื่อสาร คมนาคมมิได้เป็นอุปสรรคของมนุษย์ดังเช่นในอดีต ผสมรวมกับปัจจัยทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม ที่มีความรวดเร็วและซับซ้อนมากขึ้น จนอาจกล่าวได้ว่า แรงงานข้ามชาติ หนึ่งอันเกิดจากภาวะ ทุนิยมโลกาภิวัตน์ รัฐบาลไทยได้เริ่มมีนโยบายอนุญาตให้ประเทศเพื่อนบ้านที่มีสถานะเป็นผู้หลบหนีเข้าเมืองผิดกฎหมายโดยอาศัยเข้าเมือง พ.ศ. 2522 และ พ.ร.บ. การทำงานคนต่างด้าว พ.ศ. 2521 อนุญาตให้จ้างโดยผิดกฎหมายอยู่ระหว่างการส่งกลับ แต่อนุญาตให้อาศัยอยู่ในประเทศไทย พ.ศ. 2535 โดยเริ่มให้มีการจ้างงานข้ามชาติจากพม่าในพื้นที่ จังหวัดชายแดนไทย เชียงราย เชียงใหม่ กาญจนบุรี ตาก ระนอง ประจวบคีรีขันธ์ แม่ฮ่องสอน ราชบุรี เพชรบุรี จากนั้นก็เปิดให้มีการจ้างแรงงานข้ามชาติเพิ่มขึ้นเป็นสามสัญชาติ คือ พม่า ลาว กัมพูชา และจังหวัดอื่นๆ ที่ขาดแคลนแรงงาน ต่อมารัฐบาลไทยมีนโยบายการจัดการแรงงานต่างด้าวทั้งระบบ โดยให้แรงงานต่างด้าวในประเทศไทยทั้งหมด ไม่ว่าจะเคยขออนุญาตทำงานหรือไม่ รวมทั้งครอบครัวผู้ติดตามให้รายงานตัวต่อกระทรวงมหาดไทย และขออนุญาตทำงานกับกระทรวงแรงงานซึ่งทำให้ทราบจำนวนแรงงานข้ามชาติในประเทศไทยทั้งหมด เพื่อนำไปสู่กระบวนการทำให้ประเทศต้นทางพิสูจน์สัญชาติและออกเอกสารได้

ปัจจัยในการย้ายถิ่นของแรงงานข้ามชาติ และผลกระทบต่อสังคมไทย

สาเหตุหลักของการย้ายถิ่นของแรงงานข้ามชาติจากพม่ามาประเทศไทยจำนวนมากเพราะหวาดกลัวจากการถูกประหัดประหาร การกดขี่ข่มเหง เนื่องจากรัฐบาลพม่ามีนโยบายควบคุมพื้นที่ที่ชนกลุ่มน้อยอาศัยอยู่อย่างเข้มข้น เช่น โครงการโยกย้ายถิ่นฐาน ซึ่งบังคับให้ชาวบ้านต้องโยกย้ายออกจากที่อยู่เดิม โดยที่บางครั้งก็ไม่ได้จัดสรรที่อยู่ซึ่งง่ายต่อการควบคุม หรือเป็นพื้นที่ซึ่งมีสภาพแย่กว่าที่เคยอยู่เดิม และยังเข้าไปจัดการกับชีวิตประจำวันของผู้คน เช่น การเกณฑ์แรงงานหรือไปเป็นลูกหาบ ทหารพม่าเข้าไปทำร้ายร่างกายของประชาชนโดยที่กฎหมายไม่สามารถคุ้มครองได้นอกจากนั้นแล้วประเทศไทยเอง มีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูง เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน จนทำให้เกิดการขาดแคลนแรงงานในภาคอุตสาหกรรม และเกษตรกรรม ทำให้แรงงานจากประเทศที่ด้อยกว่าทางเศรษฐกิจ เดินทางเข้ามาเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานในประเทศไทย

ในช่วงภาวะเศรษฐกิจไทยอยู่ในยุครุ่งโรจน์ ประมาณปี พ.ศ. 2520-2540 ประเทศไทยเป็นประเทศอุตสาหกรรม จะเห็นการเคลื่อนย้ายประชากรทั้งจากชนบทสู่เมือง จากเพื่อนบ้านสู่ประเทศไทยระลอกใหญ่ ทั้งนี้ปัจจัยทางเศรษฐกิจก็คือการเติบโตของภาคเมืองได้ดึงเอาแรงงานไทยที่เคยทำงานอยู่ในภาคเกษตรกรรมและภาคการผลิตอื่นๆ รวมทั้งภาคอุตสาหกรรมมากยิ่งขึ้น ด้วยการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยในลักษณะดังกล่าวแรงงานโดยเฉพาะแรงงานที่อยู่ในภาคการผลิต ทั้งภาคเกษตร ประมง ก็เพิ่มสูงขึ้น และทศวรรษที่ผ่านมา และทางเลือกของประเทศไทยจึงอยู่ที่การจ้างแรงงานข้ามชาติ

ปัญหาและผลกระทบของการอพยพโยกย้ายถิ่นในประเทศไทย

1) ผลกระทบต่อสังคม

ปัญหาการลักลอบเข้าเมืองและการค้ามนุษย์ สถิติการเคลื่อนย้ายแรงงานจากคนต่างด้าว โดยเฉพาะ พม่า ลาว และกัมพูชา เข้ามาในประเทศไทยมีปริมาณเพิ่มขึ้นทุกปี ซึ่งมีการกักขัง ที่รอกการผลักดันส่งกลับประเทศต้นทางของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง ปัจจุบันมีผู้ลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมายสามสัญชาติ มีทั้งเด็กและผู้หญิงที่เป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่อของขบวนการค้ามนุษย์

ปัญหาด้านอาชญากรรม ยาเสพติด และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สำนักงานแผนงานและงบประมาณ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีข้อมูลอาชญากรรม เป็นตัวเสริมที่ทำให้ปัญหาสังคมเพิ่มขึ้น เช่น คดีฆ่า พยายามฆ่า ทำร้ายร่างกาย ลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ มีอาวุธปืน ลักลอบของหนีภาษี ยาเสพติด เข้าเมืองโดยผิดกฎหมายบุกรุกทำลายป่า เป็นต้น

ปัญหาผู้ติดตามและเด็กไร้สัญชาติ เด็กลูกหลานแรงงานข้ามชาติที่ติดตามเข้ามาในประเทศไทย มักประสบปัญหาทางด้านสถานะบุคคลและการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา คือ การศึกษาจากชั้นเรียนที่ไม่เป็นทางการที่จัดโดยกลุ่มแรงงานหรือองค์กรพัฒนาเด็กเพื่อเข้าเรียนในสถานศึกษาของไทย จากสถิติของกระทรวงศึกษาธิการเด็กลูกแรงงานข้ามชาติมีโอกาสด้านการศึกษา น้อย สาเหตุเกิดจากสถานศึกษาอ้างว่าเด็กไม่มีสัญชาติไทย ไม่มีงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐ

2) ผลกระทบทางสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม

การเพิ่มจำนวนของแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายในประเทศไทย เป็นปัญหาต่อการแพร่เชื้อโรคติดต่อ เช่น มาเลเรีย วัณโรค เอดส์ ไข้หวัด ไข้เลือดออก โรคเรื้อน ไข้กาฬหลังแอ่น สาเหตุมาจากการเข้ามาโดยไม่ได้รับการตรวจโรค การเข้าถึงสิทธิด้านสุขภาพ และเป็นแรงงานที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนอนุญาตทำงานและไม่มีบัตรประกันสุขภาพ และส่งผลกระทบต่อสาธารณสุขของประชากรของไทยด้วย และในขณะเดียวกันปัญหาขยะมูลฝอย ชุมชนสกปรก สาเหตุเกิดมาจากการขาดระเบียบ และความเห็นแก่ได้ของเจ้าของสถานที่โดยไม่ใส่ใจต่อสภาพสิ่งแวดล้อม ทำให้แรงงานข้ามชาติเข้ามาอยู่ทำให้สิ่งแวดล้อมในชุมชนแออัด สกปรก ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ และอนามัยของคนต่างด้าวและสังคมไทย

3) ผลกระทบทางเศรษฐกิจ

ผลกระทบทางเศรษฐกิจของแรงงานข้ามชาติมีทั้งด้านบวกและด้านลบ เช่น การมาทดแทนการขาดแคลนแรงงานในประเทศส่งผลกระทบต่อภาคการผลิต ทำให้ไทยมีรายได้ ขณะเดียวกันก็เกิดผลกระทบทางการค้าระหว่างประเทศ (WTO) เป็นข้ออ้างในการปิดกั้นการพัฒนาเทคโนโลยีทางการผลิตของประเทศ ผลกระทบต่อโครงสร้างค่าจ้าง การแข่งขันทางธุรกิจของแรงงานต่างด้าว

4) ผลกระทบด้านแรงงานและอัตราการมีงานทำ

ในด้านบวก แรงงานข้ามชาติอาจเข้ามาช่วยทดแทนแรงงานที่ขาดแคลนในภาคการผลิตงานในระดับล่างที่สกปรก อันตราย และเสี่ยง ซึ่งคนท้องถิ่นหลีกเลี่ยงที่จะทำ ทำให้เกิดภาวะการฉกฉวยกำไรของแรงงานท้องถิ่น และอำนาจในการต่อรองของคนท้องถิ่นน้อยลงเพราะนายจ้างมีตัวเลือกมาก ซึ่งอาจส่งผลถึงเงื่อนไขการทำงานซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางลบด้วย

5) ผลกระทบด้านการเมืองและความมั่นคงภายในประเทศ

การมีแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก กระจายตามประเทศไทย ไม่ทราบจำนวนและที่พักอาศัยของแรงงานที่แท้จริง แต่ตัวเลขโดยประมาณแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายในประเทศไทยไม่ต่ำกว่า 3 ล้านคน ประกอบกับนโยบายบริหารชาติ การเอารัดเอาเปรียบ และอคติทางชาติพันธุ์ จะส่งผลกระทบต่อสังคมไทยในระยะยาว และยังส่งผลกระทบต่อ

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทย และประเทศเพื่อนบ้าน แรงงานข้ามชาติที่คาดว่าจะอยู่ในประเทศไทย ไม่น่าต่ำกว่า 3 ล้านคน ร้อยละ 75 เป็นชาวพม่า ส่วนใหญ่ย้ายถิ่นเข้ามาในประเทศไทยเพื่อแสวงหาอิสรภาพและค่าจ้างที่สูงกว่า แต่บางรายต้องพบว่าทำงานแล้วได้รับค่าแรงที่ต่ำกว่า ซึ่งนโยบายของประเทศไทยกำหนดให้นายจ้างจดทะเบียน แรงงานที่ตนจ้าง แต่ก็ยังมีชาวพม่าจำนวนมากไม่มีบัตรประจำตัวที่รัฐบาลออกให้ ทำให้ยากแก่การขึ้นทะเบียนในประเทศไทย รวมถึงผู้เกี่ยวข้องที่มีบทบาทสำคัญในกระบวนการบริหารจัดการแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ นายจ้าง ภาคประชาชน สังคม และแรงงานข้ามชาติ ต่างมีทัศนคติและความเข้าใจที่หลากหลายเกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติ รวมถึงสิทธิและการจดทะเบียน การจัดการจดทะเบียนรอบใหม่ และการบังคับใช้กฎระเบียบที่เป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรเป็นเหตุให้นายจ้างเกิดความไม่มั่นใจ แรงงานต้องตกอยู่ในสถานะที่เปราะบาง และทำให้เศรษฐกิจไทยได้รับประโยชน์น้อยลงจากการย้ายถิ่น

2. คุณภาพแรงงานไทย (ธราวุธ ไพฑูรย์พงษ์, 2551)

คุณภาพของแรงงานเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน ดังจะเห็นได้จากการเติบโตของเศรษฐกิจหรือผลผลิตประชาชาติในอดีตที่โตเร็วกว่าการขยายตัวของที่ดิน แรงงานและทุนกายภาพอื่นๆ และนักเศรษฐศาสตร์หลายท่านได้อธิบายว่าสิ่งที่ทำให้เศรษฐกิจขยายตัวเร็วกว่าปัจจัยการผลิตคือการลงทุนในทุนมนุษย์ (Schultz 1961, 1-17) สำหรับประเทศไทย ธนาคารโลกคำนวณว่า คุณภาพแรงงานมีส่วนทำให้อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 0.4 ในช่วง 2520-2547 จากอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจประมาณร้อยละ 6.0 ในช่วงดังกล่าว (World Bank 2006, 3) หรือประมาณร้อยละ 6.7 ของอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจ คุณภาพของแรงงานแต่ละคนเป็นตัวอธิบายหรือกำหนดความแตกต่างในความสามารถและค่าจ้างและรายได้ แรงงานที่มีความสามารถสูงกว่าย่อมมีโอกาสที่จะมีฐานะทางเศรษฐกิจ (และสังคม) ดีกว่าผู้อื่น แรงงานที่มีการศึกษาและฝึกอบรมโดยทั่วไปจะได้ค่าจ้างและรายได้สูงกว่าผู้อื่น (Becker, G.S. 1964, XV)

คุณภาพแรงงานในความเห็นของนักเศรษฐศาสตร์ คือ ผลผลิตภาพของแรงงาน (McConnell and Brue 1989, 77) หรือปริมาณของผลผลิตต่อแรงงาน ซึ่งมองคุณภาพแรงงานจากผลผลิตเป็นสำคัญโดยไม่จำเป็นต้องกล่าวถึงรายละเอียดอื่นๆ ที่เกี่ยวกับพื้นฐานความรู้หรือคุณสมบัติของแรงงาน

แนวความคิดของคุณภาพแรงงานในรูปของผลิตภาพแรงงานกับทุนมนุษย์เป็นเรื่องเดียวกัน โดย McConnell & Brue (1989, 77) กล่าวว่า “กิจกรรมใดก็ตามที่เพิ่มคุณภาพ (ผลิตภาพ) แรงงาน

อาจถือได้ว่าเป็นการลงทุนในทุนมนุษย์ โดยการลงทุนในทุนมนุษย์ดังกล่าวมิใช่เพียงแต่ค่าใช้จ่ายในการศึกษาสามัญและการฝึกอบรมเท่านั้นแต่รวมถึงค่าใช้จ่ายในการรักษาสุขภาพ การย้ายถิ่น การหางานและการดูแลเด็กก่อนวัยเรียน”

แนวคิดของปรมาจารย์เศรษฐศาสตร์ อัดัม สมิทท์ กล่าวไว้ดังนี้ “ทุนมนุษย์คือ ทักษะ (skills), ความคล่องแคล่ว (dexterity) ทั้งกายภาพ สติปัญญา จิตใจ ฯลฯ และวิจารณญาณ ทุนมนุษย์สามารถเกิดจากการศึกษาและการฝึกอบรม” (Smith 1776) ดังนั้นทุนมนุษย์ตามความเห็นของอดัม สมิทท์ กับคุณภาพแรงงานก็คือสิ่งเดียวกัน

คุณภาพแรงงาน ทุนมนุษย์ ผลผลิตของแรงงานและสมรรถนะของแรงงานเป็นเรื่องที่แยกกันไม่ได้และเป็นสิ่งสำคัญต่อการเติบโตอย่างยั่งยืนและมีคุณภาพของประเทศ การให้ความสำคัญต่อคุณภาพแรงงานเป็นสิ่งที่จำเป็น เพราะนอกจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี โลกาภิวัตน์และการแข่งขันทางเศรษฐกิจแล้ว แนวโน้มประชากรของไทยที่หยุดการเพิ่มด้านปริมาณทำให้ต้องมาให้ความสำคัญด้านคุณภาพมากยิ่งขึ้น

การประเมินคุณภาพแรงงานอาจพิจารณาจากองค์ประกอบหลายอย่าง การศึกษาและฝึกอบรมของแรงงาน ทักษะ และคุณลักษณะต่างๆ ที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงาน (Competency) การจัดการศึกษาและฝึกอบรมตลอดจนนโยบายที่เกี่ยวข้องของภาครัฐ ผลผลิตแรงงานและการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพแรงงานทั้งรัฐเอกชนและแรงงาน

แนวทางในการพัฒนาคุณภาพแรงงานที่สำคัญคือต้องมีความเข้าใจว่าคุณภาพแรงงานขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง มิใช่แค่การศึกษาและการฝึกอบรมแต่รวมถึงแรงจูงใจสำหรับแรงงาน การใช้เครื่องจักรและเทคโนโลยีในการประกอบธุรกิจ สภาพการทำงาน การพัฒนาคุณภาพแรงงานต้องอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่ายทั้ง ภาครัฐ เอกชน และแรงงานตลอดจนองค์กรต่างๆ และชุมชนหรือทุนทางสังคมที่เกี่ยวข้อง

แนวทางการมุ่งพัฒนาแรงงานอย่างเฉียวเป็นการหลงประเด็น เพราะการพัฒนาแรงงานเป็นเพียงบางส่วนของ การเพิ่มคุณภาพแรงงาน การพัฒนาแรงงานเป็นสิ่งจำเป็น แต่ไม่พอเพียงสำหรับการเพิ่มคุณภาพแรงงาน

แนวทางในการพัฒนาคุณภาพแรงงานแบบบูรณาการอาจประกอบด้วยปัจจัยต่อไปนี้

- การพัฒนาแรงงาน
 - พัฒนาการศึกษทั้งในและนอกสถานศึกษา/ขยายมัธยมศึกษา/การพัฒนาครู
 - พัฒนาทักษะแรงงาน (ทุกระดับ) ทั้งภาครัฐและเอกชน
 - พัฒนาคุณภาพชีวิตและสุขภาพแรงงาน

- พัฒนาการจัดการกิจกรรมและ HR เพื่อเพิ่มผลิตภาพแรงงานที่มีอยู่ (HR management, Reengineering)
- การส่งเสริมการใช้เครื่องจักรและเทคโนโลยีมากขึ้น เพื่อเพิ่มผลิตภาพแรงงาน
- ส่งเสริมให้เอกชนปรับวิธีการลงทุน (Relocation, Outsourcing, etc.) ที่จะช่วยประหยัดแรงงาน
- รัฐเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารแรงงาน & มีและใช้นโยบายแรงงานอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อส่งเสริมภาคเอกชนในการพัฒนาคุณภาพแรงงาน
- ปรับปรุงนโยบายแรงงานและประชากร
 - นโยบายค่าจ้างที่มุ่งใจการเพิ่มคุณภาพแรงงาน
 - การใช้แรงงานต่างด้าวอย่างมีประสิทธิภาพ ถูกต้อง
 - ส่งเสริม circular migration ของแรงงานที่ไปทำงานต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับตัวเข้ากับสังคมเมื่อกลับจากต่างประเทศ

3. การพัฒนาศักยภาพแรงงาน (กระทรวงแรงงาน, 2552)

กระทรวงแรงงานโดยกรมพัฒนาฝีมือแรงงานได้ดำเนินการฝึกอบรมพัฒนาผู้ใช้แรงงานในรูปแบบต่างๆ เช่น 1) การฝึกการเตรียมเข้าทำงาน เป็นการฝึกอาชีพให้กลุ่มแรงงานใหม่หรือผู้ถูกเลิกจ้าง ว่างาน ที่ประสงค์เข้าสู่ตลาดแรงงานให้มีความรู้ ทักษะฝีมือ 2) การฝึกยกระดับฝีมือแรงงาน 3) การฝึกเสริมทักษะ เป็นการฝึกอาชีพให้แรงงานที่ทำงานอยู่แล้วหรือถูกเลิกจ้างเพื่อเพิ่มความรู้ ทักษะและฝีมือเฉพาะด้านให้ทันกับเทคโนโลยีร่วมสมัย สร้างโอกาสการมีงานทำ การฝึกประเภทนี้มีทั้งส่วนที่กรมพัฒนาฝีมือแรงงานในภาคเอกชน นอกจากนี้ยังมีการกิจทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงาน เพื่อเพิ่มศักยภาพฝีมือแรงงานไทยให้มีมาตรฐานฝีมือสอดคล้องและทัดเทียมกับมาตรฐานสากล ขณะเดียวกันเป็นการพัฒนาทักษะให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน โดยภาพรวมของการฝึกต่างๆ ในไตรมาส 2 (เมษายน-มิถุนายน 2552) เมื่อเปรียบเทียบกับไตรมาสที่แล้ว พบว่าไตรมาสที่ 2 นี้มีการฝึกเตรียมเข้าทำงาน จำนวน 4,075 คน เพิ่มขึ้นจากไตรมาสที่แล้ว จำนวน 2,130 คน (ไตรมาสที่ 1 (มกราคม-มีนาคม 2552) มีการฝึกจำนวน 1,945 คน คิดเป็นร้อยละ 109.5 แต่เมื่อเปรียบเทียบกับไตรมาสเดียวกันของปีที่ผ่านมาพบว่ามีจำนวนที่ลดลงถึง 2,883 คน คิดเป็นร้อยละ 41.43 ขณะที่การฝึกยกระดับฝีมือแรงงานในไตรมาสนี้มีการฝึกจำนวน 23,561 คน ซึ่งลดลงร้อยละ 29.28 หรือ 9,754 คน จากไตรมาสที่แล้วที่มีการฝึกอบรม 33,315 คน และลดลงจากไตรมาสเดียวกันของปีที่ผ่านมา 12,501 คน คิดเป็นร้อยละ 34.67 ในส่วนการฝึกเสริมทักษะ พบว่าในไตรมาสนี้มีผู้เข้ารับการฝึก 11,637 คน ลดลงถึงร้อยละ 51.97 หรือ 12,591 คน จาก

ไตรมาส 1/2552 ที่มีผู้เข้ารับการฝึกอบรม 24,228 คน และลดลงจากไตรมาสเดียวกันของปีที่ผ่านมา ที่มีจำนวน 18,431 คน ถึงร้อยละ 36.89 หรือ 6,794 คน

การพัฒนาฝีมือแรงงาน เป็นเรื่องที่หลายฝ่ายต้องช่วยกันทั้งภาครัฐ เอกชน คือ ผู้ประกอบการหรือเจ้าของสถานประกอบการ รวมถึงลูกจ้าง ทั้งนี้ เพราะการพัฒนาฝีมือแรงงานจะเป็นการเพิ่มผลิตภาพ ประสิทธิภาพในการทำงาน อีกทั้งจะเป็นการรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี รวมถึงความเป็นมาตรฐานในระดับต่างๆ ทั้งระดับประเทศและระดับโลก ขณะเดียวกัน เพื่อให้สอดคล้องความต้องการของตลาดแรงงาน ดังนั้น นอกจากกรมพัฒนาฝีมือแรงงานจะเป็นผู้ดำเนินการ โดยตรงตามที่ได้กล่าวมาแล้ว ยังมีการส่งเสริมให้ดำเนินการ โดยภาคเอกชน ซึ่งพบว่า ไตรมาสที่ 2 ปี 2552 สถานประกอบการเอกชนที่มีการพัฒนาฝีมือแรงงานมีจำนวนทั้งสิ้น 2,806 แห่ง ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับไตรมาสที่แล้วพบว่า ไตรมาสนี้ภาคเอกชนมีการพัฒนาฝีมือแรงงาน ลดลงถึง 5,063 แห่ง คิดเป็นสัดส่วนลดลงถึงร้อยละ 64.34 แม้เมื่อเทียบกับไตรมาสเดียวกันของปีที่ผ่านมาพบว่ามีสัดส่วนสูงขึ้นถึงร้อยละ 181.16 เพิ่มขึ้นจำนวน 1,808 แห่ง โดยสถานประกอบการที่มีการพัฒนาฝีมือแรงงานในไตรมาสนี้เป็นสถานประกอบการในกรุงเทพมหานคร สูงที่สุดมีจำนวน 2,221 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 79.15 รองลงมาคือภาคกลาง และภาคเหนือ โดยมีจำนวน 306 แห่ง ร้อยละ 10.91 และ 258 แห่ง ร้อยละ 9.19 ขณะที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้มีการพัฒนาฝีมือแรงงาน จำนวน 14 แห่ง ร้อยละ 0.5 และ 7 แห่ง ร้อยละ 0.25 จำนวนผู้เข้ารับการฝึกอบรมทั้งสิ้น 349,580 คน ผ่านการฝึกอบรมทุกคน คิดเป็นร้อยละ 100.00 โดยมีค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น 128,623,650 บาท ประเด็นที่น่าสังเกต คือ ไตรมาสนี้ภาคเอกชนมีการจัดฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานลดลงมาก โดยผู้เข้ารับการฝึกอบรมลดลงจากไตรมาสที่แล้วถึง 1.26 ล้านคน ไตรมาสที่ 1/2552 มีผู้รับการฝึก 1,609,531 คน และค่าใช้จ่ายในการฝึกลดลงถึง 602.1 ล้านบาท ซึ่งน่าจะมีสาเหตุจากสภาพเศรษฐกิจที่ชะงักงัน ทำให้ภาคเอกชนชะลอการลงทุนในด้านการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในองค์กร

• นายธีระ วงศ์สมุทร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เปิดเผยว่า กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (สปก.) ร่วมกับกระทรวงแรงงาน โดย กรมการจัดหางาน กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน และกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน จัดทำโครงการรองรับแรงงานคืนถิ่นเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันที่เกิดภาวะวิกฤติเศรษฐกิจตกต่ำ ทำให้แรงงานที่อยู่ในภาคอุตสาหกรรมและบริการต้องตกงานเป็นจำนวนมาก การลงนามข้อตกลงความร่วมมือฯ ครั้งนี้ เป็นความร่วมมือครั้งสำคัญในการสนองนโยบายของรัฐบาล เพื่อรองรับปัญหาแรงงานว่างงาน รวมทั้งยังเป็นโอกาสในการสร้างผู้ประกอบการอาชีพทางด้านการเกษตรที่มีความรู้และทักษะเข้าสู่ภาคการเกษตร โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จะทำหน้าที่บูรณาการองค์ความรู้จากหน่วยงานต่างๆ ภายในกระทรวงเกษตรฯ และกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็น

ภาคีความร่วมมือสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อเตรียมอบรมผู้ว่างงานให้พร้อมเข้าสู่อาชีพเกษตรกรรม (<http://www.iclicknews.com>)

4. แนวโน้มปัญหาการว่างงานปี 2552 (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเชียงใหม่, 2552)

ประเด็นปัญหาแรงงานมีแนวโน้มรุนแรงขึ้นในปี 2552 คาดว่าคนตกงาน 1 ล้านคนในช่วง 3 เดือนแรก เหตุปัญหาเศรษฐกิจชะลอตัวลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากปัจจัยเสี่ยงด้านเศรษฐกิจไทยที่ชะลอตัวลงอย่างรวดเร็ว และยังมีความเสี่ยงต่อแนวโน้มการขยายตัวในระยะถัดไป ท่ามกลางภาวะเศรษฐกิจโลกที่ถดถอย และอุปสงค์ที่ชะลอตัว ดังนั้นหากประเทศประสบกับภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจจะส่งผลกระทบต่อการทำงานของแรงงานโดยตรง กล่าวคือ เมื่อคำสั่งซื้อลดลง ทำให้สถานประกอบการต้องปรับตัวเพื่อให้กิจการดำเนินต่อไปได้ เช่น การลดค่าจ้าง ลดจำนวนชั่วโมงทำงาน ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการว่างงานแฝง ขณะที่บางแห่งมีการปรับลดพนักงาน หรืออาจถึงขั้นต้องปิดกิจการลงทำให้เกิดปัญหาการว่างงาน และปัญหาด้านอื่นๆ ตามมาดังนี้

- การว่างงานแฝง หมายถึง การที่บุคคลมีงานทำ แต่ทำงานไม่เต็มศักยภาพของตนเองหรือทำงานไม่ตรงกับความสามารถของคนที่มีอยู่ ซึ่งปัญหาดังกล่าวไม่ได้เพิ่งจะเกิดขึ้น แต่เป็นปัญหาที่คงอยู่ในตลาดแรงงานไทยมาเป็นเวลานานแล้ว สาเหตุหนึ่งมาจากการที่มีผู้สำเร็จการศึกษาจำนวนมากจบการศึกษาจากภาควิชาที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน และเมื่อต้องเผชิญกับภาวะเศรษฐกิจถดถอย

- การเคลื่อนย้ายแรงงานกลับสู่ภาคเกษตร และอาจส่งผลกระทบต่อปัญหาการว่างงานในท้องถิ่นได้ ซึ่งในช่วงที่ผ่านมาแรงงานมีการเคลื่อนย้ายระหว่างภาคการผลิตในระดับสูง โดยเฉพาะการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคอุตสาหกรรมและบริการไปยังภาคเกษตรมากขึ้น ส่วนหนึ่งอาจมาจากการที่ราคาสินค้าเกษตรปรับตัวสูงขึ้นมาก โดยเฉพาะในช่วงปี 2550 ที่ผ่านมา เห็นได้จากสัดส่วนของผู้ทำงานในภาคเกษตรที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 38.6 ในปี 2548 เป็นร้อยละ 39.5 ในปี 2550

ขณะที่สัดส่วนของผู้ทำงานนอกภาคเกษตรมีแนวโน้มลดลงจากร้อยละ 61.4 เป็นร้อยละ 60.5 ในช่วงเดียวกัน ซึ่งเป็นปัจจัยหลักอย่างหนึ่งที่ทำให้อัตราการว่างงานของไทยอยู่ในระดับต่ำ ขณะที่ในปัจจุบันผลกระทบจากการเลิกจ้าง และการปิดกิจการ ทำให้แรงงานจำนวนมากของที่ถูกเลิกจ้างทยอยกลับภูมิลำเนา เพื่อไปประกอบอาชีพเกษตรกรรม หรืออาชีพอื่นๆ ในจังหวัดบ้านเกิด ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการทำงานในท้องถิ่นตามมา ท่ามกลางความต้องการแรงงานที่มีแนวโน้มลดลงตามภาวะเศรษฐกิจที่ชะลอตัวในปีนี้ ค่อนข้างถึงปีหน้า

ขณะที่ราคาสินค้าเกษตรได้ปรับตัวลงค่อนข้างมากจากปีก่อน และมีแนวโน้มอยู่ในช่วงขา ลงต่อมาในปี 2552 อันเป็นผลจากภาวะถดถอยของเศรษฐกิจโลกทำให้อุปสงค์ชะลอตัว สถานการณ์เช่นนี้อาจทำให้ภาคเกษตรไม่ได้เป็นแหล่งรองรับการว่างงานได้เหมือนกับในอดีต และ หากปัญหาการจ้างงานนอกภาคเกษตรเลวร้ายกว่าที่คาด มีการเลิกจ้าง และคนตกงานจำนวนมาก ภาคเกษตรอาจไม่สามารถดูดซับแรงงานเหล่านั้นได้ทั้งหมด

5. แร้งงานเหนือ เสนอแก้ไขปัญหาวิกฤติการเลิกจ้างงาน (ประชาไท, 2552)

มนตรี บัวลอย เครือข่ายแรงงานภาคเกษตร (นกกน.) กล่าวถึง แร้งงานภาคเกษตร ที่มีผลกระทบเรื่องวิกฤติเหมือนกัน ซึ่งกรณีเกษตรกรพันธสัญญานิยมปลูกข้าวโพด ซึ่งประสบความ ขาดทุน ทั้งค่าไถนา ค่าพรวนดิน ซึ่งเราไม่ได้เป็นเจ้าของพืช และการผลิตของเกษตรกรพันธสัญญา จริงๆ แล้ว เราเป็นลูกจ้างบริษัท หลังจากผลิตเสร็จ ถ้าเราไม่ทำตามสัญญา ก็หมดสิทธิ์ทำกิน และ เราถูกเอาเปรียบโดยไม่รู้ตัว เพราะว่าแรงงานเกษตรทำไร่ตัวเอง แต่มันไม่มีสิทธิ์ของตัวเอง ซึ่งข้อ เรียกร้อง คือ 1) แร้งงานภาคเกษตรต้องไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากเกษตรกรพันธสัญญา 2) รับประกัน ความเสี่ยงของเกษตรกรทางด้านอาหาร และประกันภัยทางธรรมชาติเกี่ยวกับพืชผล 3) คุ่มครอง พื้นที่ทางการเกษตร 4) รัฐควรสนับสนุนปัจจัยการผลิต 5) จัดสรรที่ดินให้พี่น้องของเกษตรกรเพื่อ ความมั่นคงทางอาหาร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ ขาวทวีป คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ กล่าว ว่าสภาพวิกฤติเศรษฐกิจแล้ว แร้งงานต้องปรับเรื่องวิถีชีวิต เพื่อให้เราไปสู่มาตรฐานชีวิตที่ดี ก็เป็น ทางออกที่ดี โดยการต่อสู้ของภาคเหนือว่า เราจะปรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อให้เกิดความ เข้มแข็งมากขึ้น และองค์กรท้องถิ่นให้มีบทบาทสำหรับแรงงานภาคเหนือ ซึ่งต้องอยู่ในชุมชน และ การสร้างความเอกภาพเพื่อช่วงชิงอำนาจทางการเมืองให้เกิดการคุ้มครองแรงงานได้ การผลักดัน กฎหมายในช่วงภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจก็ให้แรงงานปรับวิถีชีวิตประจำวัน เพื่อการปรับปรุงจัดเวที เรื่องวิกฤติระยะยาวเพื่อเสริมสร้างความรู้สำหรับพลิกวิกฤติทางเศรษฐกิจให้เป็นโอกาสสร้าง มาตรฐานชีวิตที่ดีขึ้น

6. สถานการณ์แรงงานลำไย

การผลิตลำไยนอกฤดู (<http://rescom.trf.or.th>) ผู้ช่วยศาสตราจารย์พาวิณ มะโนชัย กล่าวว่า ลำไยจัดเป็นไม้ผลเศรษฐกิจที่สำคัญอันดับหนึ่งของภาคเหนือที่ทำรายได้จากการส่งออกทั้งในรูปแบบผลสด อบแห้ง และลำไยกระป๋อง คิดเป็นมูลค่าปีละไม่ต่ำกว่า 5,000 ล้านบาท ในอดีตแหล่งผลิตหลักของลำไยอยู่ในเขตภาคเหนือตอนบน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดเชียงใหม่ และลำพูน เนื่องจากบริเวณดังกล่าวมีอากาศหนาวเย็นเพียงพอที่จะชักนำให้ลำไยออกดอกนอกฤดูได้ แต่ภายหลังจากการค้นพบคุณสมบัติของสารโพแทสเซียมคลอเรตด้วยความบังเอิญว่าสามารถชักนำการออกดอกของลำไยโดยไม่ต้องพึ่งอากาศหนาวเย็น นับตั้งแต่นั้นมาลำไยจึงแพร่กระจายไปยังจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศ ทำให้พื้นที่การผลิตลำไยจาก 3 แสนกว่าไร่ในปี 2537 เพิ่มขึ้นเป็นประมาณ 1 ล้านไร่ในปี 2549 ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของปัญหาผลผลิตลำไยล้นตลาด ส่งผลให้ราคาผลผลิตตกต่ำ นอกจากนี้ยังขาดแคลนแรงงานในการเก็บเกี่ยวผลผลิต จากปัญหาดังกล่าวได้มีการระดมความคิดจากผู้เกี่ยวข้องได้แก่ เกษตรกร ผู้ประกอบการ นักวิชาการ และหน่วยงานต่างๆ จากภาครัฐ โดยมีความคิดเห็นร่วมกันว่าควรมีการผลิตลำไยนอกฤดูโดยกระจายผลผลิตให้ออกสู่ตลาดหลายๆ รุ่นต่อปี เช่นเดียวกับนาขมณฑล เจียมเจริญ รองเลขาธิการและโฆษกสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (สศก.) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กล่าวว่า อยากให้ชาวสวนลำไยผลิตลำไยนอกฤดูให้มากขึ้น ลำไยสดไทยทุกวันนี้ยังไม่มีคู่แข่ง แม้แต่ในประเทศจีนซึ่งเป็นผู้ผลิตลำไยเหมือนกัน เนื่องจากประเทศจีนประสบกับปัญหาสภาพภูมิอากาศ จึงไม่สามารถผลิตลำไยนอกฤดูได้ ดังนั้นหากไทยสามารถผลิตลำไยนอกฤดูได้ประมาณร้อยละ 30 จะช่วยแก้ปัญหาลำไยล้นตลาดได้มาก เพราะในช่วงที่ลำไยออกพร้อมกันจะเกิดปัญหาด้านผลผลิตกระจุกตัว ขาดแคลนแรงงาน และโรงอบลำไยที่ไม่เพียงพอรองรับผลผลิต (<http://www.ryt9.com>)

นายเอี่ยม เอี่ยมพิทักษ์สกุล ประธานบริษัท เอ็มไทยฟรุต จำกัด ผู้ส่งออกผลไม้ไปยังประเทศจีนเปิดเผยว่าขณะนี้ทางบริษัทมียอดการสั่งซื้อลำไยสดจากประเทศจีนเฉลี่ยวันละประมาณ 100,000 กิโลกรัม โดยประเทศจีนได้เริ่มมีการสั่งซื้อตั้งแต่เดือนกันยายน คาดว่าจะสามารถส่งสินค้าได้ครบภายใน 10 เดือน ทั้งนี้ปัจจุบันนอกจากรับซื้อลำไยจากอำเภอสอยดาว และอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรีแล้ว ยังซื้อจากอำเภอแก่งหางแมว และจังหวัดตราด แต่เนื่องจากในระยะนี้ที่จังหวัดจันทบุรีมีการทำลำไยนอกฤดู จึงมีผลผลิตเพียงพอกับความต้องการ แต่ปัญหาที่ประสบในขณะนี้คือกำลังการผลิตแรงงานที่ยังขาดแคลน เนื่องจากแรงงานส่วนใหญ่เป็นชาวต่างชาติ ที่มีข้อกฎหมายด้านความมั่นคงบังคับ ขณะที่แรงงานไทยไม่นิยมเป็นลูกจ้างแรงงานสวนลำไย

ด้านนายอสิวิฐ ดั้งเกียรติ นายกสมาคมตลาดการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา จังหวัดจันทบุรีกล่าวว่า ขณะนี้ทางเจ้าของสวนโดยเฉพาะสวนลำไย กำลังขาดแคลนแรงงาน ซึ่งทางสมาคมฯ ได้ทำ

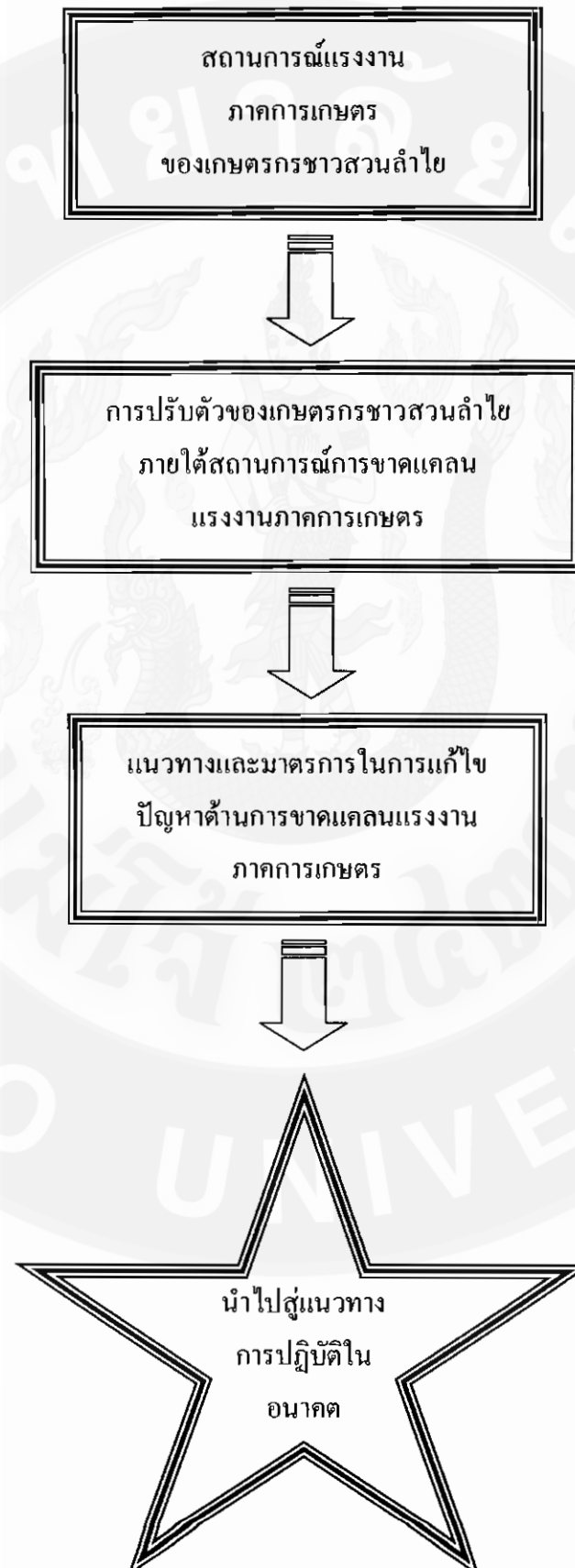
หนังสือ ถึงผู้ว่าราชการเพื่อหารืออย่างเร่งด่วนต่อปัญหาการขาดแคลนแรงงาน ประเด็นสำคัญคือ การปฏิบัติกับแรงงานชาวดังชาติในกรณีของแรงงานที่อยู่ตามแนวชายแดน เข้าไปเย็นกลับ และ แรงงานที่เข้าดำเนินการภาคเกษตร 7 วัน แล้วทำการต่อบัตรเพื่อควบคุม 1 ครั้ง ซึ่งตนเองยอมรับว่า เมื่อแรงงานภาคเกษตรขาดแคลนแม้จะมีภาคอุตสาหกรรมแต่ก็ไม่สามารถชดเชยกันได้ (<http://region7.prd.go.th>)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์พาวัน มะโนชัย กล่าวว่า สวนลำไยที่มีต้นลำไยทรงพุ่มสูงต้องใช้ แรงงานที่มีความชำนาญในการเก็บเกี่ยวและคนหนุ่มสาวก็ไม่มีมาใช้แรงงานเพื่อเก็บเกี่ยวลำไย (อายุคนเก็บ 40 ขึ้นทั้งนั้น) 30-50% ใช้ไปในขั้นตอนเก็บเกี่ยวและพื้นตัวหลังเก็บเกี่ยวซ้ำต้องตัดแต่ง กิ่งลำไยให้เหมาะสมเพื่อให้สูงไม่มาก โดยลดต้นทุนเพิ่มคุณภาพ และรักษาผลผลิตให้เท่าเดิม ลำไย ที่ตัดแต่งกิ่งแล้วจะสะดวกต่อการเก็บเกี่ยวและทำให้ลำไยหลบอยู่ในทรงพุ่มด้วย มีสีสวย ถ้าความ สูงพอดีผลผลิตจะไม่ลดลง และลดต้นทุนได้จากเดิมต้นละ 800 บาท เหลือ 400 บาท (ภาควิชาวิศวกรรมอาหาร คณะอุตสาหกรรมเกษตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2548) นอกจากนี้แรงงานที่เกี่ยวข้องกับการทำสวนลำไย ทั้งตัดแต่งกิ่งและเก็บเกี่ยวผลผลิตค่อนข้างหายาก หากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่มีการเตรียมการรับมือ จะทำให้อนาคตมีปัญหาในเรื่องนี้ได้ (โพสดีทุเคย์, 2551)

ดร.ธีรนุช เจริญกิจ ภาควิชาพืชสวน คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ กล่าวว่า ปัญหาใหญ่สำหรับการห่อหุ้มผลคือ ค่าจ้างแรงงานในการห่อ การแก้ปัญหาเรื่องค่าจ้างแรงงานในการห่อซึ่งไม่สามารถแก้ปัญหาในทางตรงได้แต่สามารถแก้ปัญหาในทางอ้อมโดยการตัดแต่งต้น ลำไยไม่ให้สูงจนเกินไป (ความสูงไม่ควรเกิน 4 เมตร) ควบคุมความสูงและทรงพุ่มให้ง่ายต่อการจัดการ การห่อหุ้มผลลำไยสำหรับลำไยต้นใหญ่ๆ จะไม่คุ้มทุนเนื่องจากค่าจ้างแรงงานที่สูงเกินไป (<http://www.techno.thepbodint.ac.th>)

นอกจากนี้จากการวิจัยเรื่องการผลิตและการตลาดลำไยในจังหวัดตาก พบว่าปัญหาที่พบ ทางด้าน การผลิตลำไย จะเกี่ยวกับแมลงศัตรูพืช คุณภาพของผลผลิตลำไย ปัญหาทางด้านราคาและ ตลาดลำไยที่สำคัญ คือปัญหาที่เกษตรกรขาดความรู้ในการคัดเกรด และแยกพันธุ์ลำไย ขาดแคลน แรงงานในการเก็บผลผลิตลำไย ขาดแคลนแรงงานในการเก็บผลผลิตลำไย (สายสมร, 2541)

กรอบแนวคิดของการวิจัย

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาวิกฤติแรงงานภาคเกษตร: กรณีศึกษาลำไย ครึ่งนี้ผู้ศึกษาวิจัยได้กำหนดการดำเนินงานวิจัยไว้ดังนี้

ประชากร

การศึกษาวิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายไว้ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเกษตรกรชาวสวนลำไยในอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอเมือง อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน และกลุ่ม/องค์กรและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในเรื่องแรงงานภาคการเกษตร

กลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คัดเลือก อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการปลูกลำไยมากที่สุดของภาคเหนือ และอำเภอเมือง อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ซึ่งเป็นอำเภอที่มีการปลูกลำไยแบบดั้งเดิม และมีโรงงานอุตสาหกรรมที่มีส่วนดึงแรงงานมาทำงาน เป็นพื้นที่สำหรับการศึกษา โดยทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

- 1) ได้ทำการคัดเลือกประชากรกลุ่มตัวอย่างเพื่อเป็นตัวแทนของประชากรเกษตรกรชาวสวนลำไย จากการแบ่งเขตพื้นที่การปลูกลำไยในอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอเมือง อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายทำการสุ่มตัวอย่างของเกษตรกรชาวสวนลำไย จากทั้งหมด 6 ตำบลในเขตพื้นที่อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และทำการคัดเลือก 2 ตำบล ในส่วนเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน มีทั้งหมด 15 ตำบล ทำการคัดเลือก 2 ตำบล และในเขตพื้นที่อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน มีทั้งหมด 5 ตำบล ทำการคัดเลือก 2 ตำบล เพื่อศึกษาถึงข้อมูลพื้นฐาน และข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับวิกฤติแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย
- 2) การคัดเลือกประชากรกลุ่มตัวอย่างเพื่อเป็นตัวแทนของกลุ่ม/องค์กรและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในเรื่องแรงงานภาคการเกษตร โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามสำหรับเกษตรกรชาวสวนลำไยในอำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอเมือง อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน เรื่อง การศึกษาวิถีชีวิตแรงงานภาคเกษตร: กรณีศึกษาลำไย ประกอบด้วยข้อมูล 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ข้อมูลการปรับตัวของเกษตรกรชาวสวนลำไยภายใต้สถานการณ์การขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย

ส่วนที่ 3 แนวทางและมาตรการในการแก้ไขปัญหาด้านการขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย

และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ตลอดจนการจัดการสนทนากลุ่ม ในส่วนของการสัมภาษณ์เชิงลึก และการจัดการสนทนากลุ่มนั้น ผู้วิจัยจะดำเนินงานโดยเชิญกลุ่มที่เป็นตัวแทนกลุ่มเกษตรกรชาวสวนลำไย กลุ่ม/องค์กรและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในเรื่องแรงงานภาคการเกษตรเข้าร่วมสนทนา

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1) เก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ

การศึกษาวิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากข้อมูลสถิติประชากรแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไยในอำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอเมือง อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ข้อมูลของกลุ่ม/องค์กรและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในเรื่องแรงงานภาคการเกษตร โดยจะทำหนังสือชี้แจงและขอรับข้อมูลมาศึกษาวิเคราะห์

2) เก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ

การศึกษาวิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิโดยเครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม ข้อมูลพื้นฐาน แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และการจัดการสนทนากลุ่ม ส่วนการสัมภาษณ์เชิงลึก และการจัดการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยจะดำเนินงานโดยเชิญกลุ่มที่เป็นตัวแทนกลุ่มเกษตรกรชาวสวนลำไย กลุ่ม/องค์กรและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในเรื่องแรงงานภาคการเกษตรเข้าร่วมสนทนา

รายละเอียดของขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ขั้นเตรียมการ

- ศึกษาค้นคว้ารวบรวมเอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
- สํารวจข้อมูลพื้นฐาน
- การคัดเลือกประชากรกลุ่มตัวอย่าง
- การเก็บข้อมูล

2. ขั้นปฏิบัติการ

- สัมภาษณ์เกษตรกรชาวสวนลำไย
- จัดทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ตัวแทนกลุ่มเกษตรกรชาวสวนลำไย กลุ่ม/องค์กร และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในเรื่องแรงงานภาคการเกษตร
- จัดทำสนทนากลุ่มกับตัวแทนกลุ่มเกษตรกรชาวสวนลำไย กลุ่ม/องค์กร และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในเรื่องแรงงานภาคการเกษตร

3. ขั้นประเมินผลและสรุปโครงการ

- นำเสนอข้อมูลต่อชุมชนและองค์กร/สถาบัน และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
- ร่วมเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการวิจัยที่เสร็จสมบูรณ์
- จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจะทำการวิเคราะห์โดยอาศัยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ใช้วิเคราะห์ทางสถิติ มาเป็นเครื่องมือช่วยเหลือในการวิเคราะห์ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จะทำการวิเคราะห์เนื้อหาในแต่ละประเด็นที่ทำการศึกษา ตามประเด็นต่อไปนี้

1. สถานการณ์แรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย

- โครงสร้างประชากรของเกษตรกรชาวสวนลำไยในอำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอเมือง อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน
- ข้อมูลพื้นที่ของเกษตรกรชาวสวนลำไยในอำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอเมือง อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน
- ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรชาวสวนลำไยในอำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอเมือง อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

2.การปรับตัวของเกษตรกรชาวสวนลำไยภายใต้สถานการณ์การขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย

- การจ้างแรงงานของเกษตรกรชาวสวนลำไย
- การอพยพย้ายถิ่นของคนหนุ่มสาว
- ทักษะแรงงานในการดูแลรักษาและการเก็บเกี่ยวผลผลิตลำไย
- ทักษะคิดของเกษตรกรชาวสวนลำไยที่มีต่อสถานการณ์การขาดแคลนแรงงาน

ภาคการเกษตร

- ปัญหาที่เกิดจากแรงงานภาคการเกษตร

3. แนวทางและมาตรการในการแก้ไขปัญหาด้านการขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย

- แนวทางในการดำเนินงานที่เป็นอยู่ของเกษตรกรชาวสวนลำไย
- แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรชาวสวนลำไยต่อสถานการณ์ปัญหาด้านการขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตรที่เกิดขึ้น
- แนวทางหรือความต้องการในการแก้ปัญหาที่เกิดจากผลกระทบจากการขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ เป็นการนำเสนอผลจากการรวบรวมข้อมูลทั้งข้อมูลทุติยภูมิ และข้อมูลปฐมภูมิเพื่ออธิบายสถานการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์วิกฤติแรงงานภาคเกษตร: กรณีศึกษาลำไย ในเขตพื้นที่อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอเมือง อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน รวมทั้งสิ้นจำนวน 150 ครัวเรือน โดยผลการศึกษาครั้งนี้ จะเป็นการวิเคราะห์ถึงการปรับตัวของเกษตรกรชาวสวนลำไยภายใต้สถานการณ์การขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะที่เป็นแนวทางและมาตรการในการแก้ไขปัญหาด้านการขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไยต่อไป สรุปผลโดยแบ่งเนื้อหาผลการศึกษา เป็น 4 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 บริบทเกี่ยวกับสถานการณ์แรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไยในปัจจุบัน

ส่วนที่ 2 สถานการณ์แรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย ในอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอเมือง อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

ส่วนที่ 3 การปรับตัวของเกษตรกรชาวสวนลำไยภายใต้สถานการณ์การขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย

ส่วนที่ 4 แนวทางและมาตรการในการแก้ไขปัญหาด้านการขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย

4.1 บริบทเกี่ยวกับสถานการณ์แรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไยในปัจจุบัน

สำหรับแรงงานภาคการเกษตร สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคเหนือ (สภพพัฒนา) รายงานการศึกษาการเปลี่ยนแปลงแรงงานเกษตรภาคเหนือตอนบน พบในช่วงสองทศวรรษมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนหนุ่มคนสาวต่างถิ่นที่จะเข้าสู่อาชีพการเกษตรกลายเป็นประเด็นปัญหาท้าทายภาคเหนือที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง ขณะเดียวกันปัจจุบันเกษตรกรจำเป็นต้องจ้างแรงงานในช่วงการปลูกและการเก็บเกี่ยวผลผลิต โดยส่วนใหญ่เป็นการจ้างเหมาแรงงานผ่านตัวแทนจัดหาแรงงานในหมู่บ้าน ซึ่งมีการกำหนดวันจัดคิวงานที่แน่นอนและต้องจูงล่อหน้า ซึ่งมักเป็นแรงงานจากที่สูงหรือแรงงานต่างด้าว โดยมาทำงานเป็นกลุ่มครั้งละประมาณ 15 – 20 คน ครัวเรือนรับจ้างใช้แรงงานเกษตรทั่วภาคเหนือตอนบน ปัญหาขาดแคลนแรงงานภาคเกษตรจะมีแนวโน้มวิกฤติมากขึ้นในอนาคต คนรุ่นใหม่ที่มีความรู้ สนใจสืบทอดอาชีพเกษตรกรรม

น้อยลงเรื่อยๆ ซึ่งถือเป็นข้อจำกัดต่อการพัฒนาการเกษตรในอนาคตที่ต้องใช้วิทยาการและเทคโนโลยีในการเพิ่มผลผลิต และเมื่อคู่ถึงแนวโน้มโครงสร้างประชากรภาคเหนือในปี 2563 จะมีสัดส่วนประชากรวัยสูงอายุมากขึ้นเป็นร้อยละ 20.6 กอปรกับประชากรวัยแรงงานรุ่นใหม่ไม่สนใจทำงานในภาคเกษตร จะทำให้เกิดช่องว่างด้านแรงงานมากขึ้นในระยะ 10 ปีนับจากปัจจุบัน ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพแรงงาน ซึ่งนับเป็นจุดอ่อนในการพัฒนาศักยภาพด้านการเกษตร และยังพบว่าเกษตรกรมีความจำเป็นต้องใช้แรงงานรับจ้าง โดยเฉพาะแรงงานชาวเขาและแรงงานพม่า เนื่องจากข้อจำกัดด้านแรงงานไทยพื้นราบ (สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคเหนือ, 2548)

สำหรับลำไยเป็นไม้ผลที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจอันดับหนึ่งของภาคเหนือคิดเป็นมูลค่าประมาณปีละ 5,000 ล้านบาท พื้นที่ปลูกส่วนมากอยู่ในเขตภาคเหนือของประเทศไทย จังหวัดที่มีพื้นที่ปลูกลำไยมากที่สุด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน เชียงราย แพร่ น่าน พะเยา ลำปาง ปัจจุบันลำไย มีพื้นที่ปลูกทั่วประเทศประมาณ 1,000,000 ไร่ และมีพื้นที่ปลูกในภาคเหนือประมาณ 870,000 ไร่ ซึ่งการผลิตลำไยกำลังประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงานในการเก็บเกี่ยว อันเนื่องมาจากปัจจุบันมีสวนลำไยหลายๆ แห่ง โดยเฉพาะในแหล่งปลูกลำไยดั้งเดิมของจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน มีต้นลำไยทรงพุ่มสูงใหญ่ เนื่องจากต้นลำไยดังกล่าวมีอายุมากและความสูงของต้นลำไยทำให้ค่าแรงในการเก็บเกี่ยวผลเพิ่มขึ้น ผศ.พาวัน มะโนชัย กล่าวว่า ต้นลำไยที่มีทรงพุ่มสูงใหญ่แม้จะให้ผลผลิตต่อต้นสูง แต่ก็ทำให้มีต้นทุนการผลิตสูงตามไปด้วย ทั้งยังไม่สะดวกต่อการดูแลรักษา เนื่องจากต้องใช้แรงงานที่มีความชำนาญในการเก็บเกี่ยว และการปรับปรุงผลผลิตให้ได้คุณภาพทำได้ยากกว่าลำไยทรงต้นเตี้ย ประโยชน์ที่เกษตรกรได้รับจากการตัดแต่งกิ่งลำไยที่ขนาดความสูง 2 เมตรก็คือ ต้นทุนการผลิตที่ลดลงถึง 50% เนื่องจากสะดวกต่อการดูแลรักษาและเก็บเกี่ยวผลผลิตซึ่งจะแก้ไขปัญหาด้านแรงงานเก็บเกี่ยวและยังง่ายต่อการปรับปรุงคุณภาพผลผลิตให้เป็นที่ต้องการของตลาด (พาวัน และคณะ, 2549) ซึ่งลักษณะของการใช้แรงงานโดยทั่วไปจะมีอยู่ 2 ประเภท คือ 1. การใช้แรงงานในการดูแลรักษา 2. การใช้แรงงานในการเก็บเกี่ยว ได้แก่ แรงงานเก็บเกี่ยว แรงงานคัดเกรด และแรงงานบรรจุลำไยลงตะกร้า ซึ่งทั้ง 3 ขั้นตอนในการเก็บเกี่ยวต้องการแรงงานที่มีทักษะและความชำนาญในการเก็บเกี่ยว นอกจากนี้ศูนย์วิจัย ธ.ก.ส. ได้จัดเสวนาวิชาการร่วมกับทุกภาคส่วน เรื่อง “ทิศทางการลำไยไทย” โดยที่ประชุมเห็นร่วมกันถึงสภาพปัญหาลำไยว่าเกิดจาก ปัญหาด้านการผลิต คือการขาดแคลนแรงงานที่เชี่ยวชาญในการเก็บเกี่ยว และแรงงานคัดบรรจุลำไยลงตะกร้าโดยเฉพาะในช่วงเดือนกรกฎาคม ถึงสิงหาคม ซึ่งมีปริมาณผลผลิตมาก ส่งผลกระทบต่อคุณภาพของการคัดเกรด บรรจุ และการขนส่ง ส่งผลให้เกษตรกรขายได้ราคาต่ำ (ศูนย์วิจัย ธ.ก.ส. , 2552)

จากสถานการณ์ดังกล่าวจะเห็นได้ว่าปัญหาการขาดแคลนแรงงานเก็บเกี่ยวผลผลิตลำไยกำลังเป็นปัญหาที่สำคัญที่ควรพิจารณาดำเนินการแก้ไขอย่างเร่งด่วน สืบเนื่องจากการขาดแคลนแรงงาน

ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพส่งผลต่อคุณภาพของแรงงานและมีผลต่อดัชนีทุนการผลิต ซึ่งผลจากการวิจัยจะทำให้ทราบถึงแนวโน้มในอนาคต การปรับตัวของเกษตรกรชาวสวนลำไยต่อวิกฤติแรงงานที่เกิดขึ้น เช่นการปรับสภาพของฟาร์มให้เข้ากับสถานการณ์ที่ขาดแคลนแรงงาน หรือเพิ่มจำนวนแรงงาน โดยการส่งเสริมทักษะและพัฒนาฝีมือแรงงานซึ่งจะเป็นข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย และเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาอุตสาหกรรมลำไยทั้งระบบ

ข้อมูลสถานการณ์ลำไยปัจจุบัน

ลำไย ถือเป็นไม้ผลเศรษฐกิจสำคัญที่รัฐบาลจัดให้อยู่ในกลุ่มสินค้าเพื่อการส่งออก เพราะมีมูลค่าการส่งออกสูงปีละหลายพันล้านบาท ทั้งในรูปลำไยสด อบแห้ง แช่แข็ง และลำไยกระป๋อง โดยแหล่งปลูกส่วนใหญ่กระจายอยู่ตามจังหวัดภาคเหนือตอนบน ได้แก่ เชียงใหม่ ลำพูน เชียงราย ลำปาง พะเยา แพร่ น่าน และตาก โดยพันธุ์ที่เกษตรกรนิยมปลูกมากที่สุดคือ พันธุ์อีดอ ซึ่งคิดเป็น 90% ของพันธุ์ลำไยที่ปลูกทั้งหมด (ที่มา: กรมส่งเสริมการเกษตร)

โดยในปี 2553 พื้นที่ให้ผลผลิตจะลดลงเล็กน้อยจาก 968,717 ไร่ ในปี 2552 เป็น 954,574 ไร่ หรือลดลงร้อยละ 1.46 ส่วนผลผลิตจะลดลงจาก 623,032 ตัน ในปี 2552 เป็น 525,230 ตัน หรือลดลงร้อยละ 15.70 เนื่องจากราคาที่เกษตรกรขายได้ในปีที่ผ่านมามีราคาค่อนข้างต่ำ เกษตรกรจึงดูแลรักษาดินลำไยน้อยลง (ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร)

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบเนื้อที่เพาะปลูก ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ของลำไย ภาคเหนือตอนบน ราย จังหวัด ปี 2553 กับผลพยากรณ์การผลิต ปี 2554

ประเทศ/ภาค/ จังหวัด	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)			ผลผลิต (ตัน)			ผลผลิตต่อไร่ (กก./ไร่)		
	ปี 2553	ปี 2554	% +/-	ปี 2553	ปี 2554	% +/-	ปี 2553	ปี 2554	% +/-
รวมทั้งประเทศ	954,574	966,760	1.28	525,230	605,762	15.33	550	627	14.00
ภาคเหนือตอนบน									
เชียงใหม่**	303,783	304,770	0.32	152,346	186,519	22.43	501	612	22.16
ลำพูน**	251,603	253,040	0.57	136,341	146,257	7.27	542	578	6.64
เชียงราย	121,917	121,430	-0.44	46,609	47,236	1.35	382	389	1.83
ลำปาง	26,979	26,672	-1.14	1,253	8,775	600.32	46	329	615.22
พะเยา	54,423	56,603	4.01	16,250	21,566	32.71	299	381	27.42
แพร่	7,687	7,437	-3.25	2,800	4,090	46.07	364	550	51.10
น่าน	34,165	31,905	-6.61	12,324	11,167	-9.39	361	350	-3.05
ตาก	16,316	16,316	0.00	13,310	10,274	-22.77	816	630	-22.79

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

4.2 ผลการศึกษาสถานการณ์แรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย ในอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอเมือง อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

4.2.1 ข้อมูลบริบททั่วไป และสถานการณ์ภาคการเกษตรจังหวัดเชียงใหม่

ภาคเกษตรกรรมถือเป็นสาขาการผลิตที่สำคัญของโครงสร้างทางเศรษฐกิจจังหวัดเชียงใหม่ รวมทั้งเป็นแหล่งรายได้หลักของประชากรในท้องถิ่น โดยในปี 2552 ภาคการเกษตรคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 16.87 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ)

จังหวัดเชียงใหม่มีพื้นที่ทางการเกษตรทั้งหมด 12,566,911 ไร่ มีพื้นที่ถือครองการเกษตรจำนวน 1,835,425 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 14.61 ของพื้นที่จังหวัด เป็นพื้นที่การเกษตรในเขตชลประทาน 642,979 ไร่ และพื้นที่การเกษตรนอกเขตชลประทาน 1,192,446 ไร่ โดยมีครัวเรือนภาคเกษตรทั้งสิ้น 145,847 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 30 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด (ที่มา: สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่, 2553) พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดเชียงใหม่เป็นพื้นที่ราบลุ่มน้ำและที่ราบเชิงเขา ซึ่งนับเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะสมต่อการเกษตร ซึ่งพืชเศรษฐกิจสำคัญของจังหวัดเชียงใหม่ประกอบด้วย 9 ชนิด ได้แก่ ข้าว กระเทียม หอมแดง หอมหัวใหญ่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ลำไย ลิ้นจี่ ส้ม และเกษตรอินทรีย์

สถานการณ์การเพาะปลูกลำไยในจังหวัดเชียงใหม่

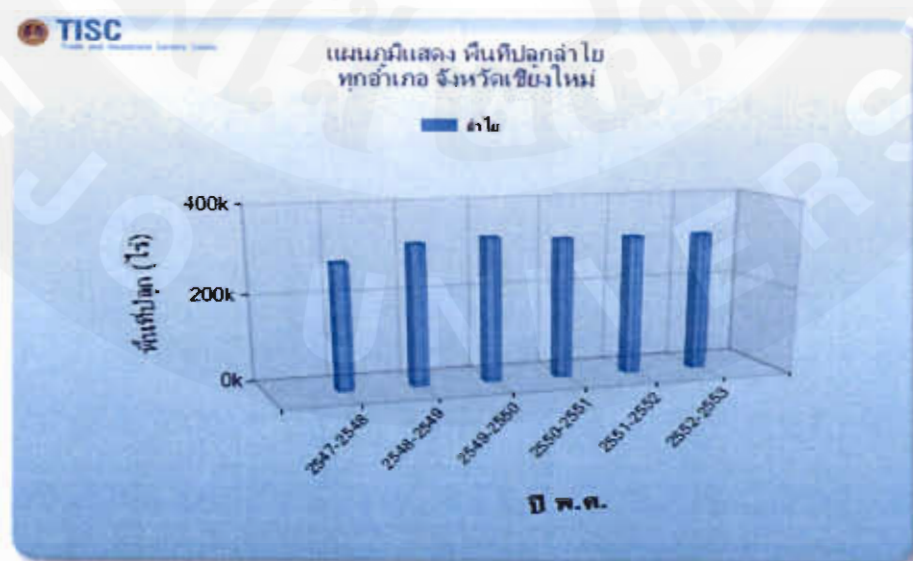
จังหวัดเชียงใหม่ มีพื้นที่เพาะปลูกลำไยทุกอำเภอ แหล่งปลูกมากและมีพื้นที่ปลูกมากกว่า 10,000 ไร่ขึ้นไป อยู่ที่อำเภอจอมทอง พร้าวก สันป่าตอง สารภี คอยหล่อ สอด แม่แตง แม่ว่าง คอยเต่า หางดง เชียงดาว และไชยปราการ ตามลำดับ

ตารางที่ 2 พื้นที่เพาะปลูกลำไยที่สำคัญในจังหวัดเชียงใหม่ ปีการผลิต 2552/2553

อำเภอ	พื้นที่ปลูก (ไร่)	พื้นที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิตเฉลี่ย(กก./ไร่)	ผลผลิตรวม(ตัน)
จอมทอง	56,932	48,232	630	30,386
พร้าวก	34,151	34,151	1,000	34,151
สันป่าตอง	27,291	27,213	1,200	32,656
สารภี	26,883	26,883	562	15,108
คอยหล่อ	25,266	25,266	750	18,950
สอด	19,779	19,568	627	12,269
อำเภออื่นๆ	127,254	126,125	811	103,196
รวม	317,556	307,438	802	246,716

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่

ข้อมูลการผลิตลำไยในจังหวัดเชียงใหม่ สถิติย้อนหลัง 5 ปี

ภาพที่ 1 แผนภูมิแสดงพื้นที่ปลูกลำไยทุกอำเภอ จังหวัดเชียงใหม่

ในปี 2552/2553 จังหวัดเชียงใหม่มีพื้นที่เพาะปลูกลำไยทั้งหมด 317,556 ไร่ มีพื้นที่เก็บเกี่ยวลำไย 307,438 ไร่ ปริมาณผลผลิตรวม 246,716 ตัน และมีผลผลิตเฉลี่ย 802 กิโลกรัม/ไร่ สำหรับฤดูกาลผลิตลำไยปี 2553 ที่จังหวัดเชียงใหม่ คาดการณ์ว่ามีพื้นที่เพาะปลูกลำไยซึ่งให้ผลผลิต 303,783 ไร่ มีปริมาณผลผลิตกว่า 185,327 ตัน หรือลดลงจากปีก่อนร้อยละ 20 แยกเป็นลำไยในฤดู 22,499 ตัน ซึ่งปีนี้มีผลผลิตลดลงจากปัญหายุ้งแห้ง

การวิเคราะห์ตลาดลำไยจังหวัดเชียงใหม่

สำหรับปี 2553 คาดการณ์ว่าราคาลำไยสดและลำไยอบแห้งที่เกษตรกรขายได้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเล็กน้อย เนื่องจากคาดว่าจะมีผลผลิตออกสู่ตลาดลดลงเมื่อเทียบกับปีก่อน

ด้านการส่งออกปริมาณการส่งออกลำไยสดและผลิตภัณฑ์ยังคงเติบโตต่อไปได้ เนื่องจากเศรษฐกิจของจีนซึ่งเป็นตลาดหลักยังคงขยายตัว ซึ่งภาครัฐควรส่งเสริมสนับสนุนการตลาดเพื่อขยายการส่งออกในตลาดเดิม ได้แก่ จีน อินเดีย และตลาดใหม่ ได้แก่ อินโดนีเซีย ตะวันออกกลาง และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร)

ตารางที่ 3 ราคาสินค้าลำไยเฉลี่ยของจังหวัดเชียงใหม่

ชนิดลำไย	2552 (บาท/กิโลกรัม)	2553 (บาท/กิโลกรัม)
ลำไยพันธุ์อีดอ เกรด AA < 85	36.09	42.5
ลำไยพันธุ์อีดอ เกรด A < 85 - 94	30.99	37.5
ลำไยพันธุ์อีดอ เกรด B < 95 - 104	25.67	32
ลำไยพันธุ์อีดอ เกรด C < 105 - 114	15.71	17.5

ที่มา: สำนักงานการค้าภายในจังหวัดเชียงใหม่

สำหรับจังหวัดเชียงใหม่ ฤดูกาลผลิตลำไยปี 2553 ผลิตลำไยออกสู่ตลาด มีราคาขายดีกว่าปีก่อน โดยเกรด AA ราคาเฉลี่ยที่ผู้รับซื้อตกกิโลกรัมละ 42.5 บาท เกรด A กิโลกรัมละ 37.5 บาท และเกรด B กิโลกรัมละ 32 บาท ซึ่งเป็นราคาที่เกษตรกรอยู่ได้ ส่วนการส่งออกมีแนวโน้มดีขึ้น โดยลำไยอบแห้งทั้งหมด ตลาดหลักอยู่ที่จีน ส่วนลำไยอบแห้งเนื้อสีทอง ส่งไปที่จีน ยุโรป และอินเดีย

ตารางที่ 4 ข้อมูลพื้นที่ปลูกกล้วยของจังหวัดเชียงใหม่ ปี 2553 – 2554

อำเภอ	ข้อมูลพื้นที่ปลูกกล้วย ถึงปี 2553 - 2554						
	2547/48	2548/49	2549/50	2550/51	2551/52	2552/53	2553/54
เมืองเชียงใหม่	2,343	2,343	2,343	1,915	1,975	1,957	694
จอมทอง	46,868	56,799	60,753	56,932	56,932	56,932	56,932
แม่แจ่ม	1,506	1,408	984	1,179	1,392	1,391	1,355
เชียงดาว	15,070	12,569	12,569	12,569	12,569	12,569	12,569
ดอยสะเก็ด	5,444	3,014	3,014	3,014	3,014	3,014	1,672
แม่แตง	12,071	19,079	19,379	19,079	19,079	19,079	15,226
แม่ริม	5,349	5,529	5,544	5,497	5,188	5,188	5,090
สะเมิง	583	839	839	886	886	886	216
ฝาง	5,027	5,080	5,080	5,252	5,252	5,252	7,333
แม่อาย	2,772	4,144	4,144	1,769	1,769	1,769	1,305
พร้าว	26,422	33,776	34,159	34,151	34,151	34,151	33,089
สันป่าตอง	16,645	29,217	29,262	27,291	27,291	27,291	27,291
สันกำแพง	3,975	3,584	3,584	3,584	3,584	3,584	3,584
สันทราย	8,100	8,103	8,103	8,103	7,427	7,427	6,512
หางดง	14,663	15,535	15,535	15,934	15,934	15,934	15,625
ฮอด	18,198	19,431	19,431	20,382	19,779	19,779	21,349
ดอยเต่า	21,842	16,557	16,557	16,840	16,840	16,840	16,870
อมก๋อย		269	197	269	269	269	167
สารภี	26,105	26,883	26,883	26,883	26,883	26,883	26,883
เวียงแหง	400	557	557	587	587	587	331
ไชยปราการ	12,574	11,690	14,957	11,690	11,690	11,690	10,938
แม่วาง	16,157	17,241	17,241	18,098	17,518	17,518	17,518
กิ่งอำเภอแม่ออน	1,776	2,243	1,990	1,990	2,300	2,300	1,833
กิ่งอำเภอดอยหล่อ	23,385	25,409	25,409	25,409	25,266	25,266	24,587
กัลยาณิวัฒนา	-	-	-	-	-	-	-
รวมทั้งหมด	287,275	321,299	328,514	319,303	317,575	317,556	308,969

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่

4.2.2 สภาพทั่วไป และข้อมูลพื้นฐานของอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

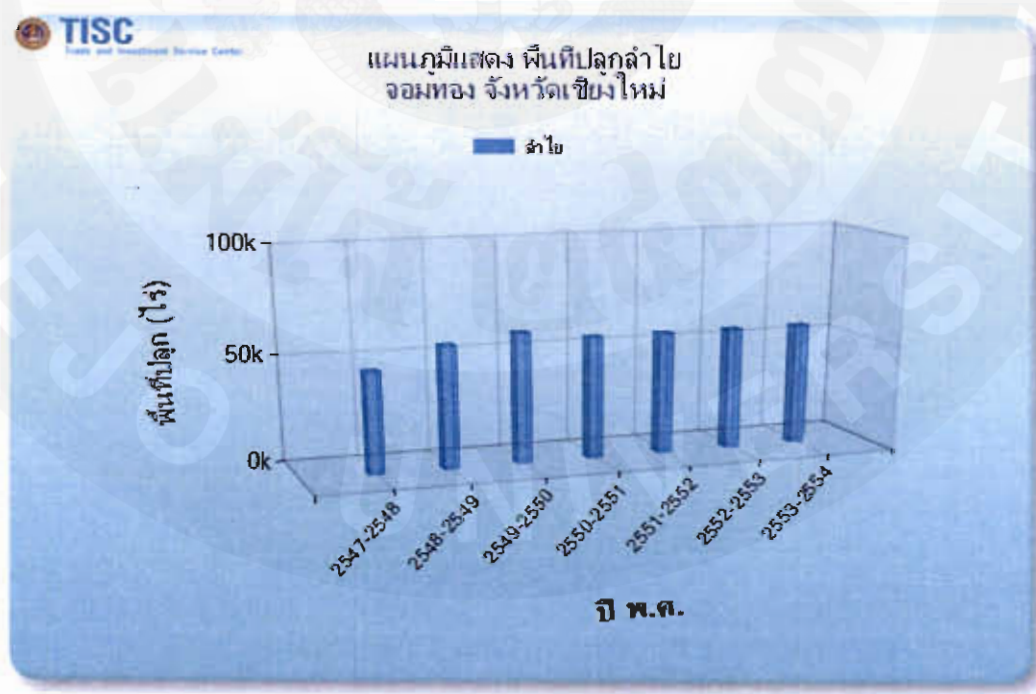
ลักษณะการปกครอง : อำเภอจอมทองแบ่งเขตการปกครองย่อยออกเป็น 6 ตำบล 97 หมู่บ้าน ได้แก่ ตำบลบ้านหลวง 23 หมู่บ้าน ตำบลช่วงเปา 12 หมู่บ้าน ตำบลสบเตี๊ยะ 9 หมู่บ้าน ตำบลคอยแก้ว 9 หมู่บ้าน และตำบลแม่สอย 14 หมู่บ้าน ท้องที่อำเภอจอมทองประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 7 แห่ง

ประชากร: จำนวนประชากรในพื้นที่อำเภอจอมทองมีจำนวน 68,216 คน แบ่งเป็นเพศชาย 34,034 คน และหญิง 34,182 คน

พื้นที่ใช้สอย: อำเภอจอมทองมีพื้นที่ทั้งหมด 445,186 ไร่ แบ่งเป็น พื้นที่ป่าไม้ 161,230 ไร่ พื้นที่เกษตรกรรม 83,793 ไร่ และพื้นที่อยู่อาศัยและสาธารณะประโยชน์ 200,162 ไร่

ข้อมูลด้านการเกษตร

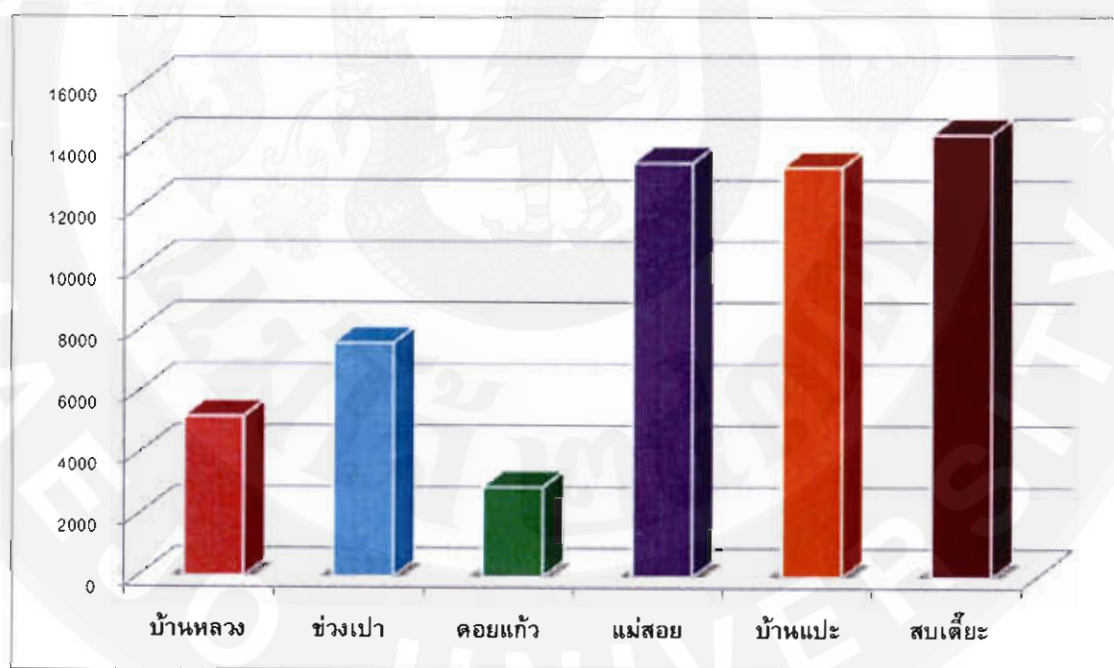
อำเภอจอมทองมีพื้นที่เพาะปลูกลำไยมากที่สุด จำนวน 56,932 ไร่ รองลงมาคือ หอมแดง จำนวน 302 ไร่ ส่วนผลผลิตรวมเฉลี่ยมากที่สุด คือ ลำไย 30,386 ตันต่อปี รองลงมาคือ หอมแดง 755 ตันต่อปี ส่วนสินค้าด้านการเกษตรในปัจจุบันอำเภอจอมทองเริ่มมีการเพาะปลูกผักอินทรีย์มากขึ้น ซึ่งในปี พ.ศ.2552 มีพื้นที่เพาะปลูกผักอินทรีย์ จำนวน 537 ไร่

ภาพที่ 2 แผนภูมิแสดงพื้นที่ปลูกลำไยอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

ตารางที่ 5 แสดงข้อมูลพืชเศรษฐกิจ (ลำไย) ปี 2550/51 อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

ตำบล	พื้นที่ปลูก (ไร่)
บ้านหลวง	5,195
ช่วงเปา	7,592
คอยแก้ว	2,909
แม่สอย	13,495
บ้านแปะ	13,342
สบเตี๊ยะ	14,399
รวม	86,932

ภาพที่ 3 แผนภูมิแสดงแสดงพื้นที่เพาะปลูกลำไยทุกตำบล อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

4.2.3 ข้อมูลบริบททั่วไป และสถานการณ์ภาคการเกษตรจังหวัดลำพูน

อาณาเขต

ลำพูนมีพื้นที่ติดกับจังหวัดอื่น ๆ 3 จังหวัด ดังนี้

ทิศเหนือ จรดอำเภอสารภี และอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

ทิศตะวันออก จรดอำเภอห้างฉัตร อำเภอสบปราบ และอำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

ทิศใต้ จรดอำเภอเถิน จังหวัดลำปาง และอำเภอสามเงา จังหวัดตาก

ทิศตะวันตก จรดอำเภอฮอด อำเภอจอมทอง อำเภอหางดง และอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

หน่วยการปกครอง

จังหวัดลำพูนแบ่งการปกครองแบ่งออกเป็น 8 อำเภอ 51 ตำบล 520 หมู่บ้าน ดังนี้

1. อำเภอเมืองลำพูน
2. อำเภอแม่ทา
3. อำเภอบ้านโฮ่ง
4. อำเภอศีขร์
5. อำเภอทุ่งหัวช้าง
6. อำเภอป่าซาง
7. อำเภอบ้านธิ
8. อำเภอเวียงหนองล่อง

สถานการณ์โดยรวมของจังหวัดลำพูน

ภาวะเศรษฐกิจโดยรวมของจังหวัดลำพูน ในปี 2550 ด้านอุปสงค์มีอัตราการขยายตัวในอัตราที่ชะลอตัวลงทั้งการบริโภคและการลงทุน โดยเฉพาะการลงทุนของภาคเอกชน ส่วนทางด้านอุปทานภาคการผลิตมีอัตราการขยายตัวที่ปรับเพิ่มขึ้น ทั้งภาคเกษตรและอุตสาหกรรม การส่งออกมีอัตราขยายตัวลดลงเล็กน้อย เมื่อเทียบกับปี 2549 อันเนื่องมาจากการเพิ่มสูงขึ้นของราคาน้ำมันและการแข็งขึ้นของค่าเงินบาทอย่างต่อเนื่อง

ด้านสังคมและเศรษฐกิจภาพรวม จังหวัดลำพูน เป็นจังหวัดที่มีขนาดเล็กที่สุดของภาคเหนือ มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 4,505.882 ตร.กม. หรือประมาณ 2,816,176.25 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 4.85 ของพื้นที่ภาคเหนือตอนบน อยู่ห่างจากจังหวัดเชียงใหม่เพียง 22 ก.ม. เป็นพื้นที่ ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นศูนย์กลางความเจริญของภาคเหนือตอนบนและอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง หรือพื้นที่ที่เสื่อมเศรษฐกิจร่วมกับ

จังหวัดเชียงใหม่ เศรษฐกิจของจังหวัดลำพูน ในปี 2549 มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 20.34 เมื่อเทียบกับปี 2548 ที่ขยายตัวเพียงร้อยละ 6.51

สังคม : จังหวัดลำพูน อยู่ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 11 (สายเอเชีย) เป็นระยะทาง 689 กิโลเมตร ตามทางหลวงแผ่นดินสายพหลโยธิน เป็นระยะทาง 724 กิโลเมตร และตามทางรถไฟ 729 กิโลเมตร ตั้งอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 18 องศาเหนือ และเส้นแวงที่ 99 องศาตะวันออก แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 7 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ 51 ตำบล 575 หมู่บ้าน 1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 เทศบาลเมือง 14 เทศบาลตำบล 42 องค์การบริหารส่วนตำบล มีประชากร 363,726 คน มีการใช้ประโยชน์จากที่ดิน ดังนี้

- พื้นที่ป่าไม้ ประมาณ 2,928.06 ตารางกิโลเมตร หรือ 1,830,038 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 64.58
- พื้นที่เกษตรกรรม ประมาณ 623,258 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 22.13 ของพื้นที่จังหวัด โดยมีพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตร เฉลี่ยครัวเรือนละ 8.30 ไร่
- พื้นที่อื่น ๆ ซึ่งเป็นพื้นที่น้ำ ชุมชนที่อยู่อาศัย นิคมอุตสาหกรรม สิ่งสาธารณูปโภค พื้นที่เหมืองแร่ และอื่นๆ ประมาณ 372,504 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 13.63 ของพื้นที่จังหวัด
- การใช้ที่ดินเพื่อเป็นที่ตั้งของชุมชนเมือง ได้แก่ เทศบาลเมืองลำพูน และเทศบาลตำบลต่างๆอีก 14 แห่ง ประมาณ 133.74 ตร.กม. ส่วนใหญ่เป็นที่พักอาศัย สถานที่ราชการ สาธารณูปโภค บริการสาธารณะต่างๆ ศาสนสถานและสถานประกอบการค้า
- การใช้ที่ดินเพื่อเกษตรกรรม มีพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตร ประมาณ 623,258 ไร่ (พ.ศ. 2550) คิดเป็นร้อยละ 22.13

เศรษฐกิจ : ประชาชนในจังหวัดลำพูนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร เนื่องจากมีพื้นที่ทำการเกษตรและมีสภาพภูมิอากาศที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูก นอกจากนี้ ยังเป็นที่ตั้งของนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ โดยมีพื้นที่ประมาณ 1,788 ไร่ และพื้นที่สวนอุตสาหกรรมของเอกชน 1,200 ไร่ รวมทั้งมีโรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่นอกพื้นที่เขตนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ ซึ่งกระจายอยู่ในพื้นที่เขตในอำเภอต่าง ๆ ทุกอำเภอ ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองลำพูน อำเภอป่าซาง อำเภอแม่ทา โดยจะเป็นโรงงานอุตสาหกรรมด้านการเกษตร รองลงมาจะเป็นอุตสาหกรรมแปรรูปไม้ ทั้งนี้ เนื่องจาก 3 อำเภออยู่ไม่ไกลจากตัวจังหวัดลำพูน และมีอาณาเขตติดต่อกัน มีปัจจัยด้านวัตถุดิบ แรงงาน การคมนาคมขนส่ง และการติดต่อสื่อสาร ที่เอื้ออำนวยต่อการลงทุนด้านอุตสาหกรรมมากกว่าอำเภออื่น ส่วนใหญ่เป็นโรงงานอุตสาหกรรมที่ต้องพึ่งพาวัตถุดิบ และทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น โดยเฉพาะวัตถุดิบทางการเกษตร

สินค้าที่สำคัญของจังหวัดลำพูน ได้แก่

1) สินค้าเกษตร ได้แก่ ลำไย กระเทียม หอมแดง และพืชผักต่างๆ โดยลำพูนนับเป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญของภาคเหนือ ผลผลิตส่วนหนึ่งจะป้อนเป็นวัตถุดิบแก่โรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร และส่วนหนึ่งจะถูกส่งไปจำหน่ายในจังหวัดตามภาคต่าง ๆ

2) สินค้าหัตถกรรม ได้แก่ ผ้าฝ้ายทอมือ ทั้งผ้าผืนสำหรับนำไปดัดเย็บผ้าชิ้น เสื้อผ้าสำเร็จรูป ตลอดจนอุปกรณ์เครื่องใช้ภายในบ้าน เช่น ผ้าปูโต๊ะ ที่รองแก้ว-จาน ในด้านการจำหน่ายผ้าทอและผลิตภัณฑ์นั้น โดยทั่วไปอาศัยตลาดใหญ่เป็นหลักคือ กรุงเทพฯ และเชียงใหม่

3) สินค้าอุตสาหกรรม ส่วนใหญ่ ได้แก่ สินค้าที่ผลิตจากโรงงานในเขตนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ และสวนอุตสาหกรรมบริษัทเครือสหพัฒน์ อินเตอร์โฮลดิ้ง จำกัด (มหาชน) ได้แก่ ชิ้นส่วนและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ อาหารและเครื่องดื่ม การแปรรูปพืชผลทางการเกษตร อัญมณีและเครื่องประดับ เครื่องหนัง เสื้อผ้าสำเร็จรูป ฯลฯ

เศรษฐกิจทั่วไป : การผลิตของจังหวัดลำพูนมีการขยายตัวในปี 2549 เพิ่มขึ้นร้อยละ 20.34 เมื่อเทียบกับปี 2548 ซึ่งเพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 6.51 ซึ่งเป็นผลจากการขยายตัวของภาคเกษตร ร้อยละ 35.56 ส่วนนอกภาคเกษตร มีการขยายตัวร้อยละ 18.97

ผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อหัว (GPP PER CAPITA) ในปี 2549 มีค่าเฉลี่ยต่อหัวเท่ากับ 59,822 บาทต่อปี ซึ่งขยายตัวสูงขึ้นจากปีก่อน คิดเป็นร้อยละ 20.34

ภาคเกษตรกรรม ในปี 2549 มีสัดส่วนร้อยละ 9.28 ของการผลิตทั้งหมด การผลิตขยายตัวร้อยละ 35.56 จากปีก่อน ในส่วนของการเกษตรกรรม การล่าสัตว์ และการป่าไม้ มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 36.54 สำหรับการประมงมีการหดตัวลงร้อยละ 1.92

นอกภาคเกษตรกรรม มีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 90.72 ของการผลิตทั้งจังหวัด ลดลงจากปีก่อนเล็กน้อย โดยมีการขยายตัวสูงขึ้น ร้อยละ 18.97 สาขาที่มีการขยายตัวสูงสุดคือ สาขาอุตสาหกรรมการผลิต คิดเป็นร้อยละ 22.75 ตามมาด้วยสาขาบริการสุขภาพและสังคมสงเคราะห์ สาขาตัวกลางทางการเงิน และการขายส่ง ขายปลีก ตามลำดับ สำหรับสาขาเหมืองแร่และเหมืองหินมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นจากปีก่อนอย่างเห็นได้ชัด มีการชะลอตัวลง คิดเป็นร้อยละ 4.62

การจ้างงาน : จากการสำรวจภาวะการทำงานของประชากรของจังหวัดลำพูนพบว่า มีประชากรจำนวน 363,726 คน เป็นผู้มีอายุ 15 ปีขึ้นไป ซึ่งอยู่ในกำลังแรงงาน จำนวน 300,741 คน คิดเป็นร้อยละ 82.68 ของประชากร มีผู้ไม่อยู่ในวัยทำงาน 68,780 คน คิดเป็นร้อยละ 18.91 และผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี จำนวน 62,985 คน คิดเป็นร้อยละ 17.32

สำหรับกลุ่มที่อยู่ในแรงงานทั้งหมด 231,961 คน เป็นผู้มีงานทำ จำนวน 228,144 คน คิดเป็นร้อยละ 98.35 ของผู้อยู่ในกำลังแรงงาน ซึ่งในปี 2550 มีแรงงานในภาคเกษตรกรรม 86,677 คน คิดเป็นร้อยละ 37.99 และนอกภาคเกษตร 141,467 คน คิดเป็นร้อยละ 62.01

สถานการณ์การผลิต การตลาดลำไยของจังหวัดลำพูน ปี 2550

สำหรับสถานการณ์แรงงานจังหวัดลำพูน ปี 2550 ช่วงเดือน มกราคม – มิถุนายน 2550 พบว่ามีโรงงานในเขตนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ จำนวน 1 แห่ง ที่ให้ลูกจ้างหยุดงานชั่วคราว ในบางแผนก จำนวน 516 คน เป็นเวลา 1 สัปดาห์ และได้จ้างได้จ่ายค่าจ้างตามกฎหมายแรงงาน ให้ร้อยละ 50-60 ของค่าจ้างที่ได้รับในปัจจุบัน

ตารางที่ 6 ข้อมูลสถานการณ์การผลิตลำไยของจังหวัดลำพูน ปี 2550

ปี	พื้นที่ปลูก (ไร่)	ผลผลิตเฉลี่ย (กก./ไร่)	ผลผลิตรวม (ตัน)
2546	233,013	984	72,004
2547	253,381	1,079	219,367
2548	279,792	1,082	302,606
2549	267,259	620	155,187
2550	270,620	608	158,845

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดลำพูน

ด้านการผลิต

1) การผลิตลำไย ปี 2550 มีพื้นที่เพาะปลูก 270,620 ไร่ เพิ่มขึ้นจากปี 2549 ร้อยละ 1.26 ผลผลิตที่คาดว่าจะได้รับ 158,845 ตัน เพิ่มขึ้นจากปี 2549 ร้อยละ 2.36

2) จังหวัดลำพูนสามารถปลูกลำไยได้ทั้งในฤดู และนอกฤดู

- ลำไยนอกฤดู เก็บเกี่ยวเดือน ตุลาคม – เมษายน
- ลำไยก่อนฤดู เก็บเกี่ยวเดือน พฤษภาคม
- ลำไยในฤดู เก็บเกี่ยวเดือน กรกฎาคม – สิงหาคม

3) พันธุ์ลำไยที่เกษตรกรนิยมปลูก คือ พันธุ์ฮิโตะ มีการเพาะปลูกกว่าร้อยละ 90 ของพื้นที่ทั้งหมด เป็นพันธุ์ที่นิยมบริโภคสดและนำไปแปรรูปได้หลากหลาย

4) แหล่งเพาะปลูกลำไยในจังหวัดลำพูนอยู่กระจายในทุกอำเภอ แหล่งผลิตใหญ่ ได้แก่ อำเภอเมืองลำพูน อำเภอป่าซาง อำเภอบ้านโฮ่ง กิ่งอำเภอเวียงหนองล่อง

5) มาตรฐานคุณภาพลำไยแบ่งเกรดต่างๆ ได้ ดังนี้

ลำไยสด แบ่งออกเป็น

- เกรด AA ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง > 2.51 ซม. ขึ้นไป
- เกรด A ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง > 2.21 ซม. – 2.5 ซม.
- เกรด B ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง > 1.9 ซม. – 2.2 ซม.
- เกรด C ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง < 1.9 ซม.
- เกรด D ไม่ได้กำหนด

ลำไยอบแห้ง แบ่งออกเป็น

- เกรด AA
- เกรด A
- เกรด B

ด้านการตลาด

ตารางที่ 7 ข้อมูลสถานการณ์การตลาดลำไยของจังหวัดลำพูน ปี 2550

หน่วย : บาท/กก.

เกรด	ราคาเฉลี่ย ปี 2547	ราคาเฉลี่ย ปี 2548	ราคาเฉลี่ย ปี 2549	ราคาเฉลี่ย ปี 2550	เปลี่ยนแปลง (%) ปี 49 เทียบกับปี 48	เปลี่ยนแปลง (%) ปี 50 เทียบกับปี 49
ลำไยสด						
AA	32.25	25.86	46.14	33.00	78.42	-28.48
A	26.18	21.31	35.15	26.08	64.95	-25.80
B	21.48	17.05	26.06	21.67	52.84	-16.85
C	-	10.39	17.68	11.75	70.16	-35.54
ลำไยอบแห้ง						
AA	50.02	44.67	45.90	44.42	2.75	-3.22
A	34.18	24.67	26.74	30.50	8.39	14.06
B	15.56	13.42	11.94	21.25	-11.03	77.97
C	-	5.00	-	9.67	-	-

ที่มา : สำนักงานการค้าภายในจังหวัดลำพูน

สถานการณ์การซื้อขายลำไย

สถานการณ์การตลาด/ภาวะการค้าโดยทั่วไป

- ราคาลำไยสดเฉลี่ยปี 2550 เกรด AA กก.ละ 33.00 บาท ลดลงจากปี 2549 ร้อยละ 28.48 เกรด A กก.ละ 26.08 บาท ลดลงจากปีที่ผ่านมา ร้อยละ 25.80 เกรด B กก.ละ 21.67 บาท ลดลงจากปีที่ผ่านมา ร้อยละ 16.85

- ราคาลำไยสดเฉลี่ย ปี 2549 เกรด AA กก.ละ 46.14 บาท สูงขึ้นจากปี 2548 ร้อยละ 78.42 เกรด A กก.ละ 35.15 บาท สูงขึ้นจากปี 2548 ร้อยละ 64.95 เกรด B กก.ละ 26.06 บาท สูงขึ้นจาก ปี 2548 ร้อยละ 52.84

- วิธีการ/ปริมาณการรับซื้อ

1) เกษตรกรจำหน่ายลำไยได้หลายทาง ดังนี้

- การขายเหมาสวนให้พ่อค้าผู้รวบรวมในท้องถิ่นหรือตัวแทนของพ่อค้า/ผู้ส่งออก
- การนำลำไยไปจำหน่ายตามจุดรับซื้อของพ่อค้า/ผู้ส่งออก
- การนำลำไยไปจำหน่ายให้กับตัวแทนผู้ค้าส่งในกรุงเทพหรือตัวแทนผู้ส่งออกโดยเกษตรกร

จำหน่ายลำไยสดในลักษณะลำไยสดห่อบรรจุตะกร้า และลำไยสดรวาง เพื่อการบริโภคสด และจำหน่ายลำไยสดเม็ด ร่อนคัดเกรด เพื่ออบแห้ง ปริมาณการรับซื้อลำไยเพื่อการอบแห้งเฉลี่ยในช่วงฤดูกาลที่ผลผลิตออกสู่ตลาดมากที่สุด ประมาณ 3,000 ตันต่อวัน

2) ผลผลิตลำไยที่ได้ในแต่ละปีจะใช้ในการบริโภคสดและนำไปแปรรูป รวมทั้งส่งออกไปต่างประเทศ มีสัดส่วนการใช้ ดังนี้

- ลำไยสด ร้อยละ 45 แบ่งเป็น ตลาดในประเทศ ร้อยละ 20 ตลาดต่างประเทศ ร้อยละ 25
- ลำไยแปรรูป ร้อยละ 55 แบ่งเป็น ลำไยอบเนื้อสีทอง ร้อยละ 5 ลำไยอบแห้ง ทั้งเปลือก ร้อยละ 45 ลำไยกระป๋องและอื่นๆ ร้อยละ 5

สถิติการปลูกลำไยจังหวัดลำพูน ปี 2551-2552

ตารางที่ 8 สถิติเนื้อที่ขึ้นต้น – เนื้อที่เก็บเกี่ยว ลำไยพันธุ์ดอจังหวัดลำพูน ปี 2551

อำเภอ	เนื้อที่ขึ้นต้น (ไร่)	เนื้อที่เสียหาย สิ้นเชิง (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิตที่เก็บ เกี่ยวได้ (ก.ก.)	ผลผลิตเฉลี่ย ต่อไร่ (ก.ก.)
เมืองลำพูน	42,524	-	30,357	17,265,660	569
แม่ทา	25,888	17	23,896	10,051,630	421
บ้านโฮ้ง	37,867	273	31,176	36,496,780	1,171
ลี้	76,475	-	61,895	28,606,950	462
ทุ่งหัวช้าง	10,159	-	7,160	4,697,570	656
ป่าซาง	51,861	-	33,674	32,933,530	978
บ้านธิ	11,353	-	8,350	3,983,090	477
เวียงหนองล่อง	18,181	9	11,204	8,193,840	731
รวม	274,308	299	207,712	142,229,050	685

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดลำพูน

ตารางที่ 9 สถิติเนื้อที่ขึ้นต้น – เนื้อที่เก็บเกี่ยว ลำไยพันธุ์ดอจังหวัดลำพูน ปี 2552

อำเภอ	เนื้อที่ขึ้นต้น (ไร่)	เนื้อที่เสียหาย สิ้นเชิง (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิตที่เก็บ เกี่ยวได้ (ก.ก.)	ผลผลิตเฉลี่ย ต่อไร่ (ก.ก.)
เมืองลำพูน	42,524	-	39,165	39,438,735	1007
แม่ทา	25,888	-	24,220	13,965,920	577
บ้านโฮ้ง	37,867	-	31,279	27,074,950	866
ลี้	76,475	-	58,929	63,907,425	1084
ทุ่งหัวช้าง	10,159	-	8,147	4,455,030	547
ป่าซาง	48,041	-	40,092	24,401,709	609
บ้านธิ	11,353	-	10,114	8,302,625	821
เวียงหนองล่อง	18,181	-	16,777	19,776,380	1179
รวม	270,465	-	228,723	201,322,774	880

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดลำพูน

ลำไย ถือเป็นหนึ่งสินค้าที่เกษตรกรผู้ปลูกลำไยได้รับผลกระทบจากเสถียรภาพด้านราคาลำไยที่ตกต่ำอย่างต่อเนื่อง จากปริมาณผลผลิตที่ออกสู่ตลาดมากและเกิดการกระจุกตัวในช่วงฤดูการผลิต แต่จากการดำเนินการตามแผนบริหารจัดการลำไยของกระทรวงเกษตรฯ ที่มุ่งเน้นให้ราคาลำไยเป็นไปตามกลไกตลาด การกระจายผลผลิตออกสู่ตลาดทั้งในและนอกประเทศ รวมถึงการพัฒนาองค์ความรู้ให้แก่เกษตรกรในการปลูกนอกฤดูก็พบว่าสถานการณ์ราคาลำไยมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกันกระทรวงเกษตรฯ ยังได้มีนโยบายที่จะส่งเสริมการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าให้แก่ลำไยเช่นเดียวกับสินค้าเกษตรชนิดอื่นด้วย

4.2.4 ข้อมูลทั่วไปของอำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

อำเภอเมืองลำพูน เป็นอำเภอศูนย์กลางเศรษฐกิจ การค้า การลงทุนของจังหวัดลำพูน และเป็นที่ตั้งของศาลากลางจังหวัดลำพูน อีกทั้งยังเป็นที่ตั้งของอาณาจักรหริภุญชัยที่เรืองอำนาจอยู่ในแถบภาคเหนือตอนบนในอดีตอีกด้วย ภายในเมืองมีโบราณสถานที่เก่าแก่อายุกว่า 1,300 ปีตั้งอยู่มากมาย เช่น พระรอดอายุ 1,300 ปี กำแพงเมืองโบราณ พระธาตุหริภุญชัย กู่ช้างกุ่ม้า

ที่ตั้งและอาณาเขต

อำเภอเมืองลำพูนตั้งอยู่ทางทิศเหนือของจังหวัด มีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียงดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอสารภี (จังหวัดเชียงใหม่) และอำเภอบ้านธิ

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอบ้านธิ อำเภอแม่ฮอน (จังหวัดเชียงใหม่) และอำเภอแม่ทา

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอแม่ทาและอำเภอป่าซาง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอป่าซาง อำเภอสันป่าตอง และอำเภอหางดง (จังหวัดเชียงใหม่)

การปกครองส่วนภูมิภาค

อำเภอเมืองลำพูนแบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 15 ตำบล 158 หมู่บ้าน ได้แก่

ตำบล		จำนวน	ตำบล		จำนวน
1	ในเมือง	-	9	เหมืองจี้	14 หมู่บ้าน
2	เหมืองง่า	10 หมู่บ้าน	10	ป่าสัก	18 หมู่บ้าน
3	อุโมงค์	11 หมู่บ้าน	11	เวียงยอง	8 หมู่บ้าน
4	หนองช้างค้ำ	6 หมู่บ้าน	12	บ้านกลาง	12 หมู่บ้าน
5	ประดู่ป่า	9 หมู่บ้าน	13	มะเขือแจ้	22 หมู่บ้าน
6	ริมปิง	10 หมู่บ้าน	14	ศรีบัวบาน	12 หมู่บ้าน
7	คันธง	11 หมู่บ้าน	15	หนองหนาม	8 หมู่บ้าน
8	บ้านแป้น	9 หมู่บ้าน			

สถานการณ์การเพาะปลูกไร่ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ตารางที่ 10 ข้อมูลไร่ ปี 2552 แยกเป็นรายตำบลของอำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ที่	ตำบล	พื้นที่ปลูกทั้งหมด (ไร่)	พื้นที่ปลูก (ไร่)		คาดการณ์ผลผลิต (ตัน)	
			ในฤดู	นอกฤดู	ในฤดู	นอกฤดู
1	ในเมือง	45	45	-	40	-
2	เวียงยอง	572	542	-	450	-
3	เหมืองง่า	4,039	3,362	-	3,400	-
4	ริมปิง	3,860	3,803	-	2,800	-
5	ประดู่ป่า	2,981	2,680	-	2,750	-
6	หนองช้างค้ำ	2,802	2,509	-	2,810	-
7	อุโมงค์	4,020	3,774	-	3,500	-
8	มะเขือแจ้	5,167	4,758	-	2,500	-
9	บ้านกลาง	852	734	-	400	-
10	ศรีบัวบาน	6,478	5,940	-	3,200	-
11	ป่าสัก	2,118	2,118	-	1,600	-
12	คันธง	3,216	3,076	5	2,750	-
13	บ้านแป้น	1,794	1,559	-	1,000	-
14	หนองหนาม	593	520	-	400	-
15	เหมืองจี้	4,037	3,656	50	2,800	-
	รวม	42,524	39,076	55	30,400	-

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองลำพูน

ตารางที่ 11 ข้อมูลสถานการณ์ไร่อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ปี 2554

ที่	ตำบล	พื้นที่ปลูก ทั้งหมด (ไร่)	พื้นที่ปลูก (ไร่)		ช่วงระยะติดดอก		
			ในฤดู	นอกฤดู	พื้นที่ ติดดอก (ไร่)	%ติดดอก	คาดการณ์ ผลผลิต (ตัน)
1	คันธง	3,216	3,216	-	3,196	70	1,585
2	ศรีบัวบาน	6,478	6,478	-	2,070	31	1,035
3	ป่าสัก	2,188	2,188	-	1,047	44	528
4	เหมืองจี้	4,037	4,037	-	2,836	70	1,393
5	บ้านแป้น	1,794	1,794	-	1,257	70	880

ตารางที่ 11 ข้อมูลสถานการณ์ลำไยอำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ปี 2554 (ต่อ)

ที่	ตำบล	พื้นที่ปลูก ทั้งหมด (ไร่)	พื้นที่ปลูก (ไร่)		ช่วงระยะติดดอก		
			ในฤดู	นอกฤดู	พื้นที่ ติดดอก (ไร่)	%ติดดอก	คาดคะเน ผลผลิต (ตัน)
6	หนองหานาม	563	563	-	341	58	170
7	เวียงยอง	571	571	-	571	70	280
8	ในเมือง	34	34	-	34	70	37
9	มะเขือแจ้	5,167	5,167	-	3,612	70	2,524
10	บ้านกลาง	890	890	-	589	70	395
11	ริมปิง	3,860	3,860	-	2,698	70	1,325
12	เหมืองง่า	4,039	4,039	-	2,694	67	1,616
13	หนองช้างคืน	2,802	2,802	-	1,900	68	1,140
14	อุโมงค์	4,020	3,940	-	3,010	76	1,612
15	ประดู่ป่า	2,931	2,931	-	1,975	66	1,383
	รวม	42,520	42,400	-	27,830	65	15,903

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองลำพูน

4.2.5 ข้อมูลทั่วไปของอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

ขนาดที่ตั้ง

อำเภอบ้านโฮ่ง เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดลำพูน ตั้งอยู่ในพื้นที่ภาคเหนือห่างจากกรุงเทพมหานครตามระยะทางถนนพหลโยธินถึงจังหวัดลำพูน ประมาณ 689 กิโลเมตร และห่างจากตัวจังหวัดลำพูน ประมาณ 40 กิโลเมตร ตามถนนสายลำพูน-ลี่ (ทางหลวงหมายเลข 106) นอกจากนี้ยังมีเส้นทางเดิมจากอำเภอเถิน จังหวัดลำปางผ่านอำเภอลี่ ถึงอำเภอบ้านโฮ่งระยะทางประมาณ 120 กิโลเมตร เส้นทางที่ปรับปรุงใหม่นี้จะร่นระยะทางเกือบ 100 กิโลเมตร อีกทั้งยังเป็นเส้นทางที่มีทัศนียภาพแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่น่าเพลิดเพลินอีกด้วย

พื้นที่ อำเภอบ้านโฮ่ง มีพื้นที่ทั้งหมด 599.84 ตารางกิโลเมตร หรือ 374,900 ไร่

อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดเขตกิ่งอำเภอเวียงหนองล่อง และอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน เริ่มต้นจากแม่น้ำปิง เลียบบ้านท่าหลุก บ้านท่าช้าง บ้านสันเหมือง บ้านหัวห้วยและบ้านร่องเครือกวาว

ทิศใต้ คัดเขตอำเภอค้อยเต่า จังหวัดเชียงใหม่ และบ้านแม่ฮิโสะ ตำบลศรีวิชัย อำเภอถ้ำ จังหวัดลำพูน โดยมีเส้นแบ่งเขตเริ่มจากสันคอยช้างจนจดคอยฮิสุย

ทิศตะวันออก คัดเขตอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน โดยมีเส้นแบ่งเขตเริ่มจากริมหนองอ้อย ผ่านหัวคิงคอยช้าง คอยผาคอกไม้ จดคอยเครือ

ทิศตะวันตก คัดเขตอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีแม่น้ำปิงเป็นเส้นแบ่งเขต เริ่มจากบ้านหนองเขียด ตำบลหนองปลาสะวาย อำเภอบ้านโฮ่ง ลงไปจดบ้านห้วยม่วง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

การปกครองส่วนภูมิภาค

อำเภอบ้านโฮ่งแบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 5 ตำบล 62 หมู่บ้าน ได้แก่

	ตำบล	จำนวน
1.	บ้านโฮ่ง	18 หมู่บ้าน
2.	ป่าพดู	14 หมู่บ้าน
3.	เหล่ายาว	13 หมู่บ้าน
4.	ศรีเตี้ย	9 หมู่บ้าน
5.	หนองปลาสะวาย	8 หมู่บ้าน

4.2.6 สรุปสถานการณ์แรงงานภาคการเกษตร กรณีสวนลำไย ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดลำพูน

จากการสรุปสถานการณ์แรงงานในสวนลำไยในเขตจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดลำพูน ทางเครือข่ายแผนแม่บทลำไยไทย กล่าวว่า จากการที่ผลผลิตลำไยปีนี้เสียหายมาก ขนาดลูกเล็ก เพราะอากาศแล้ง ฝนมาช้า ประกอบกับมีพ่อค้าจากเวียดนาม อินโดนีเซีย รวมถึงโรงงานผลไม้กระป๋องมาวันซื้อลำไยสดจึงทำให้ปีนี้ราคาลำไยค่อนข้างดี เฉลี่ยกิโลกรัมละ 18-19 บาท สูงกว่าที่เคยประเมินไว้เมื่อ 2 เดือนที่แล้ว 3 บาท นับว่าดีเกินคาดที่ตั้งเป้าไว้ อย่างไรก็ตามราคาลำไยที่สูงชาวสวนคงไม่ได้มีรายได้เพิ่มมาก เพราะได้ขายเหมาสวนไปก่อนหน้านี้แล้วกิโลกรัมละ 10 บาท ขณะนี้สวนที่อยู่ในมือเกษตรกรจริงๆ เหลือเพียง 30% ดังนั้นถ้าไรส่วนใหญ่จึงตกอยู่ในมือของพ่อค้าคนกลางที่ซื้อเหมาสวนไปจะได้อำไร นอกจากนี้เกษตรกรยังประสบปัญหาขาดแรงงานในการเก็บลำไยสด เพราะคนไทยไม่ทำ ขณะที่แรงงานพม่าเกี่ยค่าแรงงานจากที่เคยรับวันละ 200 บาท เริ่มไม่รับแล้วโดยจะต้องเป็นวันละ 300 บาท บางกลุ่มนั่งรถปิกอัพข้ามแดนมา 20-30 คนจะมาขอเก็บในแบบเหมาสวน ก็คือ เก็บเป็นกระสอบกก.ละ 2 บาท ข้อเสียของการเก็บในลักษณะนี้บางคนใช้ไม้ดี เพื่อให้ลูกลำไยตกลงมาครั้งละหลายๆ เพื่อให้ได้

ปริมาณทำให้ลำไยเสียหาย เสียราคา บางครั้งหักกึ่งทำให้ต้นลำไยเสียหายจะส่งผลให้ปีหน้าลำไยอาจจะ
มีผลผลิตน้อย หรือไม่ติดลูก "ปัญหาในลักษณะนี้ยากที่จะแก้ไขเพราะเกษตรกรส่วนใหญ่อายุมาก
ถูกหลานไปทำงานที่อื่น ไม่มีใครอยากทำสวนลำไย เพราะลำบาก แม้แต่คนในหมู่บ้านที่ไม่มีงานทำ ยัง
ไม่ยอมรับจ้าง ดังนั้นทางรัฐบาลต้องเข้ามาช่วยเหลือ เพราะปีนี้เงินกองทุนการบริหารจัดการลำไยปีนี้
คาดว่าจะเหลือจำนวนมาก เพราะลำไยราคาดี ขณะนี้จะเหลือลำไยเพียง 30-40% เท่านั้นคาดว่าประมาณ
กลางเดือนสิงหาคมลำไยก็จะไม่มีแล้วในภาคเหนือ ซึ่งหมดเร็วกว่าทุกปี โดยปกติทุกปีระยะเวลาจะเก็บ
เกี่ยวหมดเดือนกันยายนแต่ปีนี้หมดเร็วเพราะผล ผลิตเสียน้อย "

4.3 ผลการศึกษาโครงสร้างประชากร และข้อมูลพื้นฐานของประชากรชาวสวนลำไย

4.3.1 โครงสร้างประชากร และข้อมูลพื้นฐานของประชากรชาวสวนลำไย ในเขตพื้นที่อำเภอ จอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอเมือง อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโครงสร้างประชากร และข้อมูลพื้นฐานของ
ประชากรชาวสวนลำไย ในเขตพื้นที่อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอเมือง อำเภอบ้านโฮ่ง
จังหวัดลำพูน รวมจำนวนทั้งสิ้น 150 ชุด โดยแบ่งออกเป็นรายตำบลดังต่อไปนี้

- 1) อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 70 ชุด แบ่งออกเป็น 2 ตำบล ได้แก่
 1. ตำบลบ้านแปะ จำนวน 41 ชุด
 2. ตำบลสบเตี๊ยะ จำนวน 29 ชุด
- 2) อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน จำนวน 21 ชุด แบ่งออกเป็น 2 ตำบล ได้แก่
 1. ตำบลบ้านกลาง จำนวน 16 ชุด
 2. ตำบลศรีบัวบาน จำนวน 5 ชุด
- 3) อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน จำนวน 59 ชุด แบ่งออกเป็น 2 ตำบล ได้แก่
 1. ตำบลศรีเตี้ย จำนวน 23 ชุด
 2. ตำบลเหล่ายาว จำนวน 36 ชุด

ตารางที่ 12 โครงสร้างประชากร และข้อมูลพื้นฐานของประชากร

ข้อมูลพื้นฐานของประชากร	จังหวัดเชียงใหม่		จังหวัดลำพูน			
	อำเภอจอมทอง		อำเภอเมือง		อำเภอบ้านโฮ่ง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เพศ						
1. ชาย	56	80.0	18	85.7	41	69.5
2. หญิง	14	20.0	3	14.3	18	30.5
รวม	70	100.0	21	100.0	59	100.0
ช่วงอายุ						
1. ต่ำกว่า 30 ปี	0	0.0	0	0.0	0	0.0
2. 30-40 ปี	15	21.4	1	4.8	6	10.2
3. 41-50 ปี	27	38.6	5	23.8	24	40.7
4. 51-60 ปี	22	31.4	8	38.1	19	32.2
4. 61 ปีขึ้นไป	6	8.6	7	33.3	10	16.9
รวม	70	100.0	21	100.0	59	100.0
สถานภาพการสมรส						
1. โสด	2	2.9	3	14.3	5	8.5
2. แต่งงาน	68	97.1	8	85.7	54	91.5
3. หม้าย	0	0.0	0	0.0	0	0.0
4. หย่าร้าง	0	0.0	0	0.0	0	0.0
5. แยกกันอยู่	0	0.0	0	0.0	0	0.0
6. อื่นๆ	0	0.0	0	0.0	0	0.0
รวม	70	100.0	21	100.0	59	100.0
การศึกษาขั้นสูงสุด						
1. ไม่ได้เรียน	0	0.0	0	0.0	2	3.4
2. ประถมศึกษาตอนต้น ป.1-ป.3	9	12.9	6	28.6	7	11.8
3. ประถมศึกษาตอนปลาย ป.4-ป.6	38	54.3	9	42.8	26	44.1
4. มัธยมศึกษาตอนต้น ม.1-ม.3	15	21.4	6	28.6	12	20.3
5. มัธยมศึกษาตอนปลาย ม.4-ม.6	6	8.6	0	0.0	9	16.3
6. อุดมศึกษา	1	1.4	0	0.0	2	3.4
7. อื่นๆ	1	1.4	0	0.0	1	1.7
รวม	70	100.0	21	100.0	59	100.0

ตารางที่ 12 โครงสร้างประชากร และข้อมูลพื้นฐานของประชากร (ต่อ)

ข้อมูลพื้นฐานของประชากร	จังหวัดเชียงใหม่		จังหวัดลำพูน			
	อำเภอจอมทอง		อำเภอเมือง		อำเภอบ้านโฮ่ง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน						
1. จำนวน 1 คน	1	1.4	0	0.0	1	1.7
2. จำนวน 2 คน	3	4.3	2	9.6	3	5.1
3. จำนวน 3 คน	18	25.7	9	42.8	22	37.3
4. จำนวน 4 คน	33	47.1	4	19.0	21	35.5
5. จำนวน 5 คน	11	15.7	4	19.0	7	11.9
5. จำนวน 6 คน	4	5.8	2	9.6	5	8.5
รวม	70	100.0	21	100.0	59	100.0
รายได้ครัวเรือนเฉลี่ยต่อเดือน						
1. 3,001-5,000 บาท	16	22.9	4	19.0	14	23.7
2. 5,001-7,000 บาท	27	38.6	10	47.6	16	27.1
3. 7,001-9,000 บาท	19	27.1	6	28.6	12	20.4
4. 9,001-11,000 บาท	6	8.6	1	4.8	10	16.9
5. 11,001-13,000 บาท	0	0.0	0	0.0	3	5.1
6. 13,001-15,000 บาท	1	1.4	0	0.0	2	3.4
7. 15,001 บาทขึ้นไป	1	1.4	0	0.0	2	3.4
รวม	70	100.0	21	100.0	59	100.0
แหล่งที่มาของรายได้						
1. การทำเกษตรสวนลำไย	47	67.1	18	85.7	25	42.3
2. การทำเกษตรสวนลำไย และอื่นๆ แบ่งให้	10	14.3	1	4.8	9	15.3
3. การทำเกษตรสวนลำไย และการ ทำธุรกิจของตนเอง	1	1.4	2	9.5	5	8.5
4. การทำเกษตรสวนลำไย และอื่นๆ	11	15.7	0	0.0	14	23.7
5. ลูกๆแบ่งให้ และอื่นๆ	1	1.4	0	0.0	6	10.2
รวม	70	100.0	21	100.0	59	100.0

ตารางที่ 12 โครงสร้างประชากร และข้อมูลพื้นฐานของประชากร (ต่อ)

ข้อมูลพื้นฐานของประชากร	จังหวัดเชียงใหม่		จังหวัดลำพูน			
	อำเภอจอมทอง		อำเภอเมือง		อำเภอบ้านโฮ่ง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
แหล่งที่มาของทุนในการทำเกษตรสวนลำไย						
1. ทุนตนเอง	33	47.1	18	85.7	26	44.1
2. กู้/ยืมจากญาติพี่น้อง	1	1.4	1	4.8	0	0.0
3. กู้จากแหล่งทุนต่างๆ	4	5.7	2	9.5	8	13.6
4. ทุนตนเอง และกู้/ยืมจากญาติพี่น้อง	1	1.4	0	0.0	4	6.7
5. ทุนตนเอง และกู้จากแหล่งทุนต่างๆ	28	40.0	0	0.0	19	32.2
6. ทุนตนเอง และอื่นๆ	1	1.4	0	0.0	0	0.0
7. กู้/ยืมจากญาติพี่น้อง และกู้จากแหล่งทุนต่างๆ	1	1.4	0	0.0	0	0.0
9. อื่นๆ	1	1.4	0	0.0	2	3.4
รวม	70	100.0	21	100.0	59	100.0
อาชีพหลัก						
1. ปลูกลำไย	65	92.9	20	95.2	50	84.7
2. รับจ้าง	4	5.7	1	4.8	1	1.7
3. ค้าขาย	0	0.0	0	0.0	3	5.1
4. รับราชการ	0	0.0	0	0.0	3	5.1
5. อื่นๆ	1	1.4	0	0.0	2	3.4
รวม	70	100.0	21	100.0	59	100.0
อาชีพรอง						
1. ปลูกลำไย	4	5.7	1	4.8	11	18.6
2. รับจ้าง	50	71.5	14	66.7	43	72.9
3. ค้าขาย	1	1.4	0	0.0	0	0.0
4. รับราชการ	8	11.4	4	19.0	3	5.1
5. อื่นๆ	7	10.0	2	9.5	2	3.4
รวม	70	100.0	21	100.0	59	100.0

ตารางที่ 12 โครงสร้างประชากร และข้อมูลพื้นฐานของประชากร (ต่อ)

ข้อมูลพื้นฐานของประชากร	จังหวัดเชียงใหม่		จังหวัดลำพูน			
	อำเภอจอมทอง		อำเภอเมือง		อำเภอบ้านโฮ่ง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ผ่านมาการทำเกษตรสวนลำไย ของทำนยังขาดอะไรอยู่						
1. เงินทุน	14	20.0	0	0.0	2	3.4
2. ความรู้ความเข้าใจในเรื่องของ การเกษตร อาทิ การปลูก, ปุ๋ย, ยาฆ่า แมลงและ อื่นๆ	11	15.7	4	19.0	3	5.1
3. ด้านการตลาด	5	7.1	1	4.8	5	8.5
4. การดูแลเอาใจใส่จากภาครัฐ	0	0.0	1	4.8	7	11.9
5. เงินทุน และด้านการตลาด	18	25.7	5	23.8	20	33.9
6. ความรู้ความเข้าใจในเรื่องของ การเกษตร และด้านการตลาด	14	20.0	3	14.2	12	20.3
7. ด้านการตลาด และการดูแลเอาใจ ใส่จากภาครัฐ	1	1.4	6	28.6	10	16.9
8. อื่นๆ	7	10.0	1	4.8	0	0.0
รวม	70	100.0	21	100.0	59	100.0

จากตารางที่ 11 ผลการศึกษาข้อมูลโครงสร้างประชากร และข้อมูลพื้นฐานของประชากรชาวสวนลำไยในเขตพื้นที่อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอเมือง อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) จากผลการศึกษา พบว่า ประชากรชาวสวนลำไยในเขตพื้นที่อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 80.0 และเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 20.0 และมีอายุระหว่าง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 38.6 มีสถานภาพแต่งงานแล้ว คิดเป็นร้อยละ 97.1 และมีการศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับประถมศึกษาตอนปลาย ป.4-ป.6 คิดเป็นร้อยละ 54.3 ส่วนใหญ่มีสมาชิกในครอบครัวจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 47.1 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 5,001-7,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 38.6 และรายได้ส่วนใหญ่มาจากการทำเกษตรสวนลำไย คิดเป็นร้อยละ 67.1 ซึ่งทุนที่ใช้ในการทำเกษตรสวนลำไยส่วนใหญ่มาจากทุนของตัวเอง คิดเป็นร้อยละ 47.1 และประชากรชาวสวนลำไยอำเภอจอมทองส่วนใหญ่ มีอาชีพหลักคือ การปลูกลำไย คิดเป็นร้อยละ 92.9 อาชีพรอง คืออาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 71.4 และประสบการณ์ที่ผ่านมาในการทำเกษตรสวนลำไยนั้น ประชากรชาวสวนลำไยส่วนใหญ่ยังขาด

เงินทุน และด้านการตลาด คิดเป็นร้อยละ 25.7 2) จากผลการศึกษา พบว่า ประชากรชาวสวนลำไยในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 85.7 และเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 14.3 และมีอายุระหว่าง 51-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 38.1 มีสถานภาพแต่งงานแล้ว คิดเป็นร้อยละ 85.7 และมีการศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับประถมศึกษาตอนปลาย ป.4-ป.6 คิดเป็นร้อยละ 42.8 ส่วนใหญ่มีสมาชิกในครอบครัวจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 42.8 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 5,001-7,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 47.6 และรายได้ส่วนใหญ่มาจากการทำเกษตรสวนลำไย คิดเป็นร้อยละ 85.7 ซึ่งทุนที่ใช้ในการทำการเกษตรสวนลำไยส่วนใหญ่มาจากทุนของตัวเอง คิดเป็นร้อยละ 85.7 และประชากรชาวสวนลำไยอำเภอเมืองส่วนใหญ่ มีอาชีพหลักคือ การปลูกลำไย คิดเป็นร้อยละ 95.2 อาชีพรอง คือ อาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 66.7 และประสบการณ์ที่ผ่านมาในการทำเกษตรสวนลำไยนั้น ประชากรชาวสวนลำไยส่วนใหญ่ยังขาดด้านการตลาด และการดูแลเอาใจใส่จากภาครัฐ คิดเป็นร้อยละ 28.6

3) จากผลการศึกษา พบว่า ประชากรชาวสวนลำไยในเขตพื้นที่อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 69.5 และเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 30.5 และมีอายุระหว่าง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 40.7 มีสถานภาพแต่งงานแล้ว คิดเป็นร้อยละ 91.5 และมีการศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับประถมศึกษาตอนปลาย ป.4-ป.6 คิดเป็นร้อยละ 44.1 ส่วนใหญ่มีสมาชิกในครอบครัวจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 37.3 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 5,001-7,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 27.1 และรายได้ส่วนใหญ่มาจากการทำเกษตรสวนลำไย คิดเป็นร้อยละ 42.3 ซึ่งทุนที่ใช้ในการทำการเกษตรสวนลำไยส่วนใหญ่มาจากทุนของตัวเอง คิดเป็นร้อยละ 44.1 และประชากรชาวสวนลำไยอำเภอบ้านโฮ่งส่วนใหญ่ มีอาชีพหลักคือ การปลูกลำไย คิดเป็นร้อยละ 84.7 อาชีพรอง คือ อาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 72.9 และประสบการณ์ที่ผ่านมาในการทำเกษตรสวนลำไยนั้น ประชากรชาวสวนลำไยส่วนใหญ่ยังขาดเงินทุน และด้านการตลาด คิดเป็นร้อยละ 33.9

4.3.2 ข้อมูลพื้นที่ของเกษตรกรชาวสวนลำไย ในเขตพื้นที่อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอเมือง อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

ในการศึกษาครั้งนี้ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้านพื้นที่ของเกษตรกรชาวสวนลำไยในเขตพื้นที่อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอเมือง อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน โดยมีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 13 ข้อมูลพื้นที่ของเกษตรกรชาวสวนลำไย

ข้อมูลพื้นฐานของประชากร	จังหวัดเชียงใหม่		จังหวัดลำพูน			
	อำเภอจอมทอง		อำเภอเมือง		อำเภอบ้านโฮ่ง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ลักษณะการถือครองที่ดินของท่าน						
1. เจ้าของที่ดิน	57	81.4	16	76.2	46	78.0
2. เช่า	13	18.6	5	23.8	13	22.0
3. ทำฟรี (ผู้อื่นให้ทำ)	0	0.0	0	0.0	0	0.0
4. อื่นๆ	0	0.0	0	0.0	0	0.0
รวม	70	100.0	21	100.0	59	100.0
ลักษณะของพื้นที่ปลูกลำไยของท่าน						
1. ที่ลุ่ม	8	11.4	1	4.8	12	20.3
2. ที่ดอน	44	62.9	9	90.5	42	71.2
3. ที่ลุ่ม และที่ดอน	18	25.7	1	4.8	5	8.5
รวม	70	100.0	21	100.0	59	100.0
ลักษณะของดินที่ใช้ในการทำ การเกษตรสวนลำไยของท่าน						
1. ดินร่วนดำ	4	5.7	2	9.5	4	6.8
2. ดินเหนียว	12	17.1	0	0.0	9	15.3
3. ดินทราย	5	7.1	0	0.0	4	6.8
4. ดินลูกรัง	0	0.0	2	9.5	2	3.4
5. ดินร่วนปนทราย	43	61.4	17	81.0	25	42.4
6. อื่นๆ	6	8.6	0	0.0	15	25.4
รวม	70	100.0	21	100.0	59	100.0

ตารางที่ 13 ข้อมูลพื้นที่ของเกษตรกรชาวสวนลำไย (ต่อ)

ข้อมูลพื้นฐานของประชากร	จังหวัดเชียงใหม่		จังหวัดลำพูน			
	อำเภอจอมทอง		อำเภอเมือง		อำเภอบ้านโฮ่ง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
แหล่งน้ำที่ใช้ในการทำการเกษตรสวนลำไยของท่าน						
1. น้ำฝน	3	4.3	0	0.0	5	8.5
2. น้ำชลประทาน	0	0.0	0	0.0	0	0.0
3. น้ำบาดาล	11	15.7	16	76.2	38	64.4
4. น้ำจากแม่น้ำลำคลอง	7	10.0	0	0.0	5	8.5
5. น้ำฝนและน้ำบาดาล	30	42.9	2	9.5	9	15.3
5. อื่นๆ	19	27.1	3	14.3	2	3.4
รวม	70	100.0	21	100.0	59	100.0
ความเพียงพอของแหล่งน้ำในการทำ การเกษตรสวนลำไยของท่าน						
1. เพียงพอ	58	82.9	20	95.2	53	89.8
2. ไม่เพียงพอ	12	17.1	1	4.8	6	10.2
รวม	70	100.0	21	100.0	59	100.0
รูปแบบการผลิตในการทำการเกษตร สวนลำไยของท่าน						
1. ในฤดู (เก็บเกี่ยวเดือน ก.ค.-ส.ค.)	45	64.3	15	71.4	30	50.8
2. นอกฤดู (เก็บเกี่ยวเดือนอื่นๆ นอกเหนือจากเดือน ก.ค. - ส.ค.)	16	22.9	1	4.8	3	5.1
3. ในฤดู และนอกฤดู	9	12.9	5	23.8	26	44.1
รวม	70	100.0	21	100.0	59	100.0
พันธุ์ลำไยที่ท่านปลูกคือพันธุ์อะไร						
1. อีคอง	66	94.4	20	95.2	52	88.1
2. อีแก้ว (แก้ว)	0	0.0	0	0.0	1	1.7
3. สีชมพู	2	2.8	0	0.0	4	6.8
4. เบี้ยวเขียว (อีเบี้ยว)	2	2.8	1	4.8	2	3.4
รวม	70	100.0	21	100.0	59	100.0

ตารางที่ 13 ข้อมูลพื้นที่ของเกษตรกรชาวสวนลำไย (ต่อ)

ข้อมูลพื้นฐานของประชากร	จังหวัดเชียงใหม่		จังหวัดลำพูน			
	อำเภอจอมทอง		อำเภอเมือง		อำเภอบ้านโฮ่ง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เหตุผลที่ท่านเลือกทำการเกษตรสวนลำไย						
1. ราคาดี	12	17.1	1	4.8	15	25.4
2. ปลุกและดูแลง่าย	14	20.0	0	0.0	22	37.4
3. เป็นที่นิยมของตลาด	23	32.9	19	90.5	11	18.6
4. ราคาดี และเป็นที่ยอมรับของตลาด	16	22.9	1	4.8	11	18.6
5. อื่นๆ	5	7.1	0	0.0	0	0.0
รวม	70	100.0	21	100.0	59	100.0
ที่ดินที่ท่านทำการเกษตรสวนลำไย ท่านทำกับใครบ้าง						
1. ทำคนเดียว	0	0.0	0	0.0	0	0.0
2. ทำร่วมกับคนในครอบครัว	21	30.0	5	23.8	10	16.9
3. ทำร่วมกับแรงงานที่จ้างมาช่วย	26	37.1	15	71.4	22	57.3
4. มอบหมายให้แรงงานที่จ้างมาทำ เราเป็นผู้ดูแลและมอบหมายงาน	1	1.4	1	4.8	0	0.0
5. ทำคนเดียว และทำร่วมกัน แรงงานที่จ้างมาช่วย	22	31.4	0	0.0	15	25.4
6. ทำร่วมกับคนในครอบครัว และ แรงงานที่จ้างมาช่วย	0	0.0	0	0.0	12	20.3
รวม	70	100.0	21	100.0	59	100.0

จากตารางที่ 12 ผลการศึกษาข้อมูลด้านพื้นที่ของประชากรชาวสวนลำไยในเขตพื้นที่อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอเมือง อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) จากผลการศึกษา พบว่า ประชากรชาวสวนลำไยในเขตพื้นที่อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่มีที่ดินที่ใช้ในการทำการเกษตรเป็นของตัวเอง คิดเป็นร้อยละ 81.4 และพื้นที่ปลูกลำไยส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ดอน คิดเป็นร้อยละ 62.9 และที่ดินที่ใช้ในการทำสวนลำไย ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นดินร่วนปนทราย คิดเป็นร้อยละ 61.4 แหล่งน้ำที่ใช้เพียงพต่อการทำสวนลำไย ซึ่งส่วนใหญ่มาจากน้ำฝน และน้ำบาดาล คิดเป็นร้อยละ 42.9 และประชากรชาวสวนลำไยส่วนใหญ่มีการปลูกลำไยในฤดู โดยการ

เก็บเกี่ยวช่วงเดือนกรกฎาคม ถึงสิงหาคมของทุกปี คิดเป็นร้อยละ 64.3 และพันธุ์ลำไยที่นิยมปลูกส่วนใหญ่คือ พันธุ์อีค้อ คิดเป็นร้อยละ 94.6 และเหตุผลที่เกษตรกรส่วนใหญ่เลือกปลูกลำไย เนื่องจากเป็นที่นิยมของตลาด คิดเป็นร้อยละ 32.9 ซึ่งประชากรชาวสวนลำไยอำเภอจอมทองส่วนใหญ่จะทำการเกษตรสวนลำไยร่วมกับแรงงานที่จ้างมาช่วย คิดเป็นร้อยละ 37.1

2) จากผลการศึกษา พบว่า ประชากรชาวสวนลำไยในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ส่วนใหญ่มีที่ดินที่ใช้ในการทำการเกษตรเป็นของตัวเอง คิดเป็นร้อยละ 76.2 และพื้นที่ปลูกลำไยส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ดอน คิดเป็นร้อยละ 90.5 และที่ดินที่ใช้ในการทำสวนลำไย ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นดินร่วนปนทราย คิดเป็นร้อยละ 81.0 แหล่งน้ำที่ใช้เพียงพอต่อการทำสวนลำไย ซึ่งส่วนใหญ่มาจากน้ำบาดาล คิดเป็นร้อยละ 76.2 และประชากรชาวสวนลำไยส่วนใหญ่มีการปลูกลำไยในฤดู โดยการเก็บเกี่ยวช่วงเดือนกรกฎาคม ถึงสิงหาคมของทุกปี คิดเป็นร้อยละ 71.4 และพันธุ์ลำไยที่นิยมปลูกส่วนใหญ่คือ พันธุ์อีค้อ คิดเป็นร้อยละ 95.2 และเหตุผลที่เกษตรกรส่วนใหญ่เลือกปลูกลำไย เนื่องจากเป็นที่นิยมของตลาด คิดเป็นร้อยละ 90.5 ซึ่งประชากรชาวสวนลำไยอำเภอเมืองส่วนใหญ่จะทำการเกษตรสวนลำไยร่วมกับแรงงานที่จ้างมาช่วย คิดเป็นร้อยละ 71.4

3) จากผลการศึกษา พบว่า ประชากรชาวสวนลำไยในเขตพื้นที่อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ส่วนใหญ่มีที่ดินที่ใช้ในการทำการเกษตรเป็นของตัวเอง คิดเป็นร้อยละ 78.0 และพื้นที่ปลูกลำไยส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ดอน คิดเป็นร้อยละ 71.0 และที่ดินที่ใช้ในการทำสวนลำไย ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นดินร่วนปนทราย คิดเป็นร้อยละ 42.4 แหล่งน้ำที่ใช้เพียงพอต่อการทำสวนลำไย ซึ่งส่วนใหญ่มาจากน้ำฝน และน้ำบาดาล คิดเป็นร้อยละ 64.4 และประชากรชาวสวนลำไยส่วนใหญ่มีการปลูกลำไยในฤดู โดยการเก็บเกี่ยวช่วงเดือนกรกฎาคม ถึงสิงหาคมของทุกปี คิดเป็นร้อยละ 64.4 และพันธุ์ลำไยที่นิยมปลูกส่วนใหญ่คือ พันธุ์อีค้อ คิดเป็นร้อยละ 88.1 และเหตุผลที่เกษตรกรส่วนใหญ่เลือกปลูกลำไย เนื่องจากปลูกและดูแลง่าย คิดเป็นร้อยละ 37.4 ซึ่งประชากรชาวสวนลำไยอำเภอจอมทองส่วนใหญ่จะทำการเกษตรสวนลำไยร่วมกับแรงงานที่จ้างมาช่วย คิดเป็นร้อยละ 57.3

4.4 ผลการศึกษาการปรับตัวของเกษตรกรชาวสวนลำไยภายใต้สถานการณ์การขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย

4.4.1 ข้อมูลการจ้างแรงงานของเกษตรกรชาวสวนลำไย

ในการศึกษานี้ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลการจ้างแรงงานของเกษตรกรชาวสวนลำไยในเขตพื้นที่อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอเมือง อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน โดยมีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 14 ข้อมูลการจ้างแรงงานของเกษตรกรชาวสวนลำไย

ข้อมูลพื้นฐานของประชากร	จังหวัดเชียงใหม่		จังหวัดลำพูน			
	อำเภอจอมทอง		อำเภอเมือง		อำเภอบ้านโฮ่ง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ถูกจ้างในการทำการเกษตรสวนลำไย						
1. มี	56	80.0	19	90.5	54	91.5
2. ไม่มี	14	20.0	2	9.5	5	8.5
รวม	70	100.0	21	100.0	59	100.0
แหล่งที่มาของถูกจ้าง						
1. ในครัวเรือน	14	20.0	3	14.3	6	10.2
2. ในกลุ่มเครือข่าย	15	21.4	5	23.8	9	15.3
3. เอามือเอารวัน	4	5.7	0	0.0	3	5.1
4. คนนอกครอบครัว	18	25.7	13	61.9	19	32.2
5. ในครัวเรือน และกลุ่มเครือข่าย	4	5.7	0	0.0	5	8.5
6. ในครัวเรือน และเอามือเอารวัน	0	0.0	0	0.0	1	1.7
7. ในครัวเรือน และนอกครอบครัว	9	0.0	0	0.0	6	10.2
8. ในครัวเรือน กลุ่มเครือข่าย และคนนอกครอบครัว	6	8.6	0	0.0	10	16.9
รวม	70	100.0	21	100.0	59	100.0

ตารางที่ 14 ข้อมูลการจ้างแรงงานของเกษตรกรชาวสวนลำไย (ต่อ)

ข้อมูลพื้นฐานของประชากร	จังหวัดเชียงใหม่		จังหวัดลำพูน			
	อำเภอจอมทอง		อำเภอเมือง		อำเภอบ้านโฮ่ง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การจ้างแรงงาน						
1. พม่า	5	7.2	0	0.0	3	5.1
2. กัมพูชา	1	1.4	0	0.0	0	0.0
3. ลาว	0	0.0	0	0.0	0	0.0
4. กลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ ปาเกอญอ และไทใหญ่	60	85.7	15	71.4	40	67.8
5. ไม่มี	4	5.7	6	28.6	16	27.1
รวม	70	100.0	21	100.0	59	100.0
การจ่ายค่าจ้างแรงงาน						
1. รายชั่วโมง	0	0.0	0	0.0	0	0.0
2. รายวัน	58	82.9	16	76.2	50	84.7
3. รายสัปดาห์	0	0.0	0	0.0	0	0.0
4. 15 วัน / ครั้ง	0	0.0	0	0.0	0	0.0
5. รายเดือน	12	17.1	5	23.8	9	15.3
รวม	70	100.0	21	100.0	59	100.0
การให้สวัสดิการ						
1. น้ำดื่ม	34	48.6	18	85.7	24	40.7
2. อาหาร	1	1.4	0	0.0	0	0.0
3. ที่อยู่อาศัย	0	0.0	0	0.0	1	1.7
4. น้ำและอาหาร	35	50.0	2	9.5	31	52.5
5. น้ำ อาหารและที่อยู่อาศัย	0	0.0	1	4.8	2	3.4
6. อื่น ๆ	0	0.0	0	0.0	1	1.7
รวม	70	100.0	21	100.0	59	100.0
การขาดแคลนแรงงาน						
1. มี	50	71.4	18	85.7	35	59.3
2. ไม่มี	20	28.6	3	14.3	24	40.7
รวม	70	100.0	21	100.0	59	100.0

จากตารางที่ 13 ผลการศึกษาข้อมูลด้านการจ้างแรงงานของเกษตรกรชาวสวนลำไยในเขตพื้นที่อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอเมือง อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) จากผลการศึกษา พบว่า ประชากรชาวสวนลำไยในเขตพื้นที่อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่มีการจ้างลูกจ้างในการทำการเกษตรสวนลำไย คิดเป็นร้อยละ 80.0 และแหล่งที่มาของลูกจ้างส่วนใหญ่มาจากคนนอกครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 25.7 ประชากรชาวสวนลำไยส่วนใหญ่มีการจ้างแรงงานกลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ ปาเกอญอ และไทใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 85.7 และส่วนใหญ่มีการจ่ายค่าจ้างแรงงานเป็นรายวัน คิดเป็นร้อยละ 82.9 มีการให้สวัสดิการคือ น้ำ คิดเป็นร้อยละ 48.6 และในเขตพื้นที่ปลูกลำไยอำเภอจอมทองส่วนใหญ่มีการขาดแคลนแรงงาน คิดเป็นร้อยละ 71.4

2) จากผลการศึกษา พบว่า ประชากรชาวสวนลำไยในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ส่วนใหญ่มีการจ้างลูกจ้างในการทำการเกษตรสวนลำไย คิดเป็นร้อยละ 90.5 และแหล่งที่มาของลูกจ้างส่วนใหญ่มาจากคนนอกครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 61.9 ประชากรชาวสวนลำไยส่วนใหญ่มีการจ้างแรงงานกลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ ปาเกอญอ และไทใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 71.4 และส่วนใหญ่มีการจ่ายค่าจ้างแรงงานเป็นรายวัน คิดเป็นร้อยละ 76.2 มีการให้สวัสดิการคือ น้ำ คิดเป็นร้อยละ 85.7 และในเขตพื้นที่ปลูกลำไยอำเภอเมืองส่วนใหญ่มีการขาดแคลนแรงงาน คิดเป็นร้อยละ 85.7

3) จากผลการศึกษา พบว่า ประชากรชาวสวนลำไยในเขตพื้นที่อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ส่วนใหญ่มีการจ้างลูกจ้างในการทำการเกษตรสวนลำไย คิดเป็นร้อยละ 91.5 และแหล่งที่มาของลูกจ้างส่วนใหญ่มาจากคนนอกครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 32.2 ประชากรชาวสวนลำไยส่วนใหญ่มีการจ้างแรงงานกลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ ปาเกอญอ และไทใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 67.8 และส่วนใหญ่มีการจ่ายค่าจ้างแรงงานเป็นรายวัน คิดเป็นร้อยละ 84.7 มีการให้สวัสดิการคือ น้ำ คิดเป็นร้อยละ 40.7 และในเขตพื้นที่ปลูกลำไยอำเภอบ้านโฮ่งส่วนใหญ่มีการขาดแคลนแรงงาน คิดเป็นร้อยละ 59.3

4.4.2 ข้อมูลการอพยพย้ายถิ่นของคนหนุ่มสาวในพื้นที่

ในการศึกษาครั้งนี้ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลการอพยพย้ายถิ่นของคนหนุ่มสาวในเขตพื้นที่อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอเมือง อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน โดยมีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 15 ข้อมูลการอพยพย้ายถิ่นของคนหนุ่มสาวในพื้นที่

ข้อมูลการอพยพย้ายถิ่น ของคนหนุ่มสาวในพื้นที่	จังหวัดเชียงใหม่		จังหวัดลำพูน			
	อำเภอจอมทอง		อำเภอเมือง		อำเภอบ้านโฮ่ง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. มี จำนวนมาก	21	30.0	2	9.5	58	98.3
2. มี แต่จำนวนน้อย	42	60.0	3	14.3	1	1.7
3. ไม่มีเลย	7	10.0	16	76.2	0	0.0
รวม	70	100.0	21	100.0	59	100.0

จากตารางที่ 14 ผลการศึกษาข้อมูลการอพยพย้ายถิ่นของคนหนุ่มสาวในเขตพื้นที่อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอเมือง อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน พบว่า ในเขตพื้นที่อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่มีการอพยพย้ายถิ่นของคนหนุ่มสาวจำนวนน้อย คิดเป็นร้อยละ 60.0 และในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ส่วนใหญ่ไม่มีการอพยพย้ายถิ่นของคนหนุ่มสาวจำนวนน้อย คิดเป็นร้อยละ 76.2 ส่วนในเขตพื้นที่อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูนนั้น ส่วนใหญ่มีการอพยพย้ายถิ่นของคนหนุ่มสาวจำนวนมาก คิดเป็นร้อยละ 98.3

4.4.3 ข้อมูลทักษะแรงงานในการดูแลรักษาและการเก็บเกี่ยวผลผลิตลำไย

ในการศึกษาครั้งนี้ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลทักษะแรงงานในการดูแลรักษาและการเก็บเกี่ยวผลผลิตลำไยในเขตพื้นที่อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอเมือง อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน โดยมีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 16 ข้อมูลทักษะแรงงานในการดูแลรักษาและการเก็บเกี่ยวผลผลิตลำไย

ข้อมูลทักษะแรงงานในการดูแลรักษา และการเก็บเกี่ยวผลผลิตลำไย	จังหวัดเชียงใหม่		จังหวัดลำพูน			
	อำเภอจอมทอง		อำเภอเมือง		อำเภอบ้านโฮ่ง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. มี	3	4.2	0	0.0	24	40.7
2. มีพอใช้	65	92.9	19	90.5	35	59.3
3. ไม่มีเลย	2	2.9	2	9.5	0	0.0
รวม	70	100.0	21	100.0	59	100.0

จากตารางที่ 15 ผลการศึกษาข้อมูลด้านทักษะแรงงานในการดูแลรักษาและการเก็บเกี่ยวผลผลิตลำไยของเกษตรกรชาวสวนลำไยในเขตพื้นที่อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอเมือง อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน พบว่า เกษตรกรชาวสวนลำไยทั้ง 3 พื้นที่ ส่วนใหญ่มีทักษะแรงงานในการดูแลรักษาและการเก็บเกี่ยวผลผลิตลำไย ในระดับพอใช้ โดยเกษตรกรชาวสวนลำไยในเขตพื้นที่อำเภอจอมทองส่วนใหญ่มีทักษะ คิดเป็นร้อยละ 92.9 และเกษตรกรชาวสวนลำไยในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ส่วนใหญ่มีทักษะ คิดเป็นร้อยละ 90.5 ส่วนในเขตพื้นที่อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูนนั้น เกษตรกรชาวสวนลำไยส่วนใหญ่มีทักษะ คิดเป็นร้อยละ 59.3

4.4.4 ผลการศึกษาทัศนคติของเกษตรกรชาวสวนลำไยที่มีต่อสถานการณ์การขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตร

จากผลการศึกษาครั้งนี้ พบว่า เกษตรกรชาวสวนลำไยในเขตพื้นที่อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ อำเภอบ้านโฮ่ง และอำเภอเมืองจังหวัดลำพูน มีปัญหาเกี่ยวกับการขาดแคลนแรงงานในภาคการเกษตรไม่รุนแรงมาก เพราะยังพอมีแรงงานทักษะในพื้นที่ แต่ต่อไปในอนาคตเมื่อแรงงานเหล่านี้เริ่มมีอายุมากขึ้น ไม่มีกำลังในการทำงาน คนหนุ่มสาวมีทัศนคติในการทำงานในเมือง ในบริษัท หรือรับราชการมากขึ้น เกษตรกรจำเป็นต้องจ้างแรงงานต่างด้าวมาทดแทน แต่อาจจะกลายเป็นปัญหาได้ เช่น เป็นแรงงานไม่มีทักษะ ทำให้ผลผลิตเสียหาย เป็นแรงงานที่ไม่มีใบอนุญาต หรือเป็นแรงงานที่ก่อให้เกิดปัญหาสังคม เพราะแรงงานต่างด้าวจะมาอาศัยอยู่กับเจ้าของสวนลำไยตลอดการเก็บเกี่ยว หากเกิดปัญหามา เจ้าของสวนลำไยจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบ ดังนั้น จึงมีความเป็นห่วงต่อสถานการณ์แรงงานภาคการเกษตรที่เริ่มลดจำนวนลง โดยเฉพาะแรงงานที่มีทักษะที่เป็นคนในพื้นที่

4.4.5 ข้อมูลปัญหาที่เกิดจากแรงงานภาคการเกษตร

ในการศึกษาครั้งนี้ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลปัญหาที่เกิดจากแรงงานภาคการเกษตรในเขตพื้นที่อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอเมือง อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน โดยมีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 17 ข้อมูลปัญหาที่เกิดจากแรงงานภาคการเกษตรในเขตอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

สภาพปัญหา	อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่					
	เป็นสาเหตุอย่างมาก		เป็นสาเหตุเล็กน้อย		ไม่ได้เป็นสาเหตุ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การขาดแคลนแรงงานรับจ้างภาคการเกษตร	2	2.9	42	60.0	26	37.1
2. แรงงานรับจ้างภาคการเกษตรมีแนวโน้มเป็นผู้สูงอายุมากขึ้น	1	1.4	47	67.1	22	31.4
3. การขาดทักษะด้านการเก็บเกี่ยวของแรงงานรับจ้าง ทำให้ผลผลิตเกิดความเสียหาย	15	21.4	49	70.0	6	8.6
4. การจ้างแรงงานต่างชาติหรือแรงงานกลุ่มชาติพันธุ์	58	82.9	9	12.9	3	4.3
5. การจ้างแรงงานผ่านนายหน้าทั้งแรงงานไทย หรือแรงงานต่างชาติ	64	91.4	6	8.6	0	0.0
6. การอพยพย้ายถิ่นของแรงงานต่างชาติ ทำให้ต้องเปลี่ยนกลุ่มแรงงานบ่อย	60	85.7	6	8.6	4	5.7
7. การขอปรับขึ้นค่าแรงตามนโยบายของรัฐบาล (300 บาท / วัน)	7	10.0	56	80.0	7	10.0

จากตารางที่ 16 ผลการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลปัญหาที่เกิดจากแรงงานภาคการเกษตรในเขตพื้นที่อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยสรุปได้ดังต่อไปนี้

- 1) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความเห็นว่าสิ่งที่เป็นสาเหตุของปัญหาอย่างมาก ได้แก่ การจ้างแรงงานต่างชาติหรือแรงงานกลุ่มชาติพันธุ์ คิดเป็นร้อยละ 82.9 การจ้างแรงงานผ่านนายหน้าทั้งแรงงานไทย หรือแรงงานต่างชาติ คิดเป็นร้อยละ 91.4 และการอพยพย้ายถิ่นของแรงงานต่างชาติ ทำให้ต้องเปลี่ยนกลุ่มแรงงานบ่อย คิดเป็นร้อยละ 85.7
- 2) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความเห็นว่าสิ่งที่เป็นสาเหตุของปัญหาเล็กน้อย ได้แก่ การขาดแคลนแรงงานรับจ้างภาคการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 60.0 แรงงานรับจ้างภาคการเกษตรมีแนวโน้มเป็นผู้สูงอายุมากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 67.1 และการขาดทักษะด้านการเก็บเกี่ยวของแรงงานรับจ้างทำให้ผลผลิตเกิดความเสียหาย คิดเป็นร้อยละ 70.0 และการขอปรับขึ้นค่าแรงตามนโยบายของรัฐบาล (300 บาท/วัน) คิดเป็นร้อยละ 80.0

ตารางที่ 18 ข้อมูลปัญหาที่เกิดจากแรงงานภาคการเกษตรในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

สภาพปัญหา	อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน					
	เป็นสาเหตุอย่างมาก		เป็นสาเหตุเล็กน้อย		ไม่ได้เป็นสาเหตุ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การขาดแคลนแรงงานรับจ้างภาคการเกษตร	0	0.0	11	52.4	10	47.6
2. แรงงานรับจ้างภาคการเกษตรมีแนวโน้มเป็นผู้สูงอายุมากขึ้น	0	0.0	11	52.4	10	47.6
3. การขาดทักษะด้านการเก็บเกี่ยวของแรงงานรับจ้าง ทำให้ผลผลิตเกิดความเสียหาย	1	4.8	16	76.2	4	19.0
4. การจ้างแรงงานต่างชาติหรือแรงงานกลุ่มชาติพันธุ์	16	76.2	5	23.8	0	0.0
5. การจ้างแรงงานผ่านนายหน้าทั้งแรงงานไทย หรือแรงงานต่างชาติ	16	76.2	5	28.6	0	0.0
6. การอพยพย้ายถิ่นของแรงงานต่างชาติ ทำให้ต้องเปลี่ยนกลุ่มแรงงานบ่อย	15	71.4	6	28.6	0	0.0
7. การขอปรับขึ้นค่าแรงตามนโยบายของรัฐบาล (300 บาท / วัน)	9	42.9	12	57.1	0	0.0

จากตารางที่ 17 ผลการศึกษาข้อมูลด้านการจ้างแรงงานของเกษตรกรชาวสวนลำไยในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- 1) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความเห็นว่าสิ่งที่เป็นสาเหตุของปัญหาอย่างมาก ได้แก่ การจ้างแรงงานต่างชาติหรือแรงงานกลุ่มชาติพันธุ์ คิดเป็นร้อยละ 76.2 การจ้างแรงงานผ่านนายหน้าทั้งแรงงานไทย หรือแรงงานต่างชาติ คิดเป็นร้อยละ 76.2 และการอพยพย้ายถิ่นของแรงงานต่างชาติ ทำให้ต้องเปลี่ยนกลุ่มแรงงานบ่อย คิดเป็นร้อยละ 71.4
- 2) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความเห็นว่าสิ่งที่เป็นสาเหตุของปัญหาเล็กน้อย ได้แก่ การขาดแคลนแรงงานรับจ้างภาคการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 52.4 แรงงานรับจ้างภาคการเกษตรมีแนวโน้มเป็นผู้สูงอายุมากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 52.4 และการขาดทักษะด้านการเก็บเกี่ยวของแรงงานรับจ้างทำให้ผลผลิตเกิดความเสียหาย คิดเป็นร้อยละ 76.2 และการขอปรับขึ้นค่าแรงตามนโยบายของรัฐบาล (300 บาท/วัน) คิดเป็นร้อยละ 57.1

ตารางที่ 19 ข้อมูลปัญหาที่เกิดจากแรงงานภาคการเกษตรในเขตอำเภอบ้านไธสง จังหวัดลำพูน

สภาพปัญหา	อำเภอบ้านไธสง จังหวัดลำพูน					
	เป็นสาเหตุอย่างมาก		เป็นสาเหตุเล็กน้อย		ไม่ได้เป็นสาเหตุ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การขาดแคลนแรงงานรับจ้างภาคการเกษตร	3	5.1	29	49.2	27	45.8
2. แรงงานรับจ้างภาคการเกษตรมีแนวโน้มเป็นผู้สูงอายุมากขึ้น	2	3.4	24	40.7	33	55.9
3. การขาดทักษะด้านการเก็บเกี่ยวของแรงงานรับจ้าง ทำให้ผลผลิตเกิดความเสียหาย	5	8.5	30	50.8	24	40.7
4. การจ้างแรงงานต่างชาติหรือแรงงานกลุ่มชาติพันธุ์	44	74.6	14	23.7	1	1.7
5. การจ้างแรงงานผ่านนายหน้าทั้งแรงงานไทย หรือแรงงานต่างชาติ	46	78.0	13	22.0	0	0.0
6. การอพยพย้ายถิ่นของแรงงานต่างชาติ ทำให้ต้องเปลี่ยนกลุ่มแรงงานบ่อย	44	74.6	14	23.7	1	1.7
7. การขอปรับขึ้นค่าแรงตามนโยบายของรัฐบาล (300 บาท / วัน)	5	8.5	31	52.5	23	39.0

จากตารางที่ 18 ผลการศึกษาข้อมูลด้านการจ้างแรงงานของเกษตรกรชาวสวนลำไยในเขตพื้นที่อำเภอบ้านไธสง จังหวัดลำพูน โดยสรุปได้ดังต่อไปนี้

- 1) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความเห็นว่าสิ่งที่เป็สาเหตุของปัญหาอย่างมาก ได้แก่ การจ้างแรงงานต่างชาติหรือแรงงานกลุ่มชาติพันธุ์ คิดเป็นร้อยละ 74.6 การจ้างแรงงานผ่านนายหน้าทั้งแรงงานไทย หรือแรงงานต่างชาติ คิดเป็นร้อยละ 78.0 และการอพยพย้ายถิ่นของแรงงานต่างชาติ ทำให้ต้องเปลี่ยนกลุ่มแรงงานบ่อย คิดเป็นร้อยละ 74.6
- 2) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความเห็นว่าสิ่งที่เป็สาเหตุของปัญหาน้อย ได้แก่ การขาดแคลนแรงงานรับจ้างภาคการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 49.2 แรงงานรับจ้างภาคการเกษตรมีแนวโน้มเป็นผู้สูงอายุมากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 40.7 และการขาดทักษะด้านการเก็บเกี่ยวของแรงงานรับจ้างทำให้ผลผลิตเกิดความเสียหาย คิดเป็นร้อยละ 50.8 และการขอปรับขึ้นค่าแรงตามนโยบายของรัฐบาล (300 บาท/วัน) คิดเป็นร้อยละ 52.5

4.5 ผลการศึกษาแนวทางและมาตรการในการแก้ไขปัญหาด้านการขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย

4.5.1 แนวทางในการดำเนินงานในปัจจุบันของเกษตรกรชาวสวนลำไย

เกษตรกรที่มีพื้นที่ปลูกลำไยจำนวนไม่มาก จะใช้แรงงานในครัวเรือนดูแลรักษา ส่วนในเกษตรกรที่มีพื้นที่เพาะปลูกมาก จะจ้างแรงงานมาเฝ้าสวน หรือขาย หรือให้เช่าสวนแก่เกษตรกรรายอื่นๆ ทำ และเก็บค่าเช่าแทน

4.5.2 แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรชาวสวนลำไยต่อสถานการณ์ปัญหาด้านการขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตร

ปัจจุบันเกษตรกรสวนลำไยจะปลูกลำไยทั้งในฤดูและนอกฤดู และมีแนวโน้มที่จะปลูกลำไยนอกฤดูมากขึ้น เพราะแรงงานไม่ขาดแคลนมากเหมือนกับแรงงานที่รับจ้างในฤดู

หากช่วงการปลูกลำไยในฤดูนั้น การเก็บผลผลิตมีการขาดแคลนแรงงานจนไม่สามารถหาจ้างแรงงานจากที่อื่นๆ ได้ เจ้าของสวนลำไยจะใช้วิธีการเก็บเบบรูดผลจากกิ่งลำไย หรือปล่อยให้ลำไยสุกร่วง เพราะอย่างน้อยยังสามารถนำไปขายให้กับโรงงานได้ ดีกว่าปล่อยให้ลำไยเน่า หรือเกษตรกรบางรายใช้วิธีให้เจ้าของบริษัทรับซื้อลำไยรับเหมาซื้อทั้งสวนแล้วให้ลูกจ้างในบริษัทมาเก็บเกี่ยวต่อไป

4.5.3 แนวทางหรือความต้องการในการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตรของชาวสวนลำไย

1) เกษตรกรชาวสวนลำไยมีความคิดเห็นว่า ภาครัฐควรเข้ามาให้คำแนะนำหรือให้ความช่วยเหลือในการจัดระบบแรงงาน โดยจัดประเภทแรงงานเป็นกลุ่มๆ เช่น แรงงานมีฝีมือ แรงงานไม่มีฝีมือ แรงงานต่างด้าวที่มีใบอนุญาต หรือไม่มีใบอนุญาตทำงาน เป็นต้น และควรระบุค่าแรงในแต่ละกลุ่มให้ชัดเจน

2) ควรมีการสร้างเครือข่ายแรงงานระหว่างกลุ่มเกษตรกร และกลุ่มแรงงานรับจ้างภาคการเกษตร โดยอาจจะมีศูนย์ประสานงานการหาแรงงานภาคการเกษตร และมีการฝึกแรงงานเหล่านี้ให้เป็นแรงงานที่มีทักษะต่อไป

3) องค์กรรัฐหรือนักวิชาการที่เกี่ยวข้องควรเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาฝีมือแรงงานภาคการเกษตร หรือการสร้างเครื่องมือหรือนวัตกรรมใหม่ๆ ที่สามารถใช้ได้จริงและเหมาะสมกับพื้นที่ในการทุนแรงการเก็บเกี่ยวผลผลิต

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

เนื้อหาในบทนี้ เป็นการสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ แล้วอภิปรายผลทั้งในเชิงเปรียบเทียบกับแนวคิดต่างๆ และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับงานวิจัย ดังต่อไปนี้

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิกฤติแรงงานภาคเกษตร: กรณีศึกษาลำไย” มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 3 ประการ คือ เพื่อศึกษาถึงสถานการณ์แรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย เพื่อศึกษาถึงการปรับตัวของเกษตรกรชาวสวนลำไยภายใต้สถานการณ์การขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย และเพื่อหาแนวทางและมาตรการในการแก้ไขปัญหาด้านการขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไยต่อไป โดยการวิจัยครั้งนี้ใช้การสัมภาษณ์โดยแบบสอบถามข้อมูลพื้นฐาน แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และการจัดการสนทนากลุ่ม ส่วนการสัมภาษณ์เชิงลึก และการจัดการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยจะดำเนินงาน โดยเชิญกลุ่มที่เป็นตัวแทนกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่ม/องค์กรและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในเรื่องวิกฤติแรงงานภาคเกษตร เข้าร่วมสนทนา และทำการวิเคราะห์เนื้อหาในแต่ละประเด็น โดยผลการวิจัยสรุปตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

5.1. สถานการณ์แรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย

สถานการณ์แรงงานในสวนลำไยในเขตจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดลำพูน ปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงแรงงานภาคการเกษตรโดยมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนหนุ่มคนสาวต่างถิ่นที่จะเข้าสู่อาชีพการเกษตร กลายเป็นประเด็นปัญหาท้าทายภาคเหนือที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง ขณะเดียวกันปัจจุบันเกษตรกรจำเป็นต้องจ้างแรงงานในช่วงการปลูกและการเก็บเกี่ยวผลผลิต โดยส่วนใหญ่เป็นการจ้างเหมาแรงงานผ่านตัวแทนจัดหาแรงงานในหมู่บ้าน ซึ่งมีการกำหนดวันจัดคิวงานที่แน่นอนและต้องจองล่วงหน้า ซึ่งมักเป็นแรงงานจากที่สูงหรือแรงงานต่างด้าว โดยมาทำงานเป็นกลุ่มครั้งละประมาณ 15 – 20 คน ครัวเรือนรับจ้างใช้แรงงานเกษตรทั่วภาคเหนือตอนบน นอกจากนี้เกษตรกรยังประสบปัญหาขาดแรงงานในการเก็บลำไยสด เพราะคนไทยไม่ทำ ขณะที่แรงงานพม่าถึงค่าแรงงานจากที่เคยรับวันละ 200 บาท เริ่มไม่รับแล้วโดยจะต้องเป็นวันละ 300 บาท บางกลุ่มนั่งรถปิกอัพข้ามแดนมา 20-30 คนจะมาขอเก็บในแบบเหมาสวน ก็คือ

เก็บเป็นกระสอบกก.ละ 2 บาท ข้อเสียของการเก็บในลักษณะนี้บางคนใช้ไม้ตี เพื่อให้ลูกไล่ใบตกลงมาครั้งละหลายๆ เพื่อให้ได้ปริมาณทำให้ลำไยเสียหาย เสียราคา บางครั้งหักกิ่งทำให้ต้นลำไยเสียหายจะส่งผลให้ปีหน้าลำไยอาจจะมีผลผลิตน้อย หรือไม่ติดลูก ปัญหาขาดแคลนแรงงานภาคเกษตรจะมีแนวโน้มวิกฤติมากขึ้นในอนาคต คนรุ่นใหม่ที่มีความรู้ สนใจสืบทอดอาชีพเกษตรกรรมน้อยลงเรื่อยๆ ซึ่งถือเป็นข้อจำกัดต่อการพัฒนาการเกษตรในอนาคตที่ต้องใช้วิทยาการและเทคโนโลยีในการเพิ่มผลผลิต และเมื่อดูถึงแนวโน้มโครงสร้างประชากรภาคเหนือในปี 2563 จะมีสัดส่วนประชากรวัยสูงอายุมากขึ้นเป็นร้อยละ 20.6 กอปรกับประชากรวัยแรงงานรุ่นใหม่ไม่สนใจทำงานในภาคเกษตร จะทำให้เกิดช่องว่างด้านแรงงานมากขึ้นในระยะ 10 ปีนับจากปัจจุบัน ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพแรงงาน ซึ่งนับเป็นจุดอ่อนในการพัฒนาศักยภาพด้านการเกษตร และยังพบว่าเกษตรกรมีความจำเป็นต้องใช้แรงงานรับจ้าง โดยเฉพาะแรงงานชาวเขาและแรงงานพม่า เนื่องจากข้อจำกัดด้านแรงงานไทยพื้นราบ ปัญหาในลักษณะนี้ยากที่จะแก้ไขเพราะเกษตรกรส่วนใหญ่อายุมาก ลูกหลานไปทำงานที่อื่น ไม่มีใครอยากทำสวนลำไย เพราะลำบาก แม้แต่คนในหมู่บ้านที่ไม่มีงานทำ ยังไม่ยอมรับจ้าง ดังนั้นทางรัฐบาลจึงต้องเข้ามาช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน

5.1.1 สถานการณ์แรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดลำพูน

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ พบว่า ในเขตพื้นที่อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ อำเภอบ้านโฮ่ง และอำเภอเมืองจังหวัดลำพูน ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร และในปัจจุบันแรงงานภาคการเกษตรมีแนวโน้มที่ลดจำนวนลง จากเนื่องจากตัวเกษตรกรเองมีความคิดที่อยากส่งลูกเรียนสูงๆ เพื่อที่จะได้ไม่ต้องมาประกอบอาชีพเกษตรกรซึ่งเป็นงานที่ต้องใช้แรงงานเหมือนกับตนเอง ดังนั้น จึงทำให้แรงงานหนุ่มสาวที่เป็นแรงงานสำคัญสำหรับภาคการเกษตรจึงมีจำนวนลดลง ดังนั้น คนหนุ่มสาวที่เป็นวัยแรงงานจึงออกไปทำงานนอกหมู่บ้าน เช่น โรงงานนิคมอุตสาหกรรม บริษัทห้างร้านต่างๆ หรือเป็นข้าราชการ เป็นค่าน และแรงงานในหมู่บ้านส่วนใหญ่ จึงเป็นแรงงานผู้สูงอายุ

ในการทำการเกษตรสวนลำไยนั้น เกษตรกรต้องการแรงงานตั้งแต่การดูแลรักษา การให้น้ำ ตลอดจนถึงการเก็บเกี่ยวผลผลิต ซึ่งในการเก็บเกี่ยวผลผลิตนี้ต้องการแรงงานที่เพิ่มขึ้น ในรายที่มีการเพาะปลูกมาก จำนวนหลายไร่ จำเป็นต้องจ้างแรงงานนอกครัวเรือน บางครั้งมีการแย่งชิงแรงงานในพื้นที่โดยเฉพาะแรงงานที่มีทักษะการเก็บลำไยในชุมชน ดังนั้นเมื่อถึงฤดูการเก็บเกี่ยวลำไย จึงมีความต้องการแรงงานเป็นจำนวนมาก

5.1.2 ข้อมูลโครงสร้างประชากร และข้อมูลพื้นฐานของประชากรชาวสวนลำไย ในเขต จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดลำพูน

ผลการศึกษาข้อมูลโครงสร้างประชากร และข้อมูลพื้นฐานของประชากรชาวสวนลำไยในเขตพื้นที่อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอเมือง อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) จากผลการศึกษา พบว่า ประชากรชาวสวนลำไยในเขตพื้นที่อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 70 คน ส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 80.0 และเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 20.0 และมีอายุระหว่าง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 38.6 มีสถานภาพแต่งงานแล้ว คิดเป็นร้อยละ 97.1 และมีการศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับประถมศึกษาตอนปลาย ป.4-ป.6 คิดเป็นร้อยละ 54.3 ส่วนใหญ่มีสมาชิกในครอบครัวจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 47.1 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 5,001-7,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 38.6 และรายได้ส่วนใหญ่มาจากการทำเกษตรสวนลำไย คิดเป็นร้อยละ 67.1 ซึ่งทุนที่ใช้ในการทำการเกษตรสวนลำไยส่วนใหญ่มาจากทุนของตัวเอง คิดเป็นร้อยละ 47.1 และประชากรชาวสวนลำไยอำเภอจอมทองส่วนใหญ่ มีอาชีพหลักคือ การปลูกลำไย คิดเป็นร้อยละ 92.9 อาชีพรอง คืออาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 71.4 และประสบการณ์ที่ผ่านมาในการทำการเกษตรสวนลำไยนั้น ประชากรชาวสวนลำไยส่วนใหญ่ยังขาดเงินทุน และด้านการตลาด คิดเป็นร้อยละ 25.7 และประชากรชาวสวนลำไยส่วนใหญ่มีที่ดินที่ใช้ในการทำการเกษตรเป็นของตัวเอง คิดเป็นร้อยละ 81.4 และพื้นที่ปลูกลำไยส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ดอน คิดเป็นร้อยละ 62.9 และที่ดินที่ใช้ในการทำสวนลำไย ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นดินร่วนปนทราย คิดเป็นร้อยละ 61.4 แหล่งน้ำที่ใช้เพียงพต่อการทำสวนลำไย ซึ่งส่วนใหญ่มาจากน้ำฝนและน้ำบาดาล คิดเป็นร้อยละ 42.9 และประชากรชาวสวนลำไยส่วนใหญ่มีการปลูกลำไยในฤดู โดยการเก็บเกี่ยวช่วงเดือนกรกฎาคม ถึง สิงหาคมของทุกปี คิดเป็นร้อยละ 64.3 และพันธุ์ลำไยที่นิยมปลูกส่วนใหญ่คือ พันธุ์ฮิดอ คิดเป็นร้อยละ 94.6 และเหตุผลที่เกษตรกรส่วนใหญ่เลือกปลูกลำไย เนื่องจากเป็นที่นิยมของตลาด คิดเป็นร้อยละ 32.9 ซึ่งประชากรชาวสวนลำไยอำเภอจอมทองส่วนใหญ่จะทำการเกษตรสวนลำไยร่วมกับแรงงานที่จ้างมาช่วย คิดเป็นร้อยละ 37.1

2) จากผลการศึกษา พบว่า ประชากรชาวสวนลำไยในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน จำนวน 21 คน ส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 85.7 และเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 14.3 และมีอายุระหว่าง 51-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 38.1 มีสถานภาพแต่งงานแล้ว คิดเป็นร้อยละ 85.7 และมีการศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับประถมศึกษาตอนปลาย ป.4-ป.6 คิดเป็นร้อยละ 42.8 ส่วนใหญ่มีสมาชิกในครอบครัวจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 42.8 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 5,001-7,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 47.6 และรายได้ส่วนใหญ่มาจากการทำเกษตรสวนลำไย คิดเป็นร้อยละ 85.7

ซึ่งทุนที่ใช้ในการทำการเกษตรสวนลำไยส่วนใหญ่มาจากทุนของตัวเอง คิดเป็นร้อยละ 85.7 และประชากรชาวสวนลำไยอำเภอเมืองส่วนใหญ่ มีอาชีพหลักคือ การปลูกลำไย คิดเป็นร้อยละ 95.2 อาชีพรอง คืออาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 66.7 และประสบการณ์ที่ผ่านมาในการทำเกษตรสวนลำไยนั้น ประชากรชาวสวนลำไยส่วนใหญ่ยังขาดด้านการตลาด และการดูแลเอาใจใส่จากภาครัฐ คิดเป็นร้อยละ 28.6 และประชากรชาวสวนลำไยส่วนใหญ่มีที่ดินที่ใช้ในการทำการเกษตรเป็นของตัวเอง คิดเป็นร้อยละ 76.2 และพื้นที่ปลูกลำไยส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ดอน คิดเป็นร้อยละ 90.5 และที่ดินที่ใช้ในการทำสวนลำไย ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นดินร่วนปนทราย คิดเป็นร้อยละ 81.0 แหล่งน้ำที่ใช้เพียงพอต่อการทำสวนลำไย ซึ่งส่วนใหญ่มาจากน้ำบาดาล คิดเป็นร้อยละ 76.2 และประชากรชาวสวนลำไยส่วนใหญ่มีการปลูกลำไยในฤดู โดยการเก็บเกี่ยวช่วงเดือนกรกฎาคม ถึงสิงหาคมของทุกปี คิดเป็นร้อยละ 71.4 และพันธุ์ลำไยที่นิยมปลูกส่วนใหญ่คือ พันธุ์อีคอก คิดเป็นร้อยละ 95.2 และเหตุผลที่เกษตรกรส่วนใหญ่เลือกปลูกลำไย เนื่องจากเป็นที่นิยมของตลาด คิดเป็นร้อยละ 90.5 ซึ่งประชากรชาวสวนลำไยอำเภอเมืองส่วนใหญ่จะทำการเกษตรสวนลำไยร่วมกับแรงงานที่จ้างมาช่วย คิดเป็นร้อยละ 71.4

3) จากผลการศึกษา พบว่า ประชากรชาวสวนลำไยในเขตพื้นที่อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน จำนวน 59 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 69.5 และเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 30.5 และมีอายุระหว่าง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 40.7 มีสถานภาพแต่งงานแล้ว คิดเป็นร้อยละ 91.5 และมีการศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับประถมศึกษาตอนปลาย ป.4-ป.6 คิดเป็นร้อยละ 44.1 ส่วนใหญ่มีสมาชิกในครอบครัวจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 37.3 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 5,001-7,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 27.1 และรายได้ส่วนใหญ่มาจากการทำการเกษตรสวนลำไย คิดเป็นร้อยละ 42.3 ซึ่งทุนที่ใช้ในการทำการเกษตรสวนลำไยส่วนใหญ่มาจากทุนของตัวเอง คิดเป็นร้อยละ 44.1 และประชากรชาวสวนลำไยอำเภอบ้านโฮ่งส่วนใหญ่ มีอาชีพหลักคือ การปลูกลำไย คิดเป็นร้อยละ 84.7 อาชีพรอง คืออาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 72.9 และประสบการณ์ที่ผ่านมาในการทำเกษตรสวนลำไยนั้น ประชากรชาวสวนลำไยส่วนใหญ่ยังขาดเงินทุน และด้านการตลาด คิดเป็นร้อยละ 33.9 และเกษตรกรชาวสวนลำไยส่วนใหญ่มีที่ดินที่ใช้ในการทำการเกษตรเป็นของตัวเอง คิดเป็นร้อยละ 78.0 และพื้นที่ปลูกลำไยส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ดอน คิดเป็นร้อยละ 71.0 และที่ดินที่ใช้ในการทำสวนลำไย ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นดินร่วนปนทราย คิดเป็นร้อยละ 42.4 แหล่งน้ำที่ใช้เพียงพอต่อการทำสวนลำไย ซึ่งส่วนใหญ่มาจากน้ำฝนและน้ำบาดาล คิดเป็นร้อยละ 64.4 และประชากรชาวสวนลำไยส่วนใหญ่มีการปลูกลำไยในฤดู โดยการเก็บเกี่ยวช่วงเดือนกรกฎาคม ถึงสิงหาคมของทุกปี คิดเป็นร้อยละ 64.4 และพันธุ์ลำไยที่นิยมปลูกส่วนใหญ่คือ พันธุ์อีคอก คิดเป็นร้อยละ 88.1 และเหตุผลที่เกษตรกรส่วนใหญ่เลือกปลูกลำไย เนื่องจากปลูกและดูแลง่าย คิดเป็นร้อยละ

37.4 ซึ่งประชากรชาวสวนลำไยอำเภอจอมทองส่วนใหญ่จะทำการเกษตรสวนลำไยร่วมกับแรงงานที่จ้างมาช่วย คิดเป็นร้อยละ 57.3

5.2 การปรับตัวของเกษตรกรชาวสวนลำไยภายใต้สถานการณ์การขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย

ภายใต้สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้และบริบทการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่มีความรุนแรงและรวดเร็ว หากคนไม่ได้รับการพัฒนาศักยภาพที่ดีและมีขีดความสามารถในการปรับตัวรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้แล้วจะส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่และการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก จากข้อมูลการเปลี่ยนแปลงแรงงานเกษตรภาคเหนือตอนบน พบในช่วงสองทศวรรษมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย พบว่าคนหนุ่มคนสาวต่างถิ่นที่จะเข้าสู่อาชีพการเกษตร กลายเป็นประเด็นปัญหาท้าทายภาคเหนือที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง ขณะเดียวกันปัจจุบันเกษตรกรจำเป็นต้องจ้างแรงงานในช่วงการปลูกและการเก็บเกี่ยวผลผลิต โดยส่วนใหญ่เป็นการจ้างเหมาแรงงานผ่านตัวแทนจัดหาแรงงานในหมู่บ้าน ซึ่งมีการกำหนดวันจัดคิวงานที่แน่นอนและต้องจองล่วงหน้า ซึ่งมักเป็นแรงงานจากที่สูงหรือแรงงานต่างด้าว โดยมาทำงานเป็นกลุ่มครั้งละประมาณ 15 – 20 คน ครัวเรือนรับจ้างใช้แรงงานเกษตรทั่วภาคเหนือตอนบน ปัญหาขาดแคลนแรงงานภาคเกษตรจึงมีแนวโน้มวิกฤติมากขึ้นในอนาคต และจากการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและสังคมนั้นได้ส่งผลกระทบต่อการจัดการแรงงานภาคเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไยในเขตพื้นที่อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอเมืองอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูนเป็นอย่างมาก ซึ่งหากวิเคราะห์ถึงการปรับตัวของเกษตรกรชาวสวนลำไยภายใต้สถานการณ์การขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไยนั้นสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

1) การจ้างแรงงานของเกษตรกรชาวสวนลำไย

1. การจ้างแรงงานดูแลสวนลำไย โดยแรงงานประเภทนี้จะทำงานกับเจ้าของสวนตั้งแต่เริ่มแรก เป็นแรงงานที่อยู่ประจำสวน โดยส่วนใหญ่จะเป็นสวนที่มีพื้นที่กว้างหลายไร่ เจ้าของไม่สามารถดูแลเองได้อย่างทั่วถึง แรงงานที่มารับจ้างในประเภทนี้ ได้แก่กลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอ (กะเหรี่ยง) ลาหู่ (มูเซอ) หรือกลุ่มแรงงานต่างด้าว (พม่า) ซึ่งลักษณะการทำงานคือ กลุ่มแรงงานจะอาศัยอยู่ภายในสวนลำไย และอยู่กันเป็นครอบครัว โดยที่เจ้าของสวนลำไยจะให้ที่พักสวัสดิการอาหาร 3 มื้อ น้ำดื่ม และอื่นๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เจ้าของสวนบางรายนำลูกจ้างซึ่งเป็นต่างด้าวไปจดทะเบียนแรงงานต่างด้าว และออกค่าใช้จ่ายในการดำเนินการให้ทุกอย่าง ซึ่งแรงงานกลุ่มนี้จะมี

การเลือกสวนลำไยที่ให้ค่าแรงสูง และมีสวัสดิการที่ดี โดยกลุ่มรับจ้างที่เป็นแรงงานต่างด้าวจะเข้ามาพักอาศัยอยู่กับเจ้าของสวนลำไยพร้อมกับช่วยเหลือสวนจนกว่าจะเก็บเกี่ยวแล้วเสร็จ

2. การจ้างแรงงานเก็บลำไย สามารถแบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

2.1 แรงงานกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นบุคคลที่ได้รับสัญชาติไทย และกลุ่มแรงงานต่างด้าว โดยแรงงานกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนใหญ่เป็นปาเกอญอ (กะเหรี่ยง) หรือลาหู่ (มูเซอ) ทั้งที่มาจากอำเภอฮอด อำเภอแม่อาว อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ และที่มาจากต่างจังหวัด เช่น อำเภอมกนัง อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก และอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน และแรงงานต่างด้าวซึ่งส่วนใหญ่เป็นพม่า เมื่อถึงฤดูกาลเก็บเกี่ยวลำไย กลุ่มแรงงานดังกล่าวนี้จะเดินทางมารับจ้างด้วยตัวเอง เพราะทราบที่อยู่แล้วว่าพื้นที่ใดต้องการแรงงานเก็บลำไย บางรายเดินทางมากับกลุ่ม หรือเป็นการบอกแบบปากต่อปาก บางครั้งเมื่อทำงานเสร็จ จะให้เบอร์โทรกับเจ้าของสวนเพื่อให้โทรติดต่อเมื่อต้องการแรงงานเพิ่ม

2.2 แรงงานในพื้นที่ และพื้นที่ใกล้เคียง ส่วนใหญ่แรงงานในครัวเรือนญาติพี่น้อง หรือแรงงานรับจ้างทั่วไปในหมู่บ้าน หรือแรงงานที่เป็นเกษตรกรในหมู่บ้านที่ยังไม่ถึงเวลาเก็บเกี่ยวลำไยในสวนของตนเอง ซึ่งส่วนใหญ่แรงงานในกลุ่มนี้จะเป็นแรงงานที่มีทักษะ โดยเจ้าของสวนจะไปติดต่อเอง เพราะเป็นแรงงานที่มีฝีมือ และเป็นคนที่มีรู้จักกันดี

3. ผู้รับเหมาเก็บลำไย

การเหมาเก็บทั้งสวน โดยให้พ่อค้าคนกลางหรือกลุ่มนายทุนจากบริษัทรับซื้อลำไยมาเหมาซื้อลำไยเป็นต้นๆ โดยนายทุนเหล่านี้จะให้คนงานในบริษัท หรือจ้างแรงงานเพื่อมาเก็บเกี่ยวอีกครั้งหนึ่ง เกษตรไม่ต้องหาแรงงานเอง แต่กรณีนี้จะมักถูกกดราคาลำไย โดยผู้รับเหมาเก็บลำไย มีดังนี้

3.1 ผู้รับเหมาในจังหวัดเชียงใหม่ และพื้นที่ใกล้เคียง ในกรณีที่เจ้าของสวนไม่มีแรงงานเก็บลำไย จึงจำเป็นต้องขายแบบเหมาสวน หรือขายเหมาตะกร้าให้กับคนกลุ่มนี้ โดยมีการตกลงราคาจนเป็นที่พอใจทั้งสองฝ่าย ผู้รับเหมาลำไยก็จะนำแรงงาน และเครื่องมือของตนเองเข้ามาเก็บลำไย โดยที่เจ้าของสวนไม่ต้องเข้ามาจัดการด้วยตัวเอง ผู้รับเหมากลุ่มนี้ได้แก่ โส้ง หรือพ่อค้าคนกลางที่เข้ามาเก็บเองและนำไปขายต่อที่อื่น

3.2 ผู้รับเหมาจากจังหวัดจันทบุรี ผู้รับเหมากลุ่มนี้จะนำแรงงานของตน (แรงงานจากเขมร) เข้ามาเก็บลำไยเป็นจำนวนมาก เพราะส่วนใหญ่ ลำไยที่ปลูกในจังหวัดจันทบุรี จะเป็นการปลูกนอกฤดู ทำให้ผู้รับเหมาจากจังหวัดนี้สามารถเดินทางเข้ามาเก็บลำไยในพื้นที่ภาคเหนือได้

ข้อมูลค่าจ้างแรงงานเก็บลำไย

1. การจ้างแรงงานรายวัน ในการเก็บเกี่ยวจะมีแรงงานหลักอยู่ 2 กลุ่ม คือ

1.1 กลุ่มที่เป็นผู้เก็บผลผลิตจากต้น อัตราการจ้างส่วนใหญ่ประมาณ 300 – 500 บาทต่อวัน เพราะคนกลุ่มนี้ต้องมีทักษะในการขึ้นบันไดไม้ไผ่ที่พาดกับต้นลำไยเพื่อเก็บผลตามกิ่งต่างๆ และมีความเสี่ยงสูง หากในสวนมีต้นลำไยขนาดใหญ่ และสูงมาก ค่าจ้างก็จะเพิ่มขึ้น

1.2 กลุ่มคัดแยกเกรดลำไย และใส่ตะกร้า อัตราการจ้างส่วนใหญ่ประมาณ 150 – 250 บาทต่อวัน

2. การจ้างแบบเหมาตะกร้า อัตราการจ้างประมาณ 50 บาทต่อตะกร้า

3. การจ้างเหมาเก็บทั้งสวน หากเป็นสวนขนาดเล็กถึงขนาดกลาง จะจ้างเหมาเป็นระยะเวลา 3 วัน ในราคาประมาณ 1,000 บาท

4. การเก็บแบบเหมาสวน โดยผู้จ้างเหมา ทางเจ้าของสวนและผู้รับเหมาจะตกลงราคากันเอง

2) การอพยพย้ายถิ่นของคนหนุ่มสาว

จากการศึกษาข้อมูลการอพยพย้ายถิ่นของคนหนุ่มสาวในเขตพื้นที่อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอเมือง อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน พบว่า มีการอพยพย้ายถิ่นของคนหนุ่มสาวเป็นจำนวนมากขึ้น ซึ่งสาเหตุนี้มาจากการออกไปเรียนต่อนอกชุมชน การไปทำงานในโรงงานของคนวัยแรงงาน เนื่องจากโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่มีการขยายตัวเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้แรงงานหนุ่มสาวถ่ายเทไปยังภาคอุตสาหกรรมมากกว่าภาคเกษตรกรรม และมีการประกอบอาชีพอื่นๆ เช่น ค้าขาย ก่อสร้าง ธุรกิจส่วนตัว เป็นต้น

3) ทักษะแรงงานในการดูแลรักษาและการเก็บเกี่ยวผลผลิตลำไย

จากการศึกษาข้อมูลด้านทักษะแรงงานในการดูแลรักษาและการเก็บเกี่ยวผลผลิตลำไยของเกษตรกรชาวสวนลำไยในเขตพื้นที่อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอเมือง อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน พบว่า เกษตรกรชาวสวนลำไยทั้ง 3 พื้นที่ ส่วนใหญ่มีทักษะแรงงานในการดูแลรักษาและการเก็บเกี่ยวผลผลิตลำไย ในระดับพอใช้ โดยเกษตรกรชาวสวนลำไยในเขตพื้นที่อำเภอจอมทองส่วนใหญ่มีทักษะ คิดเป็นร้อยละ 92.9 และเกษตรกรชาวสวนลำไยในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ส่วนใหญ่มีทักษะ คิดเป็นร้อยละ 90.5 ส่วนในเขตพื้นที่อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูนนั้น เกษตรกรชาวสวนลำไยส่วนใหญ่มีทักษะ คิดเป็นร้อยละ 59.3

และจากผลการศึกษาข้อมูลทั้ง 3 พื้นที่เป้าหมายนั้น พบว่า มีการจ้างแรงงานเครือญาติ หรือแรงงานที่เป็นเกษตรกรในหมู่บ้านที่ยังไม่ถึงเวลาเก็บเกี่ยวลำไยในสวนของตนเอง ซึ่งส่วนใหญ่ แรงงานในกลุ่มนี้จะเป็นแรงงานที่มีทักษะ ผลผลิตที่ได้จะออกมาดี และมีคุณภาพ สามารถส่งขายให้กับบริษัทได้ตามความต้องการของบริษัท แต่การเก็บผลผลิตในปัจจุบันต้องมีการแข่งขันแรงงานทักษะซึ่งมีจำนวนน้อย ทำให้เจ้าของสวนส่วนใหญ่ยอมจ้างแรงงานกลุ่มชาติพันธุ์ หรือกลุ่มแรงงานต่างด้าวที่มีทักษะในการเก็บผลผลิต และทักษะการคัดเกรดลำ ทำให้ผลผลิตบางส่วนเสียหาย และไม่มีคุณภาพ แต่ทั้งนี้เจ้าของสวนก็จำเป็น เพราะดีกว่าปล่อยให้ผลผลิตร่วงและเน่าเพราะเก็บไม่ทัน

4) ทักษะของเกษตรกรชาวสวนลำไยที่มีต่อสถานการณ์การขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตร

การทำสวนลำไยในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ส่วนใหญ่จะปลูกลำไยในฤดู และมีการเพาะปลูกเป็นจำนวนมาก เมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวจึงมีผลผลิตออกมาพร้อมกันเป็นจำนวนมาก เกษตรกรที่เป็นเจ้าของสวนจึงต้องรีบเก็บลำไยของตน มิฉะนั้น ลำไยจะเสียหาย และทำให้ราคาตก ดังนั้นเมื่อถึงช่วงเก็บลำไย จึงมีความต้องการแรงงานเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้เกิดการขาดแคลนแรงงานขึ้น และจากผลการศึกษาครั้งนี้ พบว่า เกษตรกรชาวสวนลำไยในเขตพื้นที่อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ อำเภอบ้านโฮ่ง และอำเภอเมืองจังหวัดลำพูน มีปัญหาเกี่ยวกับการขาดแคลนแรงงานในภาคการเกษตร ไม่รุนแรงมาก เพราะยังพอมีแรงงานทักษะในพื้นที่ แต่ต่อไปในอนาคต เมื่อแรงงานเหล่านี้เริ่มมีอายุมากขึ้น ไม่มีกำลังในการทำงาน คนหนุ่มสาวมีทัศนคติในการทำงานในเมือง ในบริษัท หรือรับราชการมากขึ้น เกษตรกรจำเป็นต้องจ้างแรงงานต่างด้าวมาทดแทน แต่อาจจะกลายเป็นปัญหาได้ เช่น เป็นแรงงานไม่มีทักษะ ทำให้ผลผลิตเสียหาย เป็นแรงงานที่ไม่มีใบอนุญาต หรือเป็นแรงงานที่ก่อให้เกิดปัญหาสังคม เพราะแรงงานต่างด้าวจะมาอาศัยอยู่กับเจ้าของสวนลำไยตลอดการเก็บเกี่ยว หากเกิดปัญหาขึ้นมา เจ้าของสวนลำไยจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบ ดังนั้นจึงมีความเป็นห่วงต่อสถานการณ์แรงงานภาคการเกษตรที่เริ่มลดจำนวนลง โดยเฉพาะแรงงานที่มีทักษะที่เป็นคนในพื้นที่

5) ปัญหาที่เกิดจากแรงงานภาคการเกษตร

1. การขาดแคลนแรงงาน เนื่องจากการทำสวนลำไยในพื้นที่ ส่วนใหญ่จะปลูกลำไยในฤดู และมีการเพาะปลูกเป็นจำนวนมาก เมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวจึงมีผลผลิตออกมาพร้อมกันเป็นจำนวนมาก เกษตรกรต้องการแรงงานตั้งแต่การดูแลรักษา การให้น้ำ ตลอดจนถึงการเก็บเกี่ยวผลผลิต ซึ่งในการเก็บเกี่ยวผลผลิตนี้ต้องการแรงงานที่เพิ่มขึ้น ในรายที่มีการเพาะปลูกมาก จำนวนหลายไร่ จำเป็นต้องจ้างแรงงานนอกครัวเรือน บางครั้งมีการแย่งชิงแรงงานในพื้นที่โดยเฉพาะแรงงานที่มีทักษะการเก็บลำไยในชุมชน ดังนั้นเมื่อถึงฤดูการเก็บเกี่ยวลำไย จึงมีความต้องการแรงงานเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้เกิดการขาดแคลนแรงงานขึ้น

2. ปัญหาจากการจ้างแรงงานต่างด้าว โดยเจ้าของสวนลำไยที่มีการจ้างแรงงานต่างด้าว บางรายจะพาแรงงานของตนไปจดทะเบียนแรงงานต่างด้าว เพื่อให้ถูกต้องตามกฎหมาย แต่มีค่าใช้จ่ายสูง และเสียเวลา และแรงงานต่างด้าวบางคน เมื่อได้รับการจดทะเบียนแล้ว มักจะหนีไปอยู่ที่อื่นที่ให้ค่าแรงสูงกว่า ดังนั้น เจ้าของสวนลำไยส่วนใหญ่ที่มีการจ้างแรงงานต่างด้าว จึงเลือกที่จะไม่พาแรงงานไปจดทะเบียน แต่จะใช้วิธีเลี่ยงไม่ให้แรงงานดังกล่าวออกนอกพื้นที่ หรือจัดหาสวัสดิการให้ เพื่อให้มีแรงงานอยู่ในสวนลำไยของตน

3. ปัญหาสังคมอื่นๆ เช่น ปัญหาการลักลอบขโมยน้อย ปัญหายาเสพติด เนื่องจากแรงงานต่างถิ่นเป็นผู้ที่เข้ามาอยู่อาศัยชั่วคราวในพื้นที่ ดังนั้น หากมีปัญหาเรื่องการลักขโมยของในพื้นที่ กลุ่มแรงงานเหล่านี้จะถูกมองเป็นผู้ต้องสงสัยอันดับแรก หรือแรงงานกลุ่มชาติพันธุ์บางคน มักจะนำยาเสพติด เช่น ฝิ่น หรือใบกระท่อมเข้ามาเสพยาระหว่างการทำงานด้วย

อภิปรายผล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพแรงงาน ในปัจจุบันและอนาคต โดยอธิบายถึงแนวทางการดำเนินงานของภาครัฐ และภาคเอกชน รวมไปถึงการดำเนินการฝึกอบรมพัฒนาผู้ใช้แรงงานในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ การฝึกเตรียมเข้าทำงาน เป็นการฝึกอาชีพให้กลุ่มแรงงานใหม่หรือผู้ถูกเลิกจ้าง ว่างาน ที่ประสงค์เข้าสู่ตลาดแรงงานให้มีความรู้ ทักษะฝีมือ การฝึกยกระดับฝีมือแรงงาน และการฝึกเสริมทักษะ เพื่อเป็นการฝึกอาชีพให้แรงงานที่ทำงานอยู่แล้วหรือถูกเลิกจ้างเพื่อเพิ่มความรู้ ทักษะและฝีมือเฉพาะด้านให้ทันกับเทคโนโลยีร่วมสมัย สร้างโอกาสการมีงานทำ และจากการศึกษาถึงสถานการณ์ด้านแรงงานปี 2554 (กระทรวงแรงงาน, 2554) การศึกษาอัตราการว่างงานในปีที่ผ่านมาจะพบว่า อัตราว่างงานของประเทศไทยแต่ละไตรมาสจะปรับตัวสูงขึ้นและลดลงตามปัจจัยในเรื่องฤดูกาล เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศ

เกษตรกรรม ไตรมาส 1 เป็นช่วงฤดูแล้งนอกฤดูการเกษตรหรือนอกฤดูเก็บเกี่ยว ส่งผลให้แรงงานในภาคเกษตรว่างงาน อัตราการว่างงานในไตรมาส 1 จึงสูงและเริ่มลดลงในไตรมาส 2 เพราะเป็นช่วงเริ่มต้นเข้าสู่ฤดูการเกษตร สำหรับไตรมาส 3 เป็นช่วงฤดูการเกษตร ประกอบกับกำลังแรงงานใหม่ที่สำเร็จการศึกษาเริ่มเข้าสู่ตลาดแรงงานจึงเป็นปัจจัยที่มีผลต่ออัตราการว่างงานที่ลดลงอย่างเห็นได้ชัด และเป็นช่วงที่ต้องการแรงงานภาคการเกษตรจำนวนมาก ในไตรมาส 4 เป็นช่วงฤดูเก็บเกี่ยวยังต้องใช้แรงงานในภาคเกษตรกรรมอยู่บ้าง กล่าวคือ แรงงานจะมีการเคลื่อนย้ายจากภาคเกษตรสู่ภาคอุตสาหกรรมในไตรมาสที่ฝนฤดูเพาะปลูก พื้นที่การเกษตรจะมีอัตราว่างงานสูง ขณะที่พื้นที่ตั้งของอุตสาหกรรมจะมีอัตราว่างงานต่ำ ดังนั้นจึงมีการจ้างแรงงานนอกระบบ หรือแรงงานต่างด้าวเพิ่มขึ้น ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ภายในชุมชนมีการอพยพย้ายถิ่นของคนหนุ่มสาวเป็นจำนวนมากขึ้น ซึ่งสาเหตุนี้มาจากการออกไปเรียนต่อนอกชุมชน การไปทำงานในโรงงานของคนวัยแรงงาน เนื่องจากโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่มีการขยายตัวเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้แรงงานหนุ่มสาวถ่ายเทไปยังภาคอุตสาหกรรมมากกว่าภาคเกษตรกรรม แสดงให้เห็นว่า ประชากรซึ่งกำลังแรงงานของประเทศอาศัยอยู่ในภาคเกษตรกรรมเพื่อช่วยครัวเรือนในการทำการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ เมื่อหมดฤดูเก็บเกี่ยวผลผลิตก็จะเคลื่อนย้ายไปหางานทำในภาคอุตสาหกรรมและจะเคลื่อนย้ายกลับมาภาคเกษตรกรรมอีกครั้งในฤดูเพาะปลูกวนเวียนในลักษณะเช่นนี้เป็นวัฏจักรทุกปี จึงส่งผลต่อการขาดแคลนแรงงานในบางฤดูกาลได้ จากสถานการณ์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลง จำนวนและสัดส่วนประชากรในภาคเกษตรลดลง ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐ หรือนักวิชาการที่เกี่ยวข้องควรเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาฝีมือแรงงานภาคการเกษตร หรือการสร้างเครื่องมือหรือนวัตกรรมใหม่ๆ ที่สามารถใช้ได้จริงและเหมาะสมกับพื้นที่ และมีจัดสรรแรงงานอย่างเป็นระบบ รวมไปถึงการพัฒนาศักยภาพแรงงานเพื่อเตรียมความพร้อม และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

ข้อเสนอแนะ

- 1) หน่วยงานภาครัฐ หรือนักวิชาการที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาให้ความรู้เรื่องการจัดการสวนลำไย มีการจัดอบรมด้านการเก็บเกี่ยวผลผลิตลำไยให้แก่แรงงานโดยเฉพาะ เพื่อให้แรงงานมีทักษะเพิ่มขึ้น และลดความเสียหายจากการเก็บเกี่ยวผลผลิตลำไยที่ไม่ถูกวิธี โดยใช้คนในชุมชนเข้ามามีบริหารจัดการดูแลสวนลำไย และควรมีการติดตามผลด้วย
- 2) หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการจ้างแรงงาน ควรเปิดให้มีการขึ้นทะเบียนแรงงานในพื้นที่ที่มีการจ้างแรงงานต่างด้าวสูง เพื่อประหยัดเวลา และลดค่าใช้จ่ายของนายจ้าง และ

มีจัดสรรแรงงานอย่างเป็นระบบ โดยจัดประเภทแรงงานเป็นกลุ่มๆ เช่น แรงงานมีฝีมือ แรงงานไม่มีฝีมือ แรงงานต่างด้าวที่มีใบอนุญาต หรือไม่มีใบอนุญาตทำงาน เป็นต้น และควรระบุค่าแรงในแต่ละกลุ่มให้ชัดเจน

3) ควรมีการสร้างเครือข่ายแรงงานระหว่างกลุ่มเกษตรกร และกลุ่มแรงงานรับจ้างภาคการเกษตร โดยอาจจะมีศูนย์ประสานงานการหาแรงงานภาคการเกษตร และมีการฝึกแรงงานเหล่านี้ให้เป็นแรงงานที่มีทักษะต่อไป

4) องค์กรรัฐหรือนักวิชาการที่เกี่ยวข้องควรเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาฝีมือแรงงานภาคการเกษตร หรือการสร้างเครื่องมือหรือนวัตกรรมใหม่ๆ ที่สามารถใช้ได้จริงและเหมาะสมกับพื้นที่ในการทุนแรงการเก็บเกี่ยวผลผลิต

5) ควรมีหน่วยงานที่เข้ามาสนับสนุนการทำลำไยนอกฤดูอย่างจริงจัง เพื่อลดการขาดแคลนแรงงานในช่วงฤดูลำไย

เอกสารอ้างอิง

กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงาน. 2550

กระทรวงเกษตรฯ เดินหน้าเตรียมมาตรการช่วยเหลือผู้ปลูกลำไย มั่นใจปีนี้ไม่ขาดทุน แหล่งที่มา:

<http://www.ryt9.com/s/oae/608889/>

กระทรวงแรงงาน สถานการณ์แรงงานไตรมาส 1 ปี 2552 มกราคม – มีนาคม 2552 ปีที่ 5 ฉบับที่ 1

กระทรวงแรงงาน สถานการณ์แรงงานไตรมาส 2 ปี 2552 เมษายน – มิถุนายน 2552 ปีที่ 5 ฉบับที่ 2

แหล่งที่มา: <http://www.techno.thepbodint.ac.th/topmenu.php?c=listknowledge>

การปรับโครงสร้างการผลิตโดยใช้ฐานความรู้วิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม ลำไย ลิ้นจี่, “การผลิตปริมาณการผลิตลำไยคุณภาพต่ำ ด้วยวิธีการตัดแต่งต้น” ภาควิชาวิศวกรรมอาหาร คณะอุตสาหกรรมเกษตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2548

การแก้ไขปัญหาการลดต้นทุนการผลิตลำไย แหล่งที่มา: <http://gotoknow.org/blog/montri-04/188915>

ธนาคารเพื่อการเกษตร และสหกรณ์ เร่งหาทางออกเพื่อกำหนดทิศทางลำไยไทย แหล่งที่มา:

<http://www.pandintong.com/ViewContent.php?ContentID=3523> วันที่ 8 มิถุนายน 2552

ทพ.กฤษดา เรืองอารีรัชต์, ศสส. เผยผลวิจัย “แรงงานนอกระบบ แหล่งที่มา:

<http://www.ftawatch.org/news/view.php?id=9068> วันที่ 14 พฤษภาคม 2549

ธีรนุช เจริญกิจ, ชาวสวนลำไย ลองพัฒนาคุณภาพผลผลิตลำไย โดยการห่อซ่อผล แหล่งที่มา:

<http://www.pikul.lib.ku.ac.th/cgi.../agrc.exe?rec> (ฐานข้อมูลงานวิจัยสาขาเกษตรศาสตร์ และชีววิทยา)

ธีระ วงศ์สมุทร กระทรวงเกษตรฯ รองรับ แรงงานกลับสู่ภาคเกษตร แหล่งที่มา:

<http://www.iclicknews.com/greennist.html>

ผลผลิตลำไยนอกฤดูจังหวัดจันทบุรี, แหล่งที่มา: http://www.region7.prd.go.th/asp/view_news.asp?GID=20187 13 มกราคม 2552

พาวิน มะโนชัย และคณะ, “โครงการ การตัดแต่งเพื่อลดขนาดทรงพุ่มของลำไย” เมษายน 2549

พาวิน มะโนชัย, การผลิตลำไยนอกฤดู ภาควิชาพืชสวน คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัย

แม่โจ้ แหล่งที่มา: http://www.rescom.trf.or.th/display/show_colum_print.php?id_colum=1969

มณฑล เจียมเจริญ, ลำไยนอกฤดู “ปลอดภัยแห่ง ศสค. หุ่นปลูกแก้แล้งตลาด แหล่งที่มา:

<http://www.phtnet.org/news52/view-news.asp?nID=384> วันที่ 16 กรกฎาคม 2552

มนตรี บัวลอย “แรงงานเหนือ” เสนอ แก้ไขปัญหา “วิกฤติการจ้างงาน” แหล่งที่มา:

<http://www.prachatai.com/journal/2009/09/25765> วันที่ 25 กันยายน 2552

ลำไยอินทรีย์ผลไม้ดาวรุ่งที่น่าจับตา แหล่งที่มา: [http://www.pandintong.com/ViewContent.php?](http://www.pandintong.com/ViewContent.php?ContentID=646)

[ContentID=646](http://www.pandintong.com/ViewContent.php?ContentID=646) ลงวันที่ 14 สิงหาคม 2551

วิสาหกิจชุมชน “จอมทอง” ลดต้นทุนลำไยนอกฤดู ส่งออก-ทำเงิน แหล่งที่มา:

http://www.dailynews.com.th/web/html/popup_news/default.aspx?Newsid=167260etNewstype=1 et Template 17 มิถุนายน 2551

สถานการณ์การย้ายถิ่นในประเทศไทย: สภาพปัญหากระทบ และแนวโน้ม แหล่งที่มา:

<http://www.statelessperson.com/www/?q=node/6705> 31 สิงหาคม 2552

สราวุธ ไพฑูรย์พงษ์, คุณภาพแรงงาน” แหล่งที่มา: <http://www.idri.or.th/ye-papers/> วันที่ 29-30

พฤศจิกายน 2551

สายสกุล ฟองมูล, 2551 “การเปลี่ยนแปลงประชากรผู้สูงอายุต่อการจัดการแรงงานภาคเกษตรกรรมศึกษา ตำบลแม่แฝก อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่” คณะผลิตกรรมการเกษตรมหาวิทยาลัยแม่โจ้

สายสมร โชคประเสริฐ, 2541 การผลิตและการตลาดลำไยในจังหวัดตาก มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

แหล่งที่มา: <http://www.pikul.lib.ku.ac.th/cgi.../agre.exe?rec> (ฐานข้อมูลงานวิจัยสาขาเกษตรศาสตร์และชีววิทยา)

สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย เติมน้ำถ่ายทอดองค์ความรู้ผลิต “ลำไยนอกฤดู” พร้อมตั้ง

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมบริหาร-จัดการอย่างเป็นระบบ แหล่งที่มา:

<http://www.newswit.com/news/2006-12-15/f37321923a1da81139f27d08de2793fe/>

วันที่ 15 ธันวาคม 2549

สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเชียงใหม่, “แนวโน้มปัญหาการว่างงานปี 2552” 15 มกราคม 2552

สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคเหนือ (สภาพัฒน์) เฝ้าระวังงานการศึกษาเปลี่ยนแปลงแรงงาน

เกษตรภาคเหนือตอนบน แหล่งที่มา: <http://www.ftawatch.org/news/view.php?id=2683>

วันที่ 14 มีนาคม 2548

เสาวลักษณ์ ขาขทวีป, สภาพวิกฤติเศรษฐกิจ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ แหล่งที่มา:

<http://www.prachatai.com/journal/2009/09/25765> ลงวันที่ 25 กันยายน 2552

อาณาจักรเกษตร, ผลผลิตลำไยนอกฤดูจังหวัดจันทบุรี ปีนี้ได้ผลดี แหล่งที่มา:

<http://kaset.civilvoice.net/index.php/2008-09-30-09-06-16/278-2009-01-13-06-58-37>

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสอบถามกลุ่มเกษตรกรชาวสวนลำไย

หมายเลขแบบสัมภาษณ์.....

แบบสัมภาษณ์เรื่อง: วิฤติแรงงานภาคการเกษตร กรณีศึกษาลำไย

ชื่อ-นามสกุล ผู้ให้สัมภาษณ์..... วันที่สัมภาษณ์.....

หมู่บ้าน..... ตำบล..... อำเภอ..... จังหวัด.....

ส่วนที่ 1 สถานการณ์แรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย

1.1 ข้อมูลพื้นฐานของประชากรของเกษตรกรชาวสวนลำไย

1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
2. อายุ ปี
3. สถานภาพการสมรส

☐ โสด	☐ แต่งงาน
☐ หม้าย	☐ หย่าร้าง
☐ แยกกันอยู่	☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....
4. จำนวนสมาชิกในครอบครัว คน
5. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน.....บาท
6. แหล่งที่มาของรายได้ของท่านได้มาจากที่ใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ การทำเกษตรสวนลำไย	☐ ลูกๆ แบ่งให้
☐ การทำธุรกิจของตนเอง	☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....
7. แหล่งที่มาของทุนในการทำการเกษตรสวนลำไยของท่านได้มาจาก (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ ทุนของตัวเอง	☐ กู้/ยืมจากญาติพี่น้อง
☐ กู้ธนาคาร	☐ กู้จากแหล่งทุนต่างๆ (โปรดระบุ.....)
☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....	
8. การศึกษาชั้นสูงสุด

☐ ไม่ได้เรียน	☐ มัธยมศึกษาตอนต้น ม.1-ม.3
☐ ประถมศึกษาตอนต้น ป.1-ป.3	☐ มัธยมศึกษาตอนต้น ม.4-ม.6
☐ ประถมศึกษาตอนปลาย ป.4-ป.6	☐ อุดมศึกษา

9. ประเภทและการดำเนินการลำไย (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ เกษตรกร ปี
- ☐ สมาชิกสหกรณ์ ปี ☐ กลุ่มเกษตรกร ปี
- ☐ ช.ก.ส. ปี ☐ ไม่ได้สังกัดกลุ่ม
- ☐ พ่อค้าคนกลาง ปี
- ☐ ผู้ส่งออก ปี
- ☐ ผู้แปรรูป ปี
- ☐ อบแห้งทั้งเปลือก ☐ อบแห้งสีทอง
- ☐ แกะเนื้อ ☐ อื่นๆ (ระบุ)

10. อาชีพหลัก

- ☐ ปลูกลำไย ☐ รับจ้าง ☐ ค้าขาย
- ☐ รับราชการ ☐ อื่นๆ (ระบุ).....

11. อาชีพรอง

- ☐ ปลูกลำไย ☐ รับจ้าง ☐ ค้าขาย
- ☐ รับราชการ ☐ อื่นๆ (ระบุ).....

12. ประสพการณ์การทำการเกษตรสวนลำไย

- ทำการเกษตรสวนลำไยมาเป็นเวลา ปี
- ท่านคิดว่าที่ผ่านมามีการทำการเกษตรสวนลำไยของท่านยังขาดอะไรอยู่ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- ☐ เงินทุน
- ☐ ความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการเกษตร อาทิ การปลูก, ปุ๋ย, ยาฆ่าแมลง, อื่นๆ
- ☐ การตลาด
- ☐ การดูแลเอาใจใส่จากภาครัฐ
- ☐ อื่นๆ (โปรดระบุ)

1.2 ข้อมูลพื้นที่ของเกษตรกรชาวสวนลำไย

1. ลักษณะการถือครองที่ดินของท่าน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ เจ้าของที่ดิน จำนวน ไร่ ตารางวา
- ☐ เช่า จำนวน ไร่ ตารางวา
- ☐ ทำฟรี (ผู้อื่นให้ทำ) จำนวน ไร่ ตารางวา
- ☐ อื่นๆ (โปรดระบุ)

2. การเพาะปลูกในที่ดิน

- ☐ ปลูกลำไย จำนวน ไร่ ตารางวา
- ☐ ปลูกอื่นจี่ จำนวน ไร่ ตารางวา
- ☐ ปลูกมะม่วง จำนวน ไร่ ตารางวา
- ☐ ปลูกพืชอื่นๆ จำนวน ไร่ ตารางวา

3. ลักษณะของพื้นที่ปลูกลำไยของท่าน

- ☐ ที่ลุ่ม
- ☐ ที่ดอน
- ☐ อื่นๆ (โปรดระบุ)

4. ลักษณะของดินที่ใช้ในการทำการเกษตรสวนลำไยของท่าน

- ☐ ดินร่วนดำ ☐ ดินเหนียว
- ☐ ดินทราย ☐ ดินลูกรัง
- ☐ ดินร่วนปนทราย ☐ อื่นๆ (โปรดระบุ)

5. แหล่งน้ำที่ใช้ในการทำการเกษตรสวนลำไยของท่าน

- ☐ น้ำฝน ☐ น้ำชลประทาน
- ☐ น้ำบาดาล ☐ น้ำบาดาล
- ☐ น้ำจากแม่น้ำ ลำคลอง ☐ อื่นๆ (โปรดระบุ)

6. ความเพียงพอของแหล่งน้ำในการทำการเกษตรสวนลำไยของท่าน

- ☐ เพียงพอ ☐ ไม่เพียงพอ

7. รูปแบบการผลิตในการทำการเกษตรสวนลำไยของท่าน

- ☐ ในฤดู (เก็บเกี่ยวเดือน ก.ค. – ส.ค.)
- ☐ นอกฤดู (เก็บเกี่ยวเดือนอื่นๆ นอกเหนือจากเดือน ก.ค. – ส.ค.)

8. พันธุ์ลำไยที่ท่านปลูกคือพันธุ์อะไร

☐ อีค้อ

☐ อีเหั่ว (เหั่ว)

☐ สีชมพู

☐ เบี้ยวเขียว (อีเบี้ยว)

☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....

9. เหตุผลที่ท่านเลือกทำการเกษตรสวนลำไย

☐ ราคาดี

☐ ปลูกและดูแลง่าย

☐ เป็นที่นิยมของตลาด

☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....

10. ที่ดินที่ท่านทำการเกษตรสวนลำไยท่านทำกับใครบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ ทำคนเดียว

☐ ทำร่วมกับคนในครอบครัว

☐ ทำร่วมกันแรงงานที่จ้างมาช่วย

☐ มอบหมายให้แรงงานที่จ้างมาทำเราเป็นผู้ดูแลและมอบหมายงาน

☐ อื่นๆ (โปรดระบุ)

11. ที่ดินที่ท่านทำการเกษตรท่านทำโดยใช้วัสดุอุปกรณ์อะไรบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ อุปกรณ์การเกษตรทั่วไป เช่น จอบ, มีด, เสียม, คราด ฯลฯ

☐ รถไถ

☐ ของตนเอง

☐ ของผู้รับจ้าง

☐ เครื่องสูบน้ำ

☐ ปุ๋ย, ยาฆ่าแมลง, อาหารสัตว์

☐ เมล็ดพันธุ์ / พันธุ์พืช

☐ อื่นๆ (ระบุ)

ส่วนที่ 2 การปรับตัวของเกษตรกรชาวสวนลำไยภายใต้สถานการณ์การขาดแคลนแรงงานภาค
การเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย

2.1 การจ้างแรงงานของเกษตรกรชาวสวนลำไย

1. ลูกจ้างในการทำการเกษตรสวนลำไยของท่าน

☐ มี

☐ ไม่มี

2. แหล่งที่มาของลูกจ้าง

- ☐ ในครัวเรือน
- ☐ ในกลุ่มเครือข่าย
- ☐ เอมี่เอววัน
- ☐ ภายนอกครัวเรือน

3. จำนวนลูกจ้าง

ลูกจ้าง	ชาย (คน)	หญิง (คน)	อายุต่ำกว่า 25 ปี		อายุระหว่าง 25-50 ปี		อายุระหว่าง 51-75 ปี	
			ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง
รายเดือน								
รายวัน								
รายชั่วโมง								
ตามผลงาน								
งานเหมา								
อื่นๆ								
รวม								

4. การใช้แรงงานต่างชาติ

ลูกจ้าง	ชาย (คน)	หญิง (คน)	อายุต่ำกว่า 25 ปี		อายุระหว่าง 25-50 ปี		อายุระหว่าง 51-75 ปี	
			ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง
พม่า								
กัมพูชา								
ลาว								
อื่นๆ								
รวม								

5. การจ่ายค่าจ้างแรงงาน

- ☐ รายชั่วโมง อัตราการจ้าง บาท ☐ รายวัน อัตราการจ้าง บาท
☐ รายสัปดาห์ อัตราการจ้าง..... บาท ☐ 15 วัน/ ครั้ง อัตราการจ้าง..... บาท
☐ รายเดือน อัตราการจ้าง บาท ☐ อื่นๆระบุ.....

6. การหักค่าจ้าง

- ☐ มีสาเหตุ.....จำนวนที่หัก.....บาท
☐ ไม่มี

7.สวัสดิการ

- ☐ น้ำดื่ม ☐ อาหาร ☐ ที่อยู่อาศัย ☐ อื่นๆระบุ.....

8.การขาดแคลนแรงงาน

- ☐ มี เนื่องจาก.....
☐ ไม่มี เนื่องจาก.....

9.วิธีการแก้ไขปัญหามือขาดแคลนแรงงาน

.....

.....

.....

.....

.....

2.2 การอพยพย้ายถิ่น หรือการทำงานนอกภาคการเกษตรของคนหนุ่มสาวในท้องถิ่น

- ☐ มี จำนวนมาก
☐ มี แต่จำนวนน้อย เนื่องจาก.....
☐ ไม่มีเลย เนื่องจาก.....

2.3 ทักษะแรงงานในการดูแลรักษาและเก็บเกี่ยวผลไม้

- ☐ มี ☐ มีพอใช้ ☐ ไม่มีเลย

2.4 ทักษะของเกษตรกรชาวสวนลำไยที่มีต่อสถานการณ์การขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.5 ปัญหาที่เกิดจากแรงงานภาคการเกษตร

ลำดับ	สภาพปัญหา	เป็นสาเหตุ อย่างมาก	เป็นสาเหตุ เล็กน้อย	ไม่ได้เป็น สาเหตุ
1	การขาดแคลนแรงงานรับจ้างภาคการเกษตร			
2	แรงงานรับจ้างภาคการเกษตรมีแนวโน้มเป็น ผู้สูงอายุมากขึ้น			
3	การขาดทักษะด้านการเก็บเกี่ยวของแรงงาน รับจ้าง ทำให้ผลผลิตเกิดความเสียหาย			
4	การจ้างแรงงานต่างชาติ			
5	การจ้างแรงงานผ่านนายหน้า ทั้งแรงงานไทย หรือแรงงานต่างชาติ			
6	การอพยพย้ายถิ่นของแรงงานต่างชาติ ทำให้ ต้องเปลี่ยนกลุ่มแรงงานบ่อยครั้ง			
7	การขอปรับขึ้นค่าแรงตามนโยบายของ รัฐบาล (300 บาท/วัน)			

ส่วนที่ 3 แนวทางและมาตรการในการแก้ไขปัญหาด้านการขาดแคลนแรงงานภาคเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย

3.1 แนวทางการดำเนินงานในปัจจุบันของเกษตรกรชาวสวนลำไย

.....

.....

.....

.....

.....

3.2 แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรชาวสวนลำไยภายใต้สถานการณ์การขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตรที่เกิดขึ้น

.....

.....

.....

.....

.....

3.3 แนวทางหรือความต้องการในการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากผลกระทบจากการขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนลำไย

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณในความร่วมมือ

ภาคผนวก ข

ภาพประกอบการดำเนินงาน

ภาพประกอบการดำเนินกิจกรรมเก็บรวบรวมข้อมูล
พื้นที่อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

ภาพประกอบการดำเนินกิจกรรมเก็บรวบรวมข้อมูล
พื้นที่อำเภอเมือง และอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

ภาพประกอบการดำเนินกิจกรรม เวทีนำเสนอข้อมูลสู่ชุมชน
พื้นที่อำเภอเมือง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดลำพูน

